

MAX IDUG

MAJ — IUN
1938 5—6

SÆRGÆNDTÆ

1. Lenin fystag A. M. Gorkijmæ—	13
2. M. Gorkij aforizmtæj—	15
3. Revoljucijæn. službæly (statja)—	16
4. G. Makogonenko—Adæmy 'znægtimæ toxys—	23
5. V. Majakovskij—Sudzgæ quyn (æmdz.)—Gríšy tælmac.—	23
6. V. Majakovskij—Xor-zady marš (æmdz.) G. Andrej tælmac	30
7. V. Majakovskij—Ænaxuyr quydtag X. Jakovy tælmac	31
8. V. Majakovskij—Kozirevy radzyrd (æmdz.)—Gríšy tælmac.	33
9. Niger—Boctiy Barony sfældystadtyxxæj (statja)	35
10. Niger—Qrimag miniatjurætæ—	47
11. Niger—Sabity zaræg—	50
12. Myrlazty B.—Ragualdzædžy (æmdz.)—	51
13. Qazbegli Q.—Kolxozon stan (æmdz.)—	52
14. Kočysaty M.—Filjauy cin—(æmdz.)—	53
15. Dzalaty M.—Azari (æmdz.)—	54
16. Mamsyraty D.—Uari (radzyrd)—	63
17. Bædoaty Q.—Leniny goræty (baæccony fystytæ)—	76
18. A. S. Puškin—Cigantæ (kadæg)—Gríšy tælmac	85
19. Epxity T.—Dyuuaæ zærdæjy (kadæg. Kæron)	94
20. Qazbegli Q.—Æxsærdæs (radzurd)	

Bærnnon redaktor Epxity Tætæri

Sekretar Plity Gríš

Texnikon redaktor Džimity A,

Korrektor Cogojty N.

Æmbryd kænynmæ lærwärd ærcydis 31-VI-38 azy. Myxuymæ lærwärd ærcydis 23-VII-38 azy
Myxuuron syftæ 7. Gæxxætly syftæ 7. Gæxxætly format 60×95.

Glavlitly bærndzyn № Æ-2793.

Zakaz № 2035. Tiraž 1100

Cægat lrystony ASSR-y Rauahdady tipografi, gor. Ordžonikidze, Kominterny uyng, 20

MAX DUG

CAEGAT IRYSTONY ASSR-y SOVETON FYSDŽYTY AIV LITERATURON ÆMÆ ÆXSÆNADON-POLITIKON ÆRVYLMÆJON ŽURNAL

1938

M A J — I U N

5—6

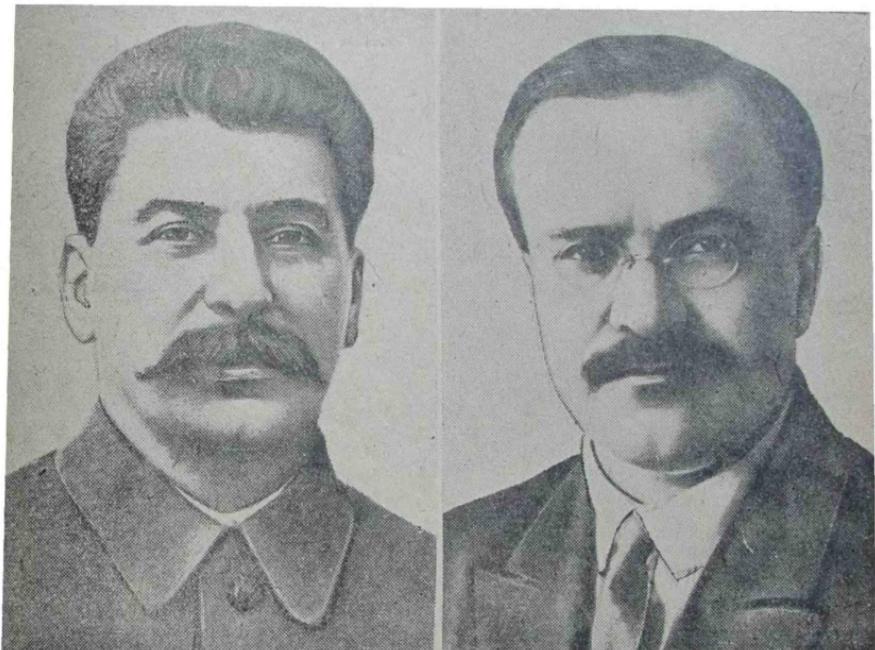
CAEGAT IRYSTONY ASSR-Y PADDZAXADON RAUAHDAD
ORDŽONIKIDZE * 1938 *

М А Х Д У Г
(НАША ЭПОХА)
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ СЕВЕРО-ОСЕТИНСКОЙ АССР

1938
МАЙ — ИЮНЬ
5--6

ГОСИЗДАТ СЕВ.-ОС. АССР
1938

CÆGAT IRYSTONY ASSR-JV
SÆJRAQ SOVETY DEPUTATTÆ

I. V. Stalin

V. M. Molotov

Ivanov N. P. Mirkin S. Z. Gæbæratly T. K. Dzalaty S. S. Xuyzmiaty X. A.

CÆGAT IRYSTONY ASSR-JY
SÆJRAG SOVETY DEPUTATTÆ

Tamaty V. X. Qulaty Q. D. Samojlov P. S. Petrov P. P. Suanty S. P.

Šestakov S. D. Dzadtiaty D. E. Buraty K. B. Gogičaty X. N. Plity S. A.

Bessonov V. A. Predibajlo. P. D. Mazin N. P. Xaspeková L. G. Gadžity V. A.

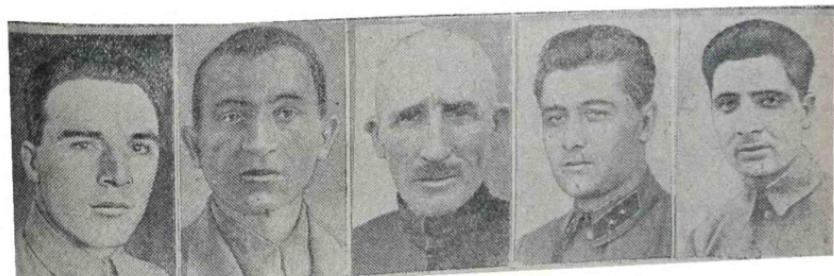
CÆGAT IRYSTONY ASSK-JY
SÆJRAG SOVETY DEPUTATTÆ

Čežemty B. B. Cydaty A. B. Popov F. F. Qaraty G. M. Rudenko N. I.

Šapošnikova A. Beščev B. P. Robinson V. E. Epxity T. A. Bocity Z. V.

Dzuccaty S. G. Tauasity A. P. Xosaty E. M. Bazraty M. K. Kučity I. B

CÆGAT IRYSTONY ASSR-JY
SÆJRAG SOVETY DEPUTATTÆ

Sautæty V. B. Dzahojty N. K. Dzitojty R. A. Xuygaty I. S. Dauyraty I. K.

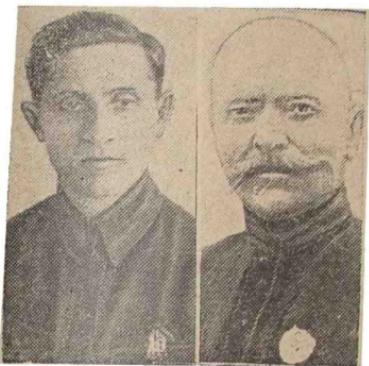

Gobety M. K. Sælbity I. I. Khardžiaty V. Q. Kočily M. B. Gaglojty G. D.

Berity B. I. Ilin T. I. Bocity K. K. Boliaty R. Q.

CÆGAT IRYSTONY ASSR-JY
SÆJRAG SOVETY DEPUTATTÆ

Saułėty A. K. Kortoev A. A. Verškova M. O. Telnij M. I.

Kaloty B. E. Dzogkaty K. X. Monič P. A. Ollsaty D. B.

CÆGAT IRYSTONY ASSR-JY
SÆJRAG SOVETY DEPUTATTÆ

Ardasenty S. G. Antonoy P. A. Qulaty O. T. Dragočenko I. P.

Gæbæjraty D. X. Totojty V. S. Černov N. A. Khutærtý A. B.

Kadity B. B. Siqoty V. S. Comartaty U. A. Drožzina N. P.

CÆGAT İRYSTONY ASSR-JY
SÆJRAG SOVETY DEPUTATTÆ

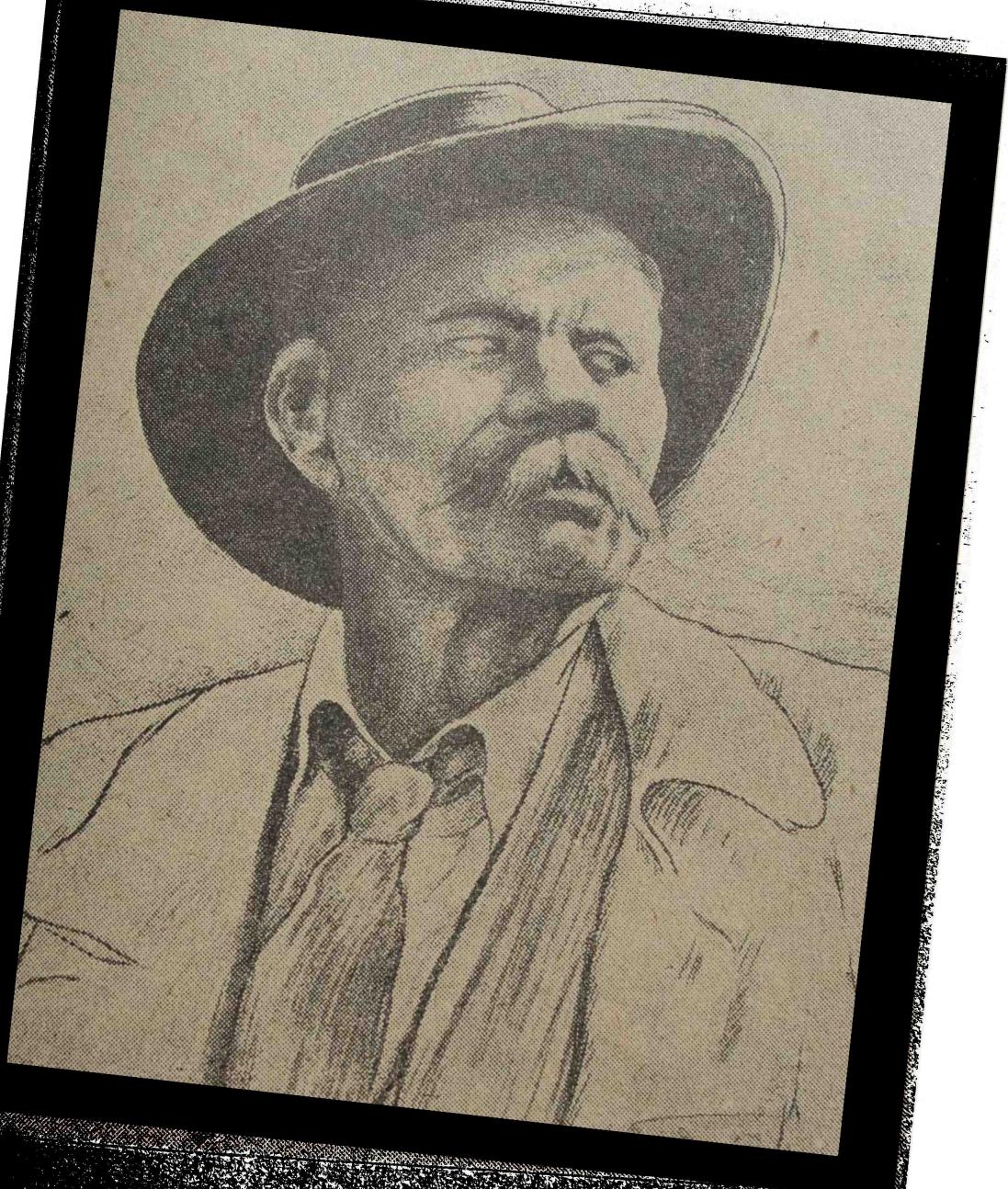

Dzäræxoxty X. Dzugaty Dz. Z. Elojty S. X. Gobety B. G.

Erčekkaty F. G.

Xarebaty E.

A. M. GORKIJ

LENINY FYSTAG A. M. GORKIJMÆ

(16 nojabr, 1909 az, g.Pariž).

Zynarh Aleksej Maksimy fyrt! Æz ædzuxdær ystyr æuuænkdyndzynæj ænqæl uydtaen, Dy æmæ æmb. Mixail^{*)} nog frakcijy tækkæ fidardær frakcionertæ stut, zæhgæ, kæcytimæ æmbaly nyxasyl arxajyn me 'rdygæj uydaid ænæquadžy. Abon fyccag xatt fedton æmb. Mixaily, zærdæbynæj anyxas kodton jemæ quyddadžy tyxxæj dær æmæ symax tyxxæj dær æmæ bambærston tyxdžyn kæj rædydtæn, ujj. Rast uydis filosof Gegeł, xuycauystæn: card cæuy razmæ nyxlæuuuyndzinædtimæ, æmæ ægas nyxlæuuuyndzinædtæ biræ qæzdyg-dær, alyxuyzon dær æmæ appdžyndær ysty, adæjmædžy zondmæ rajdajený kuyd fæzyny, uymæj. Æz skholajy ænqældton ærmæstdæt nog frakcijy centyř. Kuyd rabæræg, af-tæmæj ujj rast næu,—oma nog frakcijy centyr ma uydaid, ujj tyxxæj næ (skhola axæm centyr uyd æmæ nyrtækkæ dær u), fælæ ujj æhhæd kæj næu, æppæt ræstdzinad kæj nev-disy, ujj tyxxæj. Sub'ektivon æhdauæj iugaj lægtæ skholajæ aræz-toj axæm centyr, ob'ektivon æhdauæj uydis axæm, fælæ ma uymæj

^{*)} Mixail Zavodskoj—N. E. Vilonov (1835-1910)—
kusæg, Kapriij skhola arazdžytæj iu.

uældaj skhola æmbyrd kodta æcæg kusæg cardæj æcæg kusdžytæn sæ razzagdærtý. Aftæ rauadis æmæ zærrond æmæ nog frakcity æxsæn nyxlæuddzinædtæj uældaj ma Kapriij raparaxatis (ændær) nyxlæuddzinad social-demokratijy intelligencijy iu xaj æmæ kusæg-uyryssægty (rusakty) æxsæn, kæcytæ ralasdžysty social-demokratijy rast fændagyl cy fændy kuy ðercæua uæddær, ralasdžysty jæ æppæt fæsaræjnag dam-dumty æmæ quahaty, „istority“ æmæ ændær axæmty fydaenæn. Mixaily xuyzæn adæjmægtæ, ujj tyxxæj ævdisæn. Æmæ ma nodžydær rabæræg, skholajy kæj raparaxatis Kapriij social-demokraton intelligencijy elementty æxsæn nyxlæuuuyndzinad.

Mixaily nyxæstæj æz uynyn, zynarh A. M., Dæuæn nyrtækkæ tyng zyn kæj u, ujj. Kusdžyty 'zmæld æmæ social-demokratijy Dy ævast axæm farsyrdygæj fedtaj, axæm fæzyndty, axæm formæty, kæcytæ Uæræseyjæ æmæ Xurnyguylæn Evropæjy istorijy intelligenton čysyl-nyfsdžynty zærdæty amæj razmæ dær iu xatt (æmæ dyuuæ xatty) ne'vzæryn kodtoj kusdžyty 'zmæld æmæ social-de-

mokratijyl ænæuuændyndzinad. Æz æuuændyn, Dæuyl axæm cau kæj ne 'rcæudzæn, æmæ Mixailimæ nyxasy fæstæ mæn fændy dæ khux tyxdžyn nylqivyn. Dæ nyvgænædžy talantæj Dy radtaj Uæræseyj kusdžyty 'zmældæn æmæ kand Uæræsejæn næ,—axæm ehau pajda, fæuydzynæ ma nodžydæt uuj bærc pajda, æmæ nicy xuyzy is dæuæn, cæmæj Dy fæsaræjnag toxy epizodtæj ravzargæ uæzzau quydyty byn dæxi fækænaj. Væjjy axæm fadættæ, kusdžyty 'zmældy .card kuy ravzaryn kæny ænæmæng uycy fæsaræjnag xæst æmæ dixdzinædtæ, khordty qauha æmæ xyl—uuj uymæ gæsgæ næ væjjy, æmæ kusdžyty 'zmæld ximidæg læmæh u, kænæ social-demokrati jæximædæg rast næu, fælæ uuj tyxxæj æmæ ægær alymykkag æmæ aly ka-

libron ysty, kusæg klassy jæxicæ parti cy elementtæj baxsidyn kæny qæuy, uydon. Baxsiddzæn ænæmæng baxsiddzæn ittæg xorz revolucion social-demokrati Uæræseyj, baxsidzæn, xattæj-xatt (.) emigranton uaværy cæstængasæj kuydzyny, uymæj tahddær, zæhæn kuyd is, uymæj jæ xuyzdær baxsiddzæn iugaj ættagon fæzyndytæ æmæ xiæn epizodtæm gæsgæ quydy gængæjæ: Mixaily xuyzæn adæjinægtæ, uymæn ævdisæn.

Ælqivyn uyn tyxdžyn uæ khuxtæ Dæuæn dær æmæ Mari Feodorov-næjæn dær, uymæn æmæ nyr æuændyn, æz æmæ Dy kærædzluyl yznægtæj kæj næ sæmbældzystæm, uuy.

Uæxi Lenin

Raivta jæ X. A.

M. GORKIY AFORIZMTÆJ

,Yznag jæxi kuy næ dætta—uæd æj safgæ kænync".
,Adæjmag—uyj særstyræj quysy!"
,Byrynaen či rajguyrd, uuj tæxyn næ zony".
,Enæuynondzinad næ zongæjæ, næj zærdæbynæj uarzæn".
,Uadz nynnæra uad lyxdzyndær!"
,Ædte dæxl kuyd fændy axor, uæddær dæ axoræn yssæudzæn".
,Qæbatyr tudžy ærradzinadyl max zaræm zaræg".
,Fælloj zærdædzæugæ kuy ua, uæd card—xorz u! Fælloj xæs kuy ua, uæd card—caharad u!"
,Qæbatyr tudžy ærradzinad—he, uuj cardy app u".
,Kapekk xur u mesçandzinady arvyl."
,Alvad cæry særy quydylæj, axuyrad—ta realizaci kæny quydylty."
,Alvdzinad", uævæn næj ænæ quydylæj".
,Max dune dzyrdæj aræzt næu, fælæ æmbarynad æmæ fællojæ".
,Cardæj darddær—ærdz maxæn nicy radla,—max næxuydtæg uymæj rajstam
æmæ lsæm æppældær, cydæriddær næ qæuy".
,Adæjmag jæ naturæmæ gæsgæ nyvgænæg u".
,Æcæg arf zonyndzinad—u xuymætæg æmæ ænconæmbaræn"
,Fælloj æmæ axuyrad—uycy dyuuæ tyxæj bærzonddær zæxxyl nicy is".
,Qæuy tyng biræ zærdlagæj axuyrkæny, cæmæj rajsaj læmbynægæj amo-
nyny bar."

,Cardy sæjragdær tyx u zond."
,Cardy ad is revoljuciјen službæjy".
,Dzyrd quyddagmæ raivyn biræ zyndær u, quyddag dzyrdmæ raivynæj."
,Qæbatyr quyddagæn qæbatyr dzyrd qæuy."

Revoljucijæn službæjy

"Cardy ad is revoljucijæn
službæjy". M. Gorkij.

Acy az, 28-æm marthijy sæxxæst is 70 azy uryssag ystyr fyssæg, dzyrdy genion nyvgænæg; æppæt fællojgænæg adæmy axsdžiag, kommunizmy fæuælaxizyl qæbatyr tox-gænæg—Maksim Gorkijy rajguyrدل.

Biræ næ razynid kand soveton bæstæjy næ, fælæ æppæt sur zæx-xyl dær fællojgænæg adæmy æmæ kulturon dzyllæty xsæn axæmtæ, Gorkijy ænæmælgæ aiv uacmystæ či næbakast æmæ næ kæsy, Gorkijy ænæ mynæggænæg nom či næ zony.

Biræ næ razynid axæm bæstætæ kapitalistoni dunejy, Gorkijen, kand či jæ uarzy, uydonaøj darddær yznægtæ dær biræ kæm næj; fælæ jæ uarzgæ či kæny, Gorkij jæ-dissadžy card kæj ruxs fidæny særyl ærxasta, uycy adæmy nymæc ærævær Gorkij se'næuynon kæmæn uydis æmæ u, uycy syrdxuz adæjmaggæntty ny-mæcy raz, uæd, sæ as æmæ sæ tyx-mæ gæsgæ, fyccægtæ uaikkoj, ænæ-qæn okean", dykkægtæ ta „dony ærtax".

Gorkij jæxi æmbarynqom kuy fæcis, uædæj fæstæmæ je'ppæt card dær fidar ysbasta jæ uycy uarzon,

æmtug, æmystæg, fidæny ruxs di nemæ byrsæg biræ fællojgænæ dzyllætimæ, revoljucijy. qysmætimæ kommunizmy idejætyl, æmæ uydænæ ivajæn kuyd næj, aftæ, æna ivajgæjæ, semæ cærdzænis Gorkij cytdžyn nom dær ænusmæ.

* * *

46 azy razmæ kalakag gazet „Kav kaz“-y racydis myxuyræj Gorkij, fyccag radzyrd „Makar Čudrá“. Uædæj fæstæmæ rajdydta tyxdžyn kænyn Gorkijy qæzdyg, amondxæssæl ystyr literaturon kuysty revoljucion axadyndzinad æmæ jæm ærkæsy! kodta æppæt Uæræseyjy æmæ Evro pæjy progressivon aræzt činyg kæs dzyty...

Ivhuyd sædæjy 90-æm azty syræz: ysqomyl æmæ fidar kænyn bajdydta Uæræseyj kusdžyty klass; revoljucion toxy gegemon yssi proletariat, lugaj adæjmægtæ revoljucion toxy raivta iugond dzyllæty nyfsxast, ræzengardy qæbatyr tox, uælaxizzæsæg tox. Æxsænady revoljucion xæjy ænkhard æmæ uængmarddzinady raivta optimizmi, bony fætky fæzyn-dysty 'styr istorion farstatæ.

Kusdžyty klass ærlæuuýdis revolucion yzmældy særhy, qynchymdzinady zardžyty raičloj uængroggænæg, razmæ sidæg zardžytæ æmæ, ærvnærægau fequysti Gorkijy nyfs-dættæg qælæs:

Kad æmæ namysy zardžytæ æmæ aiv uacmystæ nyvændyn rajdydta Gorkij revoljucijyl ænuvydæj tox-gandžytyl. uahta sæ nyfs, kodta sæ razængard jæ aiv dzyrdæj, jæ revoljucion ystyr praktikon kuystæj. Gorkij ærgom kodta revoljucijy khæxtyl lyksæg æmæ fæstivydgænæg tæppud korgælmyty, xurimæ syn kaldoa sæ xudinadžy mitæ, aftæmæj byrsta razmæ, kusdžyty klassimæ leninizmy tyrsajy byn, jemæ styr toxmæ fæl-dlojgændžyty xongæjæ, revoljucijæn namysy službægængæjæ:

Gorkijæn axuyry „universitet“ yssi card. Uyj raičta dæsgaj professitæ: ydís xærinaggænæg nauy, guyltæ lyçæg, sugsættæg, mærhgæs, storož, uæzzæssæg naulæuuænty, ydî teatry statist æ. a. d. Aftæmæj uycy uærvæty kastis Marksý fællæjtæ, Darwiny činguytæ, axuyr kodta aiv literaturæjy klassiktyl.

Cardy alcæmæj quagdzinad, bæh-læg æmæ æxxormag uaværtæ, biræ bæzonynnæ tyrnyndzinad se'ppæt dær iumæ ysuinag genijy khuxty nyssahtoj lædzæg, zahtoj jyn:—Cæugæ cardmæ, kæs, uyn, axuyr kæn,—ystæj jæ axxustoj ystyr fændagmæ. Æmæ Gorkij bacyd cardmæ, ærzylidis kæræj-kæronimæ 'styr Uæræseyjl, ægas Evropæjyl.

Jæ literaturon ysfældystadon kuyry rajdianæj biræ næma racydis afæmæj Gorkij bacydis dun jon literaturæmæ æmæ dzy ærcaxsta zyngæ býnat.

Bazydtoj jæ kand progressivón græzt dzyllætæ næ, fælæ uydon nyx-

mæ xæcæg adæmy syd yznægtæ, buržuazi dær. Buržuazijyl æmæ pad-dzaxy xicauadyl „æfsæst“ auddžytæ Gorkijy xuyzy fedtoj se'næuynon yznadžy, sæ fændtæ xælædžy, adæmy fars xæcædžy, revoljucijy uad-qærgænædžy. Fællojgænæg uæræx dzyllætæ ta Gorkijy xuyzy fedtoj sæ qæbatyr lymæny, se'st yr varzon nyvgænædžy, kusdžyty klassy intrestyl ænuvydæj toxgænædžy.

Istug buržuazi qavydis Gorkijy jæxi'rdæm azdaxyn æmæ jæ revoljucijyl gadzyraxataj cæuæn fændagyl sarazymæ, fælæ—bælas jæ uidægtyl zajy—Gorkij æmtug æmystsæg cy klassimæ uydís, uyj zondaxast jæ kænon bakodta.

Bynton yssæst, „cardy byn“ qizæmaræj mælæg adæmy xsænæj ræcæugæjæ. Gorkij jæ sonty bonty bæværsta paddzaxy Uæræseyj žandarmætæ æmæ eksplootacigændžylæ mæguyr adæmæn cy ævirqau æi-dærd kodtoj, uyj æmæ je'gas card dær ysnysan kodta uydony nyxmæ toxæn.

„Æfsæst adæjmag syrd u. Uyj ni-kuy tærihæd kæny æxxormagæn. Æfsæst æmæ æxxormag kærædzijæn yznægtæ 'sty, uydón kæddæriddær sæ kærædzijæn cæsty syndz uydzy-sty. Uymæ gæsgæ syn næj kærædzijæn tærihædænæn, kærædzi æmbaræn“—aftæ amony Gorkijy radzyrdæj iuy arxajæg, zærond Arxiv cysyl Ljonkæjæn:

„Symax card næ aræzlat, —dzury buržuazijy nyxmæ Gorkijy innæ radzyrdy arxajæg Foma Gordeev, —symax æxsæntæ kalæn uærm yskhax-tat. Ystyr chiziad æmæ ænuddzinad æxæliu kodtat symax uæ khuxtæj. Symaxæn namys is? Uæ zærdyl læu-uy xuycau? Uæ xuycau ærxuy suari u! Uæ namysy ta surgæ fækodtat...“

Kædæm æj fæsyrdat? Tugchirtæ!
Kæjdær tyxæj cærut... kæjdær khux-
tæj kusut! Cas æmæ cas adæm fæ-
kaldtoj tugæmxæccæ cæsty sygtæ
ue'styr quyddægtý tyxxæj! Symaxæn,
ue'chammartæ, uæ mitæm gæsgæ by-
nat næj zyndony dær... arty dær,
fælæ uæ fycdzisty æksidgæ chyfy".

Gorkijy namysy nom ajquystis
ægas dunejyl. Jæ činguytæ fæzyndy-
sty myxuyry æppæt ævzægtyl.
Fælæ jæ činguytæ, jæ revoljucion
uacmystæ kuyd fyldær kodtoj,
aftæ jæ nyxmæ bæzdžnæj-bæzdžnæ-
dær kodta policæjy "literaturæ" dær.
Žandarmætæ jæ fædyl zilyn rajdydtoj.

1901 az. "Proletariat uyngtæm
racyd revoljucion lozungimæ:—Fexa-
læm xædxæcæg paddzaxad!" (Lenin).

Gorkij is proletariatimæ. Æppæt
Uæræseyj axæliu is khuxfystæ æmæ
gektografyl myxuyræj jæ revolju-
cion "Uadqærgænaedžy zaræg."

Paddzaxy xicauad tærsyn bajdyd-
ta Gorkijæ, kuyd tæssag toxgæ-
nægæj.

1905 azy Gorkij nyffysta pillon
uadzæg sitt "Tudžy xuycaubony"
nyxmæ. Žandarmætæ ærcaxstoj Gorkijy
æmæ jæ bakodtoj Petropavlov-
sky fidary (axæstony).

Fælæ æppæt civilizacion dune sis-
ta jæ masty qælæs, cæxgær protest
Gorkijy ærcaxsyny nyxmæ, "Gorkijy
quyddag u maxæn neppæty æx-
sæny quyddag, Gorkijy xuyzæn ta-
lant u æmæ qæuy ægas dunejy.
Ægas dunejy dær fændy jæ raua
dzyn axæstonæj," —aftæ fyssa Gorkijy
ærcaxsty nyxmæ francag nom-
dzyd fyssæg Anatol Frans 1905 azy.
Æmæ Gorkij uahd ærcydis særibar-
mæ. Fycagau ta nynnærydi jæ tyx-
džyn qælæs uyrissag revoljuciyu
uadqærgænaedžæn.

Næj jyn balxænæn uymæn, næj

jyn fætersyngænæn. Revoljucijy sy-
gultæn sæ khuxy næ bastydis ja
aluvars kænyn. Gorkijy jæ amælæ
bonmæ bazzadis adæmæn namysy
služhægænaægæj.

"Ystyr cindzinad u dzæhæly ka-
næ fæcärdæn, adæmæn pajda ka-
uydtæn, uuj zonyñ", —aftæ fyssy
Gorkij fæstædær jæxi tyxxæj.

* *

Lenin ystyr kad kodta Gorkijæ
proletariaty raz. Gorkij "je'styr aiv
uacmystlimæ fidar ysbasta jæxi Ua-
ræseyj æmæ æppæt dunejy kusdžy-
ty klassimæ".... "Næj guyrysogæ-
næn, Gorkij ehau aivodon talant kæ-
u, uuyl, kæcy ærxasta æmæ ærxæs-
dzæn biræ pajda æppætduneyon pro-
letaron yzmældæn"—fysta Lenin
Gorkijy tyxxæj. Lenin biræ fytag-
tæ ærvysta Gorkijmæ. Uydon bæl-
vyrdæj ævdisync proletariaty fætæg
cytdžyn fyssægæn æmæ uuj ænæ-
mælgæ diissadžy aiv uacmystæn cy
"styr arh kodta, uuj. Lenin Gorki-
jæn, xistær uarzon æfsmærau, bæ-
stonej amydra jæ rædydæ æmæ jyn
cingængæ æmbældis jæ aly nog
ysguytdzinadyl, suang yn je næ-
nizdinad dær zærdiagæj qaqqæ:ngæ-
jæ. Uuj fædyl Gorkij jæxædæg aftæ
fyssy: "Æcæg arf revoljuciondzinad
æz yssardton æmæ bambærston ær-
mæstdær bolševiktærn, Leniny sta-
tjaty.

Mæskuyjy, Gorkijy muzejy is
æværd Gorkijy æmdzævgæ, "Čyzg
æmæ mælat" dyuuæ khuxfystimæ.
Sæ iu, kharandašæj fyst, u æmb.
Staliny, innæ—æmb. Vorošilovy.

Æmb. Stalini uycy æmdzævgæjy-
tyxxæj fyssy: "Эта штука сильнее
чем „Фауст“ Гете (любовь побеж-
дает смерть)".

"Æz uarzyn M. Gorkijy,—fyssy

emb. Vorošilov,—kuyd mæxi æmæ næ klassy fyssædžy, kæcy quydymæ gæsgæ ysfiðar æmæ ynysan kodla næ razmæ byrsyndzinad."

"Leniny fæstæ,—zahta æmb. Molotov Gorkijy saudaryny mitindžy,—Gorkijy mælæt u æppæly uæzzauðær zian max bæstæjæn æmæ ægas dunejy adæmæn."

Næ bæstæjy adæmtæ lyng uarztoj æmæ uarzync Gorkijy, kuyd Leniny—Staliny quyddagyl ænuvudøj toxgænædžy, kuyd ystyr tyssædžy—fašizmy nyximæ xæcædžy, socialiston kulturæ arazædžy.

Gorkijy biræ uarztoj æmæ jyn ystyr arh kodtoj æppæt dunejy progressivon adæmtæ, intelligenci, sysdžytæ, kulturæjy kusdžytæ, kodtoj axuyr uyj ysfældystadyl.

Nemycag kritik Poříčkij 1902 azy ystya, zæhgæ, literaturæjy æmæ aivady midæg „Gorkijy fæzynd uydís færvnæryna, kæcy kand nærgæ æmæ qær næ kæny, fælæ syhdæg kæny uældæfy, kæcyjy fæstæ nyrttivy arvy ruxs”.

„Æz axuyr kodton Gorkijyl æmæ bazydtón, ystyr literaturæjæn inægiuryty æmæ yssæst adæmty toxæj iufars læuuæn kæj næj, uyj”—ystya Epton Sinkler 1928 azy. „Gorkijy 'sfældystad maxæn, intelligentæn, amony æxsænady dramæmæ cy cæstængas daryn qæuy, uyj,—ystya Ánri Barbjus,—max zamany Gorkij uægas dunejæn nog fændægtæ monæg ystyr cyrah.”

„Gorkijy je 'sfældystad æræværdta dunejy 'styrðær fysdžyty razzag rænqyty,—zahta amerikag dramaturg Džon Govard Louson,—uyj fæzmægælæ fidar kodtoj næ fæltæry progressivondær quydtytæ”.

„Max fæltærmæ æppæty xæstægðær læuuy Gorkijy realizm,—zahta

Cexoslovakag dramaturg Langer,—uyj u aktivon realizm.. Gorkijy realizm uydis i voljucimæ sidæg.”

1903 azy, æizemy fydiyznægtæ sfænd kovitoj Gorkijy siuvær, kænny amaryn. 12 æm dekabry Aleksej Maksimovič jæzi irzæfta Volga-ju dony bylyl ræu-bacugængæ. Ta-lyndžy jæ razmæ fæcis iu ænæzon-

gæ læg:

— Dy Gorkij dæ?

— O, Gorkij.

Ucy ænæzungæ læg yl jæxi nycavta kærdimæ. Kardæj fælyg ysty palto, lužurkæ, fæxuynkh portsigar, fælæ ysty æmæt yxdžyn Gorkij fæcyrd æmæ læginary appærsta jæxicæj.

Raxiz „trockiston antisoveton bloky” fašiston bandittæ, Buxarin, Jagoda æmæ uydony xuyzæn gadzratæj cæuæg, lægmar chammartæ sæzærdyl badardtoj ucy urok æmæ ssardtoj, ændær, ænakkgædær færæz Gorkijy amarynæn—marg. Uyj uydons tæxxæj zahta Gorkij 1935 azy:

„Adæjmæg ærdzy xud u, ystyr quyddag, uyj aftæ u, fælæ adæjmæg væjjy chammarr dær, proletariaty fætægtý møræg, rajguyræn bæstæjyl gadzryxatæj cæuæg, ævirqau dydzesgom, kusdžyty klassy 'znæg, kapitalistty špion dær—axæm axæstytiæm uævæg adæjmædžy qæuy æhatyræj kuynæg kænyn”.

Jæ amælætæj æxsæz bony razdær Gorkij bajquysta Stalino Konstitucijy proektimæ æmæ sabyrgaj zahta:—„Max bæstæjy nyr durtæ dær zarync.”

He, uyj lyxxæj se'ñæuynon uydis Gorkij fašiston kuyjtæn, he, uyj tæxxæj akodtoj margæ dær uydons max Gorkijy.

Gorkij jæ radzyrdy geroj Dunko-jau, yssyhta jæ zærdæ adæmæn ruxsdær cardmæ fændag bacamony-næn, xasta jæ, ystyr cyrahau, adæ-

my razæj. Yznægtæ qavydysty uycy cyrahy axuyssyn kænynnæ, fælæ uymæn næj axuyssæn! Uyj ruxs kændzæn adæmæn ænusmæ æmæ khaxdzæn progressy nyximæ lædžty cæstytae, calynnæ sæ istorijy syhdæggænæn uisoy cardæj byn særft næ nykkæna, uædmæ.

V. V. MAKOVSKIJ

ADÆMY 'ZNÆGTIMÆ TOXY

I

Majakovskij soveton dudžy xlyz-dær, talantdžyndær poet uymæn yssi æmæ jæ amælætimæ ujy jæ qysmæt ængom ysbasta Ystyr Socialiston revoljuciimæ, adæmimæ æmæ bolševikon partiimæ. Parti 'sqomyl kodta poetry, baxxuys yn kodta socializmyl æmbargæ toxgændžyty æmrænq ærlæuuynæn.

Ænæxatyr pyrx kodta Majakovskij partijæ jæ fæxicæn kænynnæ či qavydis, uydony:

„Dzurync, Majakovskij, dam, poet u, hemæ uadz æmæ bada jæ poetikon dukaniy... Æz ærdumæ dær næ daryn poet kæj dæn, ujy. Æz poet næ dæn, fælæ æppæty razæj dær, jæ phero službæjæn, bambarut æj, službæjæn, nyrtækkæjy saxatæn, næ abony æcægdzinadæn æmæ ujy arazæg—Soveton xicauad æmæ parti-jæn či radta, axæm læg“.

Bolševikon partijy službæjæn je sfældystad æræværgæjæ, Majakovskij tyxdžyn ajsta jæ zærdæinæ æmæ arf bambærsta proletariaty genion axuyrgændžyty idejætæ, bazydta leninizm.

Leninyl kadæg sarazyn ysfænd-

gængæjæ, Majakovskij ittæg læm bynæg æmæ arf quydygængæ, rajdydta kusyn Uæræseyj istorion revoljucion yzmældy æmæ Ystyr Socialiston revoljucijy fædyl V. I. Leniny statjatæ æmæ nyxæstæ saxuyl kænnyyl.

Majakovskijæn Leniny cardægas æmæ æxsidgæ obraz ræzydi genion fætædžy, æppæt dunejy proletariaty axuyrgænædžy axuyrad æcæg bolševikon arf æmbærst bakængæjæ.

He uymæ gæsgæ Majakovskijy poezijy sæjrag miniuæg u bolševikon idejondzinad: Leniny—Staliny quyd dadžy, socialiston aræztady quyd dadžy fæuælaxizy propagandæ u jæ poezijy pafos.

Trockiston-raxiz chymara—næ raj-guyræn bæstæjyl ænakkag gadzyra-xatæj cæudžyty parti æmæ kusdžyty klass ænæxatyræj kuy pyrx kodtoj, uæd—Majakovskij bacydis uycy toxy, ujy socializmyl tox kæj u, revoljucijy, jæ nyxænæ gadzyraxatæj cy chammár cæudžytæ ralæuuyd, uydonaej baxizynyl tox kæj u, ujy æmbargæjæ.

1926 az. Bolševikon parti æmbal Staliny razamyndæj nyfsxastæj kæny Soveton Cædisy socialiston aræztady fændagyl, industrializacijy fændagyl.

Trockiston-zinovjevon iugond blok dydzæsgomæj æmæ „revolucion“ frazætæj jæ chammar gadzyraxaty kuyst æmbæxsægjæ, bajdydta karz tox kænyn partijy generalon xaxxy nyxmæ, Leniny xuyzdær axuyrgæni-nag æmæ quyddag darddær æxxæst-gænæg, æmbal Staliny nyximæ. Trockiston-zinovjevon chammartæ qavy-dysty rávdisynmæ, zæ gæ, næ bæs-tæjy næj socialismz sorazæn, qavy-dysty, æmbal Staliny zahdau, „partijy leninon relsytaej trockizmy relsytaem azdaxymæ“.

Stalin jæ ranyxæsty æmæ æppæt quyddægtý ænæ xatyræj pyrx kæny oppozicijy, kæcy partion rænqytæm xæssy cudyndzinad æmæ qavy kus-dzty klassy faxalynmæ æmæ jyn jæ gærzæ æræværyñ kænynmæ.

Majakovskij læmbynægæj kæsy æmæ axuyr kæny arf zonddzyn stalinon nyxæsty. Revolucion tox-dzauy æmæ partion poetry zondaxstæj ujy bambærsta stalinon arf nyxæsty rastdzinad.

Æmæ, partijen leninon fændag jettæmæ ændær fændag kæj næj, oppozici cy fændægtæ amony, uydon seppæt dær kontrevörljucimæ kæj kænync, —ædzux dær ujy amonæg Staliny fæstæ, Majakovskij fyssy:

„Maxæn
fændag
bacamydta Lenin,
Innætæ seppæt
zylyn æmæ člizi“.

Majakovskij jæ genion 'kadæg Vladimír Ilijč Lenin" kuy nyffysta,

uæd trockiston bandæjy literaturo agent jæ nyfs baxasta poetæn uaj dzæf rakænynmæ: „Dy maxæn na radtaj nog Lenin“—zahta Majakovskijæn ænaktag trockist Voronski.

Yznægty fændydi, cæmæj Majakovskij saræztai Lenin obraz falsi filakigondæj, cæmæj jæ saxyurstaic trockiston xuyzy. Majakovskij cæx gær nyxhuyrd radta, ænælynor yznægty fælivæntæn:

— Maxæn zærond Lenin dær u næ fag zynarh,—dzuapp læværtæ Majakovskij. Ucy dzuappy jeppæ æmyjas zyny revolucion poet, kæcy jæ kadædžy saræzta bolševikon parti sarazæg, socialiston aræztady razengardgænæg adæjmæg æmæ fætædžy ænæroxyngægæ obraz. Majakovskij jæ kadædžy sidi proletariatinæ „oppozicionerty“ raz cyrddzast uævynmæ:

Скажут:
„мы вожди“,
— а сами
шаркумали?
за речами
шкру́
распознать умеи...

Kæd Majakovskijæn jæ ucy azly æppæt æmdzævgætæ dær ysty partijy generalon xaxxyl praktikon toxys fædyl fyst, uæd uydona æxsæn is komkommæ trockiston-zinovjevon chammarty nyxmæ aræzt či u, axæmtæ dær. Æmdzævgæ „Lenin nemæ“ (aprel 1927) Majakovskij nyfysta komkommæ æmbal Staliny ranyxæsty ærmægmæ gæsgæ, kæcyt ujy rádzyrda 1926 azy leninizmy 'znægty nyxmæ: Næ partijy midæg social-demokraton cudydy tyxxæj“ (nojabr 1926 az), „Nodžy dær næ parijy midæg social-demokraton cudydy tyxxæj“ (dekabr 1926 az) æ. a. d.

Partimæ jæ tug, je'stægæj bast Majakovskij, jæxicæn xæsyl nymajy eñon quydy jæ særgond æppæty yzðær kæmæn ævdisy, "Lenin menæ", zæhgæ, axæm uacmys nyfissyn.

Frockistytæ xaxuyr kænync zæksdžytæ, qavync uj kusdžyty fæsæj fæxicæn kænynnæ, xalony ist kænync revoljucijy sæftyl. Næ, sury Majakovskij, max fæcardytem 10 azy Oktjabry fæstæ, æmæj az dær xæssy ærmæst fidardziid kusdžyty æmæ zæxkusdžyty xænnæmæ.

А нынче

советы и партия
здравствуют
в союзе
с сотней миллионов крестьян.

Æmbal Stalin xæssy citat Leninæj: Max socializm ærxastam ne'rvylony cardmæ "... uycy leninon obræj banyfsdžyn uævgæjæ Majakovskij-iyssy:

А нынче
в упряжу
взяты частники.
Коопов
стосортных
сети въем.
Показываем
ежедневно
в новом участке
Социализм живьем.

Næ bæstæjy socializm sarazæn, zæhgæ, uj fædyl kontrabandæ ærbaxæssyny tyxxæj, yznægtæ ræj ivtoj uycy farsta socializmy ynton fæuælaxizy farstajæ. Æmbal Stalin xurmæ kaly uycy žulikty / æfælivæntæ.

Majakovskij jæ toxon æmæ optimiston æmdzævgæ socialiston aræz-

tadyl, leninon politikæjy fæuælaxizy sarazgæjæ, axæm kæron yskodta æmdzævgæjæ:

Коммуна

еще не дело дней.

И мы

еще

в окружении врагов,

но мы

пропали

по дороге к ней

десять

самых трудных шагов.

III

1929 az. Ystyr sançhexty az, parti bavnældla je 'styr kuystyty plan æxxæstkænynnæ, fyccag fondzazonu æxxæstkænynnæ.

Parti dætty kulakty likvidaci kænny lozung, sæft cæuæg kapitaliston elementtæ cyryн kænync ænæquadžy tyxdžyn nyxlæuddzinad.

Uycy azty Majakovskijy sfældystady fæzyndi poetikon dzyrdy xotyxæj ænæxatyr ironiimæ æmæ sar-kæzmimæ bjurokratty, xæld elementty æmæ æcægælætty kælæntæ xurmæ či kaly, axæm æmdzævgæty cikltæ. Uyj sidy khærcqusdzinadmæ, æx-xuys kæny, jæxi ændær xuyzy ævdisæg æmæ nog uaværtý jæ taktikæ aivæg yznadžy bazonynæn.

Не тешься,
товарищ,
мирными днями,

сдавай
добродушне
в брак,

Товарищ,
помни —
между нами
орудует
классовый враг.

Razmæ byrsæg socializmy nyx-
mæ kapitaliston khlaestæ ralæuuyn
kodtoj sæ agenturæ—raxis opportu-
nistyty. Einbal Staliny razamyndæj,
parti rajdydta tyxdžyn æmæ ænæ-
xatyr toškænyn raxizontæ nyxmaæ.
Uædy zamany raxizontæ uydysty sæj-
rag tasdzinad.

Majakovskij, ucy tasdzinad ys-
tyr kæj u, uj æmbargæjæ, ja po-
etikon. talanty æppæt tyxæj pyrx
kæny kulakty fæsdzæuynit.

Uj ja xæsyl nymadta ucy tæp-
pud chulberon ævdakatty æcæg axast
fællojgændžytyen bamburyn kænyn,
fællojgændžyty zærdætyl uydon nyx-
maæ ænæuynondzinad æmæ ænæxæ-
tyrdzinad æftaugæjæ.

Majakovskij fyssy kapitalizm res-
tavracigændžyty nyxmaæ aræst æm-
dzævgæty cikl: „Khuylimpyjad uarz-
dzytæ“, „Kandidat partijæ“, „Aeu-
ua ikdzinædtæ ivyn“, „Nog kulak“,
„Særmagond quidy“ æ. a. d.

Raxizmæ cudynady antileninon
axast ja ranyxæsty ærgomgængæjæ
æmbal Stalin amony, zæhgæ, raxi-
zontæ spekulaci kænync zyndzinæd-
tæj, tærsyn kænync partijy zyndzi-
nædtæj, domync industrializacijy tem-
pytæ fænyllægdær kænyq æmæ ku-
lakty xædzarad baværyn.

Stalinon rastævag karakteristikæ-
tæ razængard kænync Majakovskijy:
Uj arazy khuylimpyjad uarzdzyty,
kulakty qaqqændžyty, partijy khæx-
tyl tyxsæg, socialiston arætzad nyf-
fæstiatyl arxajæg tæppud æmæ cham-
mar susu-busugændžyty æmæ fyd-
dzinad ævdisædžyty cardægas ob-
ratæ.

Æmdzævgæ „Khuylimpyjad uarz-
dzytæ“-ju Majakovskij nyv kæny aræz-
tady zyndzinædtæj spekulacigænæg.
„xinæjdzag æmæ sabyræj susu-busu-
taæ uarzag“ raxis oppotunisty portret.

В газету
хихикает
над цифроj трунив:
„Переборщили,
замошенив денежки.
Тс-с, господа,
порадуйтесь: у них
какие-то
такие затрудненьишки“.

Æmdzævgæ „Særmagond quy-
dy“-ju Majakovskij mæstygera
dzury raxizonty xistærtly, kæcyt
„Særmagond quidy“-ju fædyl dæ
hælgænæg frazæty byn æmbæxsyn
sæ xælæn kuyst.

Æmæ dzyllæty 'xsæn fæxæcæ
kæuyl nal uydis, ucy gædzyraxæ-
tæj racæudžyty bandæjyl tærxonj
xuyzæn ysty ja ucy uacmysy fæs-
tag fænqytæ yznægtæ nyxmaæ:

Не втыкайте
в работу
клинико,—
И у нас
|| у массы
И мысль одна
И одна
генеральна линия.

Æmdzævgæ „Nog kulak“-y Maja-
kovskij ravydysta soveton xicauady
nyxmaæ ja toxys taktikæ æmæ færæz-
tæ raivæg kulaçy.

Ucy obrazy quidy bambaræn is
raxizontæ cy dzyrtoj, uj' næ zæ-
rædyl kuy llæwyn kænæm, uæd:
kulak, oma, aivta ja kapitaliston axast
æmæ sabyræj bacæudzæn jæxædæg
socializmmæ.

| Хотя
кулак
лицо перекрасил,
И пузо
не выглядит
грязно,

Он вар

и крестьян
и рабочего класса,
И должен быть
понят
и узнат.

Partijy æmæ adæmy yznægtly nyxaræzt, Majakovskijy æmdzævætyx is sæ bolševikon idejonadý, parti æmæ adæmy fæltægliny ranyxæstæn ystyr uddzyd betikon nyvtæ kæj'styr, uuj midæg. Uycy æmdzævgætæ sæ bolševikon fidardzinad æmæ aivadon tyxige, cærync max bonty dær. Rastvæg æmæ ænæxatyr xotyxæj, uuj ysty æmæ ma nodžy biræ azuydzysty soveton adæmy khuxy munimizmyl toxy.

Adæmy 'znægtæ Majakovskijmærdtoj styr xæramdzinad. Uydonæn næuynon uydis jæ card Leniny—liny partiumæ či ysbasta, socia-

lizmy quyddag bolševikon fidardzinaðimæ či qaqqædtæ, uycy 'styr poet-agitator. Majakovskijy æksidgæ, socializmy fæuælaxizyl revoljucion optimizmæj æmæ ryisæj æmydzag æmdzævgætæ yznægtly kodtoj mæstæj sæ xuramæ. Majakovskijy xuyzy uydon fedtoj Staliny iuzærdion axuyrgæninadžy, partijy qæbulý. Æimæ uymæ gæsgæ quydy-quyrduxi kodtoj jæ tesañynyl.

Fasiston bandittæ, mastisæg lægmar tæ baxæs kodtoj sæ RAPP-on agentæn æmæ cæstifældaxdzytan Majakovskijyl xaxnyr kænyn, chyf kalyñ, jæ fauyn æmæ arðauyn, æppæt nadtæltæj dær partijæ uuj atonyn æmæ fæxicæn kænyn.

Fælæ Majakovskij suang jæ tragedion mælæty uong bazzadis revoljucijy iuzærdion soldatæj, bolševizmy idejon tyrysajy hyn.

SUDZGÆ QUYN

Biræ

dissægtæ is Mæskuyjy,
bælvyrd:

Cæugæ uærdon

ænæ bæx,
Æn'adæjmægæj
nyxas dær.

Syrx ælsady dzy
fæcls mæ fyrt

Æmæ nyn axæm
cirk
ærxasta.

„Dada,—zæhy,—
acy dzaumamæ ma 'rkæs,—

Bazonyñ æj qæuy
"symaxæn",

Sista, dyn,
iu qazæn avg, nyxæst,—

„Ha,—zæhy,—
elektron cyrah dyn!“

„Hej,—zæhyn,—
xudægæj atondzæn
lsgæj guybyn“,—

Kæsyn mæxædæg xudgæ
æmæ dlixæj jæm,

Kæsyn—
avg. Avdžy midæg—
quyn,

Ærmæst
næ uydí

bocho kænæ rixijæ...

Darh telqæd
kærtý raz nyssahta,

Ucy avg
ærcauyhla cary,

Khul
xuynkhigænænæj 'skhaxla,—

Æmæ mæm
rajdydla mast qaryn.

Hej, zæhyn,
babyni mæ khona!

Khæppædžy
baxaudtæn bælvyrd:

Zæhyn,
acy telyl,
milag, kuy'rxona

*Xædzarmæ
sudzgæ fætægen
mæ fyrtl

Jæ madæn yn nyssidæn...
Uyj ta:

— Cy khæu-khæu kænys,
dada?—dzury

jæxædæg
khulyl cylær
fæzyldta

Æmæ xædzar nyrruxsi,
cyma xur uyd.

Jæ cæstytaem
fælæburdta næ usaj,

Xædzar,
festad qæubæstly
qær-axst!
Cæstytae
nydzzahyr ystly
ruxsæj,—
Rast næm, cyma,
caræj xur ærkast!

Æxsæv.
Cinæn næj kæron dær,
Cyrahy ruxsmæ:
tajy mæt.
Gazet næm,
ænæmæng, bukæsid rod dær,
Axuyrgond kuy uald,
uæd.

Griſy tælmac.

V. Majakovskij.

XOR-ZADY MARŠ

Max rajsdzystæm næ xor'rzad,—

ærtyvar,

zæxx,

nyjjar!

Ærcu, xor-zad,

cytčžyn æmbal—

næ fællojy

lævar.

Næ xidy kald,

dygaj-lugaj,

kuynnæ sæla

æntyst,—

kolxozmæ 'mæ

artelontæj

yslu kænut uæ kuyst.

Næ zæxxylæ dzæbæx ysty,

næ uydzisty ævær,

qæuy sæ razdær, tausnæn,

xuym kænyn dær

cyrdær.

Cæj næ fæltau ystong æzly

næx bavzaræni

ystong,

nykkag ivdy

ærtæ-lydyl

khux auilæm bynton.

Fydgænædzy

nyccævynniæ

cættæ kænæm

næ tyx.

Nymmarzystæm

næ kulakty,

xæmpælgærdæg,
mætyx.

Æværentæm nykkæsdzystæm.

Dædgæ-ut dzapp, dædgæ,
traktoræ nyr uarynnæ
kuynnæ kænoj yzgæ.

Kuy rajsdzisty næ bydyrlæ
sæ, axuyrad
bæston.

Ærtæ khux
lymænadæn,
dy, ne'mbal-agronom!
Nyr zæxxý dær
kuy nal fændy
kæsyn

ævzær
zyldmæ,—

Fæskomcædis, yscættæ u
dy razzagdær kuystmæ.

Kæron yskæn mæguyr
qæusæn,
cæj, syst ænæzyngæ.
Američinæ duhonæj
dy, SSSR, cæugæ.
Max rajsdzystæm næ xor'rzad,—
ærtyvar,

zæxx,

nyjjar.

Ærcu, xor-zad,
cytčžyn æmbal—
næ fællojy
lævar.

1929 az.
Raiota jæ A. Guluty.

ÆNAXUYR QUYDTAG

Vladimir Majakovskijyl særðygon dačejy či ærcyd, axæm. I. Puškino, Akulovy xox, Rumjancevy dačæ 27 versly Jaroslavskijy æfsæn fændagæj.

edæ xurtæj nyguylæn syhd,
mæ særð fæcæjtild.
idis æntæf,
nlæf tyldis
ed dačejy mæ særty.
yggybyr Puškiny khuybyr,
xulæjy xox tasæj,
e bynmæ ta uym qæu nympyld.
yddydæhtæ—jæ cartæj.
euy fæstæ—
idis xuyggom
mæ lu uyrðæm arvæj
ryyl bon'xury æz uydton
æcæjxilgæ jæ balcæj.
eumæ ta
øgej,
ne truxs,
yxæj-lu xur yskasti,
æle æppyn fæstag mænniæ
mæ
rdzau
Uyj ærkasti.
mæ dyn lu axæmy uæd,—
lässæj dune bamyr.—
xurmæ 'sqær kodton!
Ehhæd!
xiz, uym arvyl ma byr!..
æm nyqqær kodton:

... Lævarxor!
Uym nihty 'xsæn ysqal dæ,
Fælæ ma ani, særð ua, zymæg,
Mænæu dy lyss plakattæ"
Æz zahton xuren,—
-- Bahæc dy,
Syzhærin nyx,
Æncaj ma!
Dzæhæly leggajy bæsty,
Fæltau ærxiz-ma cajmæ!
Cy bakodton?!

Kuy lesæftæn;
Mænædyn bævændonæj
Bydryry, darh khaxdzæltæj xur,
Ærbazyni kæronæj...
Fændy mæ bamibæsyn næ larst
Æmæ quyzyn fæstæmæ,
Kæs, dyrhdonyl jæ ird ængas,
Uædmæ ærbaxyzt kærtmæ.
Færssægtyl,
Duaryl,
Zyqqyrty!
Ærbaxyzt xur ægasæj,
Ærbaxyzt
Æmæ 'sdzyrdta uyj
Bæzdžyn qælæsy dzagæj:
— Mæ tævd fæstæmæ 'rvityn až,
Mæ ravzærdæj fycag xatt,

Xuydtaj, poet!
 Uæd caj ærxæss,
 Varenje xæss, paraxat!"
 Cæxærau art je cæstæj kast,
 Jæ tævdmaæ sær fæzilag,
 Æz yn!
 Samovarmæ ævvaks
 'Sbad, mæ xur, ærttivag!
 Cy xæjræg domdta mæn ærgom
 Qæryl,-
 Kænyn æfsærm dær.
 Ærbadtæn bandony kæron,-
 Tærsyn kuy ua ævzærdær.
 Fælæ ælutony tæmæn
 Cyd xuræj
 Æmæ 'ncadgaj
 Æz jemæ dzurynyl fædæn
 Ærttivagæn uæzzaugaj.
 He uuyl,
 Innæuyl, zæhyn,
 Cy baxordta næ „Ræsty!“*)
 Kur!
 — Ma kæn dy dæxicæn zyn,
 Dzæhæly u dæ.mæsty.
 Mænæn dæ zærdæ
 Ruxs kæny
 Æncon u?
 Cu, læjvar mat
 Fælæ cæuys,
 Qæuy cæuyn
 Æmæ ærttivys dardmæ"
 Dzyrdtam max aftæ talyngtæm,—

*) „Ræsty!“—žurnal „Poet“.

Yznon æxsævmæ, oma;
 Æmæ kærædzi bazydtam
 Bæston,—kæræj-kæronmæ.
 Ystæj
 Ærdxord æmbalau æz
 Jæ uæxsks ærxoston uymæn.
 Rast aftæ uyj dær,
 — Dy 'mæ æz,
 Æmbæltæ 'stæm næ dyuuæ!
 Cæuæm poet!
 Æmæ næ xæs
 Max fidæm lumæ cardæn,
 Mæ xury ruxs dættdynæn æz,
 Dy ta dæ tyx dæ zardæj."
 Ændærgty sis,
 Æxsævtý tar
 Næ xurty byn fæcydær:
 Is ruxs,—æmdzævgætæ,
 Dæ bar!
 Ærttiv cæmæ fændydær!
 Fællaja xur
 Æmæ xuyssyn
 Fænda guymiry 'xsævy,
 Uæd æz je bæsty ruxs kænyii
 Æmæ ta bon ærlæuu...
 Kæn ruxs ædzux,
 Kæn alkæm ruxs,
 Kuyd næ ua talyng mur dær,
 Kæn ruxs, dy,
 Calynimæ cærys,—
 Fædzæxsyn æz--
 Næ xur dær!..

Jakový tælmac uyrystag ævzagæj.

MAJAKOVSKIJ.

YZHÆRUADZÆG IVAN KOZIREVY

RADZYRD JÆ NOG FATERMÆ RAIWNYI.

proletar.
Uældaj u dzury.

idæn
guybynæj kuyd uyd næ racyd.--
byr myn cærynaen later
jæ cury

mæxl
kusdžty kooperaci.
ond jæ car.
Fæjnærdæm--uæræx.
vædæg uældæf,
ruxsond,
qarnidzyd.
æppæt.
Fælæ uældaj tyng dzæbæx
cyd
næ zærdæniæ acy:
mæjrúxsæj ursdær,
bar zæxxau—
rajæn,
jex, cy jyl qæuy dzury dær.
najæn.
kranj don—
bynton.
kranmæ

bavnal qarmnia.
Fændy dæ
uazalæj æxs dæ sær,
fændy—
lævdæj dæ xid yskhær...
Ærcu fælladæj,
ximaryn læcæuy.
Næ rajy zærdæ
cajy pælqmæ,
has.næ.
Fælæ, babyzau, alenk kæ
haxudyn cy qæuy.
Axæm qydzygænag dony razmæ,
Cyma'rcydtæ
uazæg socializmmæ.
æxsyzgonid--
rast dæ quyrnæ 'ssyd.
Xælæ khændzyjyl,
auyndænyl xædon,
Sapon rajs
æmæ...
chivvyyt!
Yshad
æmæ æxs dæxi,
saponæj sær.
Cas dæ fændæ,
biræ bad æcæg dær,
Cævilton,
dæ ualy-

Volgæ'mæ særð,
 Næj ærmæst dzy
 nautæ'mæ kæsægtæ.
 Kæd dyl
 dæsazdzyd čhizi næu tænæg,—
 rast jæ mæchy charau
 bælasæn,
 Uæddær
 uycy ænakkag sæg
 bakomdzæn
 æxsyn æmæ lasyn.
 Tævd yskhærys,
 dæ xid dær næu chus!
 He'stæj—
 zilæn razil, nyuuh æj,
 Æmæ dyl uary
 qærmust khævda-duš
 Xuynchytæ
 ælsæjnag mihæj.
 Cas rævdydad is
 uycy dušmae!
 Iunæg niz dær
 ævvaxs næ uændy,

Nyffasy særy quyn,
 auuærdy qustæ
 æmæ tædzy
 æmbargæjau,
 rast dæ uæntyl.
 Asærf
 dæ xuylidz buaræj
 don,—
 Syrdau, xærz quyndžyn
 xisærfænæj.
 Cæmæj khæxtæn xus ua—
 pholy! kond
 khaxæværæn
 phropkægænænæj.
 Bakæs ajdænmæ,
 rajdzast dæ uynd,
 Æmæ ysbyr dæ xædony—
 syhdæg, æxsad.
 Byrn æmæ quydy kænyñ:
 rast u tyng
 Acy,
 næxi
 Sovetop xicauad.

Grišy tælmæ.

BOCITY BARONY 'SFÆLDYSTADY TYXXÆJ

Bocity Baron iron soveton aiv lite-
iræmæ ærbaxyzt 1925 azy. Uycy az
mdzævgæ „Kæd xudoj, uæd xu-
ent“, —zæhgæ, uym Bocity Baron
sy:

hadtaen æz abon fyssynyl bæston.
sisæj næ xonyx mæxi uyn xæston.
qaru næ baryn xuyzdæræj lægyl.
ntondær næ uarbyn cæwyn æz fædyl.
siryn næ zonyx, næ færazyn gæpp.
duhon næ xonyx mæ bajradžy sæpp.
ndy mæ, kuy zonin fysdýtæn sæ qæi,
ccylgæ kuy radton he uymæ mæ sær.
d xudoj, uæd xudænt, sæ xudyn u

'tax,
æcuuddzæn lufars sæ xudtæj mæ khax,
quydyty xorzau næ zonyx fyssyn,
fyssæg, næ kæsæg, he, uuyly txsyn...
Kuyd uynæm, aftæmæj Bocity Ba-
tyng zærdiagonæj ysænd kod-
fyssæg kuy 'suaid, uuj; tyng æj
lændyd kuy bazonid „fysdýtæn
qær“, uuj tyxxæj, æmæ gyccyl-
radta „he uymæ jæ sær“, oma
gom adardta fyssyny æhdumæ.
Fælæ quyddag aftæ u, æmæ kæd
ssynyl ærbadtí bæston, uæddær
ximæ fag qaru næma ary, cæmæj
æj zæha, æz dær fyssæg dæn,
hgæ, uuj tyxxæj: „Mæxi uyn næ
onyx mæ sisæj xæston... Æz du-
on næ xonyx mæ bajradžy gæpp“,

zæhgæ, zæhy fyssæg je'mdzævgæjy.
Quydytæ jæm is, fændtæ jæm is, jæ
zærdæ jyn sagajdta ræstæg, dissag
ræstæg, ystyr ræstæg, card jæ kæ-
non bakodta: Ystyr Oktjabry færcy
xoxag, fyd dug fyd zilæntæ kæm
kodta paddzaxy zamany, uycy xoxæj
læppu læg talyngæj ruxsmæ racydi;
cærgæsy læppyn jæ axtonæj kuyd
ratæxa æmæ uælvongæj, jæ bazyrtæj
qazgæjæ, tyhdyl jæ cæst kuyd
adara, aftæ adardta jæ cæst bæstyl,
fedta Oktjabry cin, Oktjabry ruxs;
jæ zærdæ baqazyd fyrchinæj, basæn-
dydis æj zaryn, fælæ... o dældzæx
ærbaua jæ koj paddzaxy sau dugæn,
fællojgænæg adæjmædžy bastæj či
dardta, jæ cæstytyl yn tar xærv či
'værdta, ruxsy chyrtt yn jæ riunæ
či næ uahta...

Bocity Baron fyssyn rajdydta, 24
azy jyl kuy racydi, uæd,—iron fæs-
oktjabron fysdýty æxsæn næj iu-
dær axæm, uuj karænæj či rajdydta
fyssyn; kæuyl dzy cyd 16 azy, kæ-
uyl 17, 18, 19; uymæj fæstædær dzy
niči bazzad, cæmæj fyssædžy, nomyl
sis jæ khuxmæ rajsja, uuj tyxxæj.

Bocity Baron quyddag ta aftæ
rauad, æmæ uuj guyrdæj seppætæj
xistær uævgæjæ, axuyr kænyn raj-
dydta kardzynæj—paddzaxy zamany

jae fadet næ bac, axuyrdzinadæj fag
iark ratona, uuj. Oktjabry fæstæ
bacydi axuyr kænynnæ, æmæ ja ri-
uy cy'zmæld uyd, ujj, axuyry fær-
cy, cyren kænyn bajdydta, nal æj
uahta iu ran æmæ ja bavnalyn kodta
pheromæ. Fælæ uæddær axuyrdzi-
nadæj fag rævdzgond næma u, æmæ
tyxsy: „Mæ quydyt xorzau næ zony
fyssyn; næ fyssæg, næ kæsæg, he
uujl tyxsyn“, —zæhgæ, tarf nykkær-
zy Bocijy-fyrt, ja fændtæ særgom
kænynæn fag amæltæ ja khuxy
kuy næ ual fefty, uæd. Fælæ guyza-
væ næ kæny uæddær, tyng uændo-
næj cæuy razmæ æmæ zæhy, kæj
nal nyuuaddzæn ja kuyst, aftæ.

„Mæ razmæ mæ lændag mænæn u uæ-
ræx.
Fæstædær tæxdzæni ræsuuhddær mæ
bæx,“

—he, axæm nyfsmæ tyrny Bocijy-
fyrt fyssædzy bynatmæ.

Fæstædær Bocity Baron fyssy:

„Mæ tyx, mæ nyf, mæ zond, mæ qaru
Nyvond kænyn æmæ dættyn
Sove on cardæn, kæm mæ bar u
Uæhdibar xurimæ xælyii.
Cæwyn, uynyn æmæ æmbaryn,—
Qæddydxær rajdydta mæ cyd.

Ændon cædisæj dard æpparyn--
Kæm is byron æmæ æmbyd.
Mænlinæ blæ is æmbæltæ,
Mæ tyx tyxtimæ u ændon,
Næxi, qaru, læræz, amæltæ
Mæjdar æxsæv, kændzysly bon.
He, uæd qæddydxæræj xæcdzystæm
Næ furdy khabætzyl æxsæv.
Æmxuyzonæj, he, uæd zæhdzystæm:
— „Næ dzæbug, nodzy tyngdær cævi
Nyr ta mæ tyx, mæ zond, mæ qaru
Nyvond kænyn æmæ dættyn

Soveton cardæn, kæm illæ bar u
Uæhdibar xurimæ xælyii“.

(„Dættyn“, Toxy fæjlauæntæ, 17)

Acy æmdzævgæ, mænniaæ gæsg
jæ, u Bocity Baronæn jæ kredo,
poetikon programmæ. Jæxicæj d
bacydi tyng nyfs; poetikon dæsn
dzinadmæ baxæccæ dæn, zæhg
jæm ysczyrdta jæ zærdæ, æmæ ra
ta dzyrd, Soveton cardæn jæ ty
jæ zond, jæ qaru kæj næ bacauæn
dzæn, uujl tyxxæj. Ærbadt æcæ
bæston æmæ rajdydta fyssyn.

Kuyd uysi jæ poetikon fændæ
Bocity Baronæn rajdjany? Itta
ænæ khuylympyjæ næ rauad fycca
jæ „bajrag“ Bocijy-fyrtæn. Kæd so
veton cardæn jæxi ysnvond kodt
uujl, — æmæ uujl guyrysxogænæ
dær næj,—uæddær soveton literatu
räjy xæstæ xorz næma bambærsl
1928 azy Bocijy-fyrt fyssy æmdzæv
gæ „Næuæg fyssædzy sahæs“, zæh
gæ, jæ sær. Uycy æmdzævgæjy uy
nog fyssdyty nõmæj dzury zæron
fyssdytæj kæmædærtæ. ævæccæ
gæn, nog fyssdytyl ænærvæsson d
kodta; axæmtæm. Uymæj rast u poe
fælæ znægty nyxmæ dzurgæjæ, jæ
xædæg dær fæcudydta, „zæron“
fyssdytæj ci bæzzy, ci næ bæzzy,—
seppætmæ dær fækodta iu tizmæg
sæt æmæ sæm, bakodta iu ærtqiræn

— „Nyr baræm, he, uæddær max duhy
næ bæx—
Xuyzdær bæx kæmæ ua, he, uujima
nyr.
Næ bajradzy gæppæj kuyd riza khæ-
dzæx.
Duhættæn sæ razæj kuyd kæna myr-
myr.“

(„Toxy fæjlauæntæ“, 13 fars).

Xiuyl æuuændyndzinad ævær
næu—uyj dætty adæjmægæn nyfs,

yskoj jæ razmæ: fælæ quyddag af-
ve u, æmæ uycy razmæ ysxoijndzi-
nady čysyl razvændagmæ kæsyn qæ-
ly, kænnod pajda či u, kænæ cy
uy, khæxtý byn auuærddzæn
dæjmag, uældajdær ta gal æmæ
myr-my" gænag bajragyl kuy ba-
ja, uæd. Citaltæ cy "mdzævgæjæ
aston, uym Bocity Baron nodžy
issys:

Cyrd bajrag næ uadzy jæ razæj bæxy,
Khæmbyrtyl gæppytæj næ kæny tærs.
gæ...

Næ faulkoj næuæg lyssægæn jæ kuyst,
Eppælojtyl barid jæ qaru, jæ nom.
Uæd Puškiny tomtý æmbulid jæ iyst.

Xorx xast bajrag cyrd kæj væjjy,
uy guyrysxojag næu; uajyninæ dær
razingard kæj væjjy, uj dær rast
fælæ "khæmbyrtaem" kæj fæxæs-
sy, uymæj dzy, sont syvællony jet-
tæmæ, as baræg razy næ væjjy.
Næj axæm æmtgæj zakhon dær, æmæ
bajrag jæ razæj bæxy ma uadza.
Bælyvd u, qauhajag næu, bajrægty
duhy xicænæj kæj fæuadzync, uj
dær, uj tyxxæj, æmæ as bæxtimæ,
fæltærd bæxtimæ uajny, duhy æh-
dættæm gæsgæjæ, sæ bon næma
væjjy. "Puškiny tomtý" ambulyn dær
ævzær quyddag næu, fælæ u ægær
nyfsxastdzinad, ænæquadžy xiul-
ærvæssondzinad. Uymæj darddær
zæhyn qæuy uj, æmæ uycy "baj-
radžy" xuyz B. Baronmæ u mæng xuyz.
1933 azy poet fyssy æmdzævgæ
Nogæj ta mæ bajragyl", —zæhgæ.
(Kæs "Ciny bontæ," 74 fars) æmæ
zæhy: "Dæsæm az yn daryn qæbær
kor cæxximæ". Kæd æmæ bajrag
nog, rajdajæg fyssædžy poetikon mi-
niuædžy emblemæ u, uæd dæs azy
dæryh bajrag næ væjjy, fælæ zærond
bæxtæm bavvaxs væjjy. Nodžy dard-

dæs: bazyrdžyn bæx—Pegas—ragon
berdzenty (grečhy) mitologimæ gæs-
gæ uydis Zevsy bæx, fæstædær ta
jæ xuydtoj muzæty bæx, poetikon
Soveton literaturæjy is ændær ob-
rætzæ, næ fæltærmæ xæstægdær či
u, axæmtæ, æmæ pajda kænyn qæ-
uy axæmtæj.

Is ma Bocity Baronmæ rajdiany
ændær sau ændærgætæ dær. 1928 azy
uj Mæskuyjy fysta axæm æm-
dævgæ:

Sau khævda sau mihtæj uary,
Sau xæxtæj raxæssy syg;
Biræjy zærdæ fæzary,
Biræ ta rajdajy qyg.

Zony dæbæx khuym kæmæn is,—
Bambæxsdzæn khævdajæ arf:
Zony mæguyryl kæudzænis
Uældæfæj niugæ jæ arv.

Xoxy ta afonmæ uajy
Læzhærtý astæuty don
Xædzary xuygkomæj naøj
Sædzærtý ala cæsgom.

Alonmæ dymgæ fætæry
Khævdajæn kommæ jæ mih.

Komy ræbyny ævzæry,
Či zony, asæstæj ix.

Æjti dældi, mihtæn sæ xuylfy,
Uargæjæ bakal cæxær;
Kardimæ fevær sæ xuylfy
Baurom uydøn sær-sær!
Abon uæd afætæ næ bællin
Arvy nærynmæ' bynæj.
Me'znægtyl iu xatt nyxxælin,
lu xatt sæ' alasta zæj."

("Toxy fæjlauentæ", 14 fars).

Zæhyn qæuy, uj, acy æmdzæv-
gæjy Bocity Baron, fændydis æj,
næ jæ fændydis, uæddær,—politiki-
kon rædydtytæ kæj yskodta, uj.
Æmæ æcæg: sau khævda kæd ær-
dzon fæzynd u, uæd cavær mæguy-

ryl kuydta 1928 azy, cavær sidzærtý ala cæsgæmtta æxsadta? Kæd æmæ ærdzon faezind næu, uæd ta hyn-ton dissag; cavær yznægtæ („Sau-khavda“) æfxærdtoj 1928 azy mæ-guyrtý, sidzærtý, soveton xicauad kulakty, kuyd klass, likvidaci kæ-nynmæ kuy bavnældta qæuuon xæ-dzarad kollektivizacijy bynduryl, uæd?

1929 azy Bocity Baron nodžy fys-sy ændær æmdzævgæ „Dunejy quydæ“, uym zæhy:

„Gas dunejy quydæ iumæ
Mæ qaru kuy bauid æmbyrd,
Kæj riu uæd ærlæuviid mæ riuumæ,
Kæj dzyrd uæd nymbulid mæ dzyrd?
Uæd xorz mykkag xuymlt fætauin
Næ qæuid sæ ruvyn lægen.
Mæ quidy uæd altæ næ fauin,
Yskhaxid næuæg zond lægen...“

Ægas dunejy quydætæ Marks—Leninon axuyradmæ gæsgæ, ysiu nævæn is ærmæst ænæklasson æxsænady, socialiston—kommuniston æxsænady.

Klasson æxsænady adæmy quydætæ iumæ æræmbyrd uydysty zæhgæ, axæm zondaxast marksiston zondaxast, næu. Ystæj uæd fyssæg af-ta kæm zæhy: „Yskhaxid næuæg zond lægen“, zæhgæ, uym cy zæ-hynmæ qavy? Cavær nog zond? Marksizm—leninizm æhhæd zond næu? Nal fag kæny næ poetæ? Cavær ’eklektonik zond, „nog zond“ yskhaxinag u? Uycy æmdzævgæjæn jæ kærony Bocity Baron zæhy:

„Kæd abon fæsus qæraj zaryn,
Næma zonyñ zardæn qyrnyñ,
He, uæddær mæ zærdæ æ daryn,
Kæj, zondzynæn zaryn, byrsyn“.

Tyn rast zæhy poet „fæsus qæ-ræj“ in kæj zarydi, kæj næma zyd-

ta „zardæn qyrny“ 1929 azy dzæbæx, uymæj. Fælæ ta nogæj xicæn nyfs kæj radta, uymæj ty-xorz bakodta: 1929—30 uætæj stæmæ rajdydta Bocity Baron poetikon programmæ æxxæst kæm nodžy nysdzænædæj, zærdiagda-ræj, kæd poetikon dæsudzina ittag tyng næma fæxæsti, uælda

Uældaer sahton, Bocity Barona jæ poetikon progrannæ sovetlo cardæn kusyn kæj uy-lis, uuj. Næ bacauersta jæxiuyl poet, cæmæj uy cy programmæ æxxæstgond æreg daid, uuyl. Mænnie astæ kæsy æmæ iron soveton fysdzytæ iu dæ Bocity Barony farsmæ ne’rlæudzæn mænæ æz dær soveton bæstæjj ærvylbony cardimæ dæ xuyzæ khærcqusæj læuuyñ, zæhgæ, uycy quyddadžy. Bocity Baronen jæ poetikon ystyrdær miniuæg u ujj, æmæ Soveton bæstæjj cardarezyt, kommuniston partijy razamynndzina dydæriddær nogæj fæzyny, uymæ uajtahd ængom balæuuy mæmæ jyn je ‘xxuysy xaj radty. Mænæ NEP-y azte. Bocity Baron kæsy, æmæ uynj Nepmænty, mæstæj sæm jæ dæn-dægty khæs-khæs cæuy. Iron adæmy cardy ma fæsrevoljuci is biræ axæm æhdættæ, cardy razmæ cyd khuulympy ci kæny. Zæhæm: sabat-izær, uælmærdæm cæuyn, uym fodox xuyz æmæ qældzæg zærdæjæ minas kænyn, nuazyn. Bocity Baron xurmæ xæssy uycy quyddag, æmæ sylgojmægtæn sæ cæsty raz æværy, ujj ‘rdjaggag kæj u, uuj. („Uælmærdty balcy“) Fællojgænæg adæm paddzaxy zamany uydysty axuyr-dzinadæj irtæst. Revoljuci syn radta axuyrmæ uæræx fændag; kommuniston parti æmæ Soveton xicauad sæxicæn’ æræværdtoj nysanæn, cæmæj ænaxuyrdzinad fællojgænæg

dzyllæty æxsæn sætt ærcæua, Bocity Baron sidy:

„Ej ma, cæj, kusæg læg,
Ej-ma, cæj, xuyingænæg.
Jomut...
Ulyng card—xudlnag,
Orz quyddag—dzurinag,
Hæs ærkænæm lystæg.
Ulyng card basudzæni,
Uysæl bakusæm,
Mæ kænæm axuyrad tox“
(„Agurync xurmæ fændag“ T. F. 29 f.)

Buxar-xud læppujæn zæh-ma jyn.
De'naxuyrdzinady cævgæ!“
(„Buxar-xud“ T. F. 76 f.)

Iron qæuy, kuyd ægas soveton Cædisy, rajdyrta ystyr quyddag—kollektivizaci. Bocity Baron sidy iron fællojgænæg adæmmæ, cæmæj zærlagonæj bacæuoj uycy quyddagmæ. Kollektivizacijy zamany is adæmy æxsen axæmtæ, razdær eksplatacigond („cydi, æxxuyrsty kuystæj jæ uyrge kæmæn nyxxaudtoj, æmæ ma i næ bazydta je'znadžy æmæ jæ qaqqængæ ci kæny. Bocity Baron synæltay sæ cæstytyl sæ rædyddziad.“

(„Mixel æmæ llas“, T. F. 66 fars)

Soveton xicauad bavnældta, cæmæj qæuuon xædzarad mašinizaçgond ærcæua, cæmæj fondz azy plan cyppar azmæ sæxxæst ua, nydonmæ. Bocity Baron sidy iron fællojgænæg adæmmæ, æxxuys synæny jæ fystæj, cæmæj, uycy xæsæt sæxxæst kænyñ sæ bon baua. Mænæ promfinplan sæxxæst kænyñ xæs, mænæ socerysæj kuyst, adrty tyxxæj farsta, lodyrty nyxmæ

tox... Bocity Baron nyssy uycy quyd, dægtan seppædtl dær. Iron kolkozon ihydryta tavdyrtl ystyr yshuy, t dzinædtæ, y qæmyl koltoj biræ grotjt, paddzaxæd ystyr zærludzylæ kæmæn radla, kolkozon arætzadæ razdzog si u æmæ iæzmyn kæj qæuy. Bocity Baron ædisy uydon surættæ („Plenkajy izaer“, „Ciny bontæ“ 30 f., „Qæbatyrba xugæsæn“ T.F. 124 iars „Ordendzyn Satiralmæ“, Ciny bontæ“ 55 f., „Kolkozon (yzgæn“) Soveton Cædisy aliamblaj is kapitaliston paddzaxædtæ. Uydon Soveton Cædismæ sæ dændægtæ t g dzyx biræhtau cyrhkænyne, tynync, cæmæj zæxx ycharyl tudzy zæj ava dzoj æmæ fællojgænæg dzyllæty uæzzau æfsondzy byn daroj, sæ iællojæsyn ystyr tyntæ uadzoj. Bocity Baron tox kæny uycy tugchirty nyxmæ, sidy fællojgænæg dzyllæmæ, cæmæj cættæ ua jæxi baqaqqænymæ („Toxy bontæ“, T. F. 73 f., „Amerikæn“ T. F. 86 f.), Soveton Cædis qaqqæny ændon æfsad—fællojgændzyty cot B. B. kæny uydonyl ræsuhd zardzytæ („Ændon æfsad“, „Qaqqænæm næ bæstæ“, „Ciny bontæ“). Acy zardzyty tyxxæj aitæ zæhyn qæuy, æmæ uydon ystyr B. Baronæn ystyr yskhuyxtdzinad. Bocity Baronæn jæ tematikæ aktualon kæj u, uj tyxxæj razdær zahton, fælæ jæ quamæ zæhon dykkag xatt.

Dunejy fællojgænæg dzyllæty iætægtæ—Lenin æmæ Stalin. Bocity Baron zærdæbyn nyxæstæj fyssy uydonyl uacmystæ:

„Æz zony, næ adæmy zærdæ u Stalin.

Æz zony, u Lenin tugæj jæ tug.

Æz dær yn, he, uymæn uæræv quyræj zaryn.

Æz zony, he, uymæn ændon u mæ dug“

Leninon—Stalinon nacion politikæjy
ræsuhd dyrh—Iryston—Respublikæ.
Poety zærdæ bænærsti ucy ystyr
cindzinadæj, æmæ nyzzaryd:

„Respublikæ u nyr næ bæstæ!..“

Xæxxon fællojgænæg adæm sæ sæ-
ribaryl kuy tox kodtoj urs bandæ-
ty nyxmæ, uæd sæ fætæg uyd Staliny
xæstægdær æmbal Sergo Ordzoniki-
dze. Kæj zærdyl næ læuuync xæx-
xon fællojgænæg adæmæj. Sergo,
jæxiuyl ænæauærdgæjæ, kuyd cydi
sæ razæj, se 'znaægtimæ kuy tox kod-
toj, uæd. Bocity Baron ucy cæxær-
cæst qæbatyr bolsevikyl fyssy:

„Xæxxon mæguyrty syrx xudgæ xuræj
Dy 'isæstaj toxys, - iætæg dy uydtae.
Sæ toxys bony yznadžy muræj
Dy kuy nyuuahaj, fædis dy'rçydtæ.
Gærzaræxt ivtong, Sergo, syrx hæxyl.
Bæxvæd bæræg u Kavkazy xæxtyl.

Cardy didindzytæ—sabitæ, syvælt-
tæftæ. Uydon dær roxuaty næ baz-
zadysty poetæj—radta syn zardzytæ,
(„Sabitij zaræg“, „Syvællætty zaræg“).

Fyd caef ænæ nos nyuuadzge næ
cæuy. Fyd mitæ fækodloj urs æfis.ed-
tæ—biræhtæ Irystony fællojgænæg
adæmæn, sæ chyf khaxæj ærcy lys-
ty xæxtyl, æbuahl mitæ fækodtoj.
Ævdisy udyon dær poet jæ kadæg
„Komy qæbysy“, —zæhgæ, uymæ.

B. Baronæn jæ fæstagæder fysty-
tæj zyngædær u kadæg „Oktjabry-
cin“ Poet jæ zærdæjy cin æppætæj
ravdysta ucy kadædžy. Æræmbyrd
kodta ystyr socialiston Oktjabry-
revoljucijy læværdæ æmæ sæ ra-
dzyrdta.

Bocity Baron u bolsevikon partijy
uæng, kuyd cardy, aftæ je 'sfældys-
tady dær jæ razy æværy xæsæn,
æmæj partijy xaxxyl ænæcudgæjæ

cæua, cæmæj tox kæna, partijy xæ-
xy nyxmæ či cæuy, uydonimæ, §
veton aiv literaturæjy midlang eyd
ystyr 'klasson tox. Ucy tox tyt
karz formæjy jæxi ravdysta iron a
literaturæjy dær. Buržuazon na-
nalistæ æmæ trockistæ cas sæ khj-
xy æftyd, cas syn sæ sadat amyd-
uyj bærc næ auærstoj yznaggad
kuyst kænyyl iron literaturæjy ni-
dæg. Bocity Baron je'sfældystada
kæddæriddær uydis tox kænæg uj
cy'znægty nyxmæ. Æ /disænæn xæs
syn øxæm æmdzævgælæ; „Zæh-mæ
T. F. 18 f.; „Færniony „Ænud chæ
xaxstæn“ æ. a. d.

Æcæg, rast zæhyn qæuy. Bocit
Baron acy toxys æruhta rædyd dæ
iu æmdzævgæjy dzy kæmdær æm
guystmæ kuy sidti, uæd.

Æmdzævgæ „Respublikæ“ -- uyi
Bocity Baron fyssy:

„Respublikæ u nyr næ bæstæ.

Æz ta jæ zærdzytæn sæ kuyrd...“

Acy fæstag rænq či u, uuyl ænæ
anyxasgængæ næj. Kæd æmæ Bo-
city Baron „zardzyty kuyrd“ jæ
jæ politikon cyrddzastdzinady tæx-
xæj xony, uæd rast u. Fælæ uæd
dær ujz zæhæn næj, æmæ ajdah po-
litikon ivtlyhddzinad æhhæd u, zæ-
dzyty kuyrd cæmæj uaj, uymæn.

Rast u, jæ koj tyngdær kæj quysy
Bocity Baronæn, fylðær æj kæ-
zonync adæm, ujy. Fælæ uæddæ-
zarædžy kuyrd uævynæn poetikon
dæsnydzinadæj rævdzdær uævyn
qæuy, ujy tyxxæj æmæ soveton
literaturæ jæ razy æværy axæm xæs
æmæj kæna idejon æhdauæj næ-
fælæ uivdzinadæj dær, æmæj raz-
zagdær literaturæ ua duncijl, aftæ
Soveton literaturæ pajda kæny, aiv
literaturæ jæ istorion fændagyl
formætæ yskodta, uydonæn seppæ-

„dær, nodžy, uymaj ueldaj,
gury 'mæ ary nog formete.
Darddær: aiv literaturæ uajxaj nyv-
ej, arazy nyvlæ, æmæ uycy nyv-
en sæxi midæg væjjy, poet, kæna-
lyssæg cy fæzæhinag væjjy, ujj.
Zæhæm: Xetægkaly Khosta je'm-
dzævgæ „Sidzærgæs“-y iu ran dær
nikuy zæhy, sidzærgæstæ, æmæ si-
ðærtæ tærihæd ysty, zæhgæ, aftæ,
kænæ sæ særyl tox samajyn qæuy,
ujj dær. Fælæ kæsdzytæj ci næ nyr-
sizy, sidzærgæs æmæ sidzærtæ tæri-
hædæj. „Literaturna teknika
sædozat obraz“ — aftæ zæhy Gorkij.

Literaturon uacmys kompozicion
zæhdauæj quamæ ua organizacigond;
quamæ dzy ua eksposizi, bædtæn,
kulminaci, rajxæld. Æcæg, lirikon
uacmys epikon uacmysty uagyl aræzt
næ cæuy, fælæ uym dær quamæ
ua kompozicijy principtæ: zærdæjy
uagæn fændtæn sæ sævzærd, sæ
ræzt, sæ istæuyl axicæn. Zæhæm
Khostajy æmdzævgæ „Fesæf“. Dard-
dær: xuytæ aræzt cæuync ævzagæj,
zærdæjy uag ærgomgond cæuy æv-
zædzy færcy. Uymæ gæsgæ ævzag
quamæ ua syhdæg, aly dzyrd dær
quydyjadu quamæ ara ja bynat.
Ærkæsæm uælængæjtty acy do-
mænty cæstæj Bocity Barony æm-
dzævgætæm: Rajsæm, primeræn
„Nogæj mæ bajragyl“

Mæ bajragyl nogæj
Ærsahton cæfxædtæ,
Mæ bajragæn nogæj
Æz radton næmyg.

Jæ xuyrryt ta rogæj,
Æmidzæhd kæny khæxtæ,
Fætæxy ta nogæj.
Kuyd loppu næmyg.
Dæsem az yn daryn
Qæbærxor cæxximæ.

Fycrag az, næmyg
Næ lærø dzæhæ!
Dzæmæly am zuju
Mæ duhon bæximæ
Mæ cardan jæ bærdyg,
Mæ ruy dzæhæj.
Mæ bajrag mæ zaerdæ,
Jæ næmyg mæ sahæs
Ærvylbon yn nogæj
Qæbærxor dzættyn... u. a. d.

Æz zahton, bajradzj obræz mæng
obræz kæj u, ujj. Nodžy dær æj
zæhyn, fælæ ma jæm æftauyn poet
zæhy:

Mæ bajrag mæ zaerdæ,
Jæ næmyg mæ sahæs...

Kæd bajrag poetæn jæ zaerdæ u,
uæd ma çysyl razdæt ta aftæ cæmæn
zæhy:

„Dzæhæly næ zaryn
Mæ duhon bæximæ...“

Kuyd zary poet jæ zaerdæmæ? Cæ-
mæn dyuuæ dixy kæny jæxi — „jæ-
xædæg“ æmæ jæ „zaerdæ“ xicæntæ
sty? Kæj næ aquydy kodta poet
acy obræzyl, ujj dyzærdyjag næu.

Zæhæm: æmdzævgæjæn jæ kom-
pozicijy tyxxæj. Næj dzy fædfædyl-
dzinad, iu nyxas zæhy caldær xatty
æmæ caldær rany. Aftæ: rajdiany
kæsæm:

„Mæ bajragæn nogæj
Æz radton næmyg“...

Dykkgæ strofajy dær ta kæsæm:

„Dæsem az yn daryn
Qæbærxor cæxximæ“...

Cyppeærem strofajy ta nogæj poet
fyssey:

„Ærvylbon yn nogæj
Qæbærxor dzættyn“...

Zahton æmæ ta, zæhyn: lirikon
æmdzævgæjy, epikon uacmysts xuy-

zæn, quamæ ua lædfædyldzinad. Aftæ fystoj, poetikon dæsnydzinatæj æxxæst ci u, uvcy poetfæ.

Zæhæm: Puškin, Lermontov, Bajron, Gejnæ, Majakovskij, Khosta æ. in. Lirikon uacmysts kompozicijyl kusyny quyddadžy axuyr kænyn qæuy uydonyim æmæ uydonyl.

Rajsæm æmdzævgæ ævzadžy'rdygæj. Is æmdzævgæjy rajdjany axæm bynat:

Jæ xuyrylt ta rogæj,
Æmdzæhd kæny khæxtæ...

Fæstag rænq iron ævzadžy grammatikæjy ræmkæty næ cæuy. Zæhyn quyd aftæ: „æmdzæhd kæny khæxtæj... lvaron xauæny bæsty dzyrd zæhyn quyd arxajdon xauæny, æmæ uydaid xorz. Fælæ poet ævzadžy tyxxæj nal aqqudy kodta, razzag dzyrd „cæfxædtæ“—zæhgæ, uymæn æj rifmæ kuy baquydis, uæd. Rast zahta Bajron: „рифма—это „могучий пароход, увлекающий поэта против течения драматического смысла“.

Primeræn æz acy æmdzævgæ ævzargæ næ rakodton. Ændær æmdzævgætæ kuy rajsæm, uæd uym dær yssardzystæm kompozicion qæntæ („Æmb. Leniny ingænmæ“ C. B. 41 f.) æmæ ævzadžy læmæhdzinættæ: zæhæm: „Æmdzævgæ „Ændær zaræg“, zæhgæ, uym poet Khostajy nyvtæ „Mæguyr zarægæj“ qavy ævdisymæ ændær xuyzty æmæ fyssy:

„Is kad mæguyr lægæn jæ kuystæn,
Jæ sixor, je'xsævær—cættæ;
Jæ uat—ræsuhd, fælmæn jæ lystæn,
Jæ khuxy cardyxos gærztæ...“

Kæd mæguyr lægæn jæ „khuxy cardyxos gærztæ“ is (æmæ uj af-te u), uæd ma lystænjl cæmæn xuyssy? Lystæn cavær fændy fæl-

mæn uæd, uæddær lystæn æma lystæn. Acy ran ævzadžy lypsus rasajdta jæ fædyl politikon rædydær.

Æmdzævgæjy „Næ ræguyræ bæstæn“—uym poet fyssy:

„Yskaldtaj, Iryston, dæ cæsgomly fist.“

Acy bynat æppynrlær æmæhæst-gond næ cæuy: kæd fisty koj kæny poet, uæd zæhyn quyd: „akaldtaj, Iryston, dæ cæsgomly fist“. Kæd æmæ Irystony nog cæsgomly tyxxæisty zæhinag uyd, uæd ta dzyrd „fist“, zæhgæ, uj bæsty yssaryn quyd ændær dzyrd; fælæ ta am dær poetry baqygdardta rifmæ—„Xuyzist“

Æmdzævgæjy „Oktjabry fæltæ“ zæhgæ, uym is axæm bynat:

„Akæs-ma, se'xsænæj bombæjau
či zary,

Uj ta u zaqqajag Dolæjy fyr...“

Am dzyrd „bombæjau“, zæhgæ jæ bynaty næj. Kæd xorz zary læppu, uæd bombæjy qæry muzykalon myrtæ biræ næj. Kæd, æmæ poet zarægæn jæ tyx, jæ qarujy koj kæny, uæddær proletaron xicauad aftæ næ zæhy, æmæ jæ zardžytæ muzykalon æhdauæj æxxæst na uoj, zæhgæ. Næ, am dær ta dzyrdyl næ aqqudy kodta poet.

Dykkag xatt zæhyn: æz primertæ agurgæ næ fækodton—aræx ysty axæm bynættæ Bocity Barony uacmysts. Æmæ kæd jæximæ uj bærc xæs rajsta, cæmæj Irystony zardžytæn kuyrd ua, uæd æj biræ fyldær bakusyn qæuy nyrma poetikon dæsnydzinadyl. Kuyrd ta quamæ ua, kæd jæ bajrag 12azy dærhy bæx næma ssi, uæd quamæ sua æmæ quamæ jæ uadyl axuyr kænoj æcæg „bajrægtæ“—ævzong fæsivæd. Xicænæj zæhyn qæuy iu khord

QRIMAG MINIATJURÆTÆ

I.

Xur byntondær anyguyl...

Badyn æncad - æncoj, sænnty nyhuyltæn, aftæmæj, dendžyzy dæd byyl. Dendžyz æmæ arv kæm icen kænync, ujj bæræg næu: dyu- dær fæzdæg xuyz fælmý nyhuy- nyc gorizonty. Dendžyz-sabry. Ær- mæst xattgaj ærbaulæn kæny, æmæ gæzæmæ syrsyr qustyl sambæly. ar.-ruxsy chyrtt nikuycej qary cestytæm. Fælæ... kæsyn, æmæ don, dendžyzy don, rastdær: donæj iu uac- ag, gorizontæj mæ razmæ,—gori- onty 'rdygæj fætændær, kuyd mæ- hyrdæm ta —narægdær, —zyna - næ vna fæird is. Ird kæny tyngæj-tyng- ær, rast, cyma, isci ævzist yzmis laugæ ærbacydi, aftæ. Chusdug ra- tyd, æmæ ucy uaccag tæmæntæ skaldta: ævzist æruaryd,—fædzryd- mæ zærdæ, æmæ arvmæ 'skastæn. kæhæj mæj yzzyni; čysyl ralenk jodta arvyl. Kæsyn ta dendžymæ: uddæf, fælmast uddæf dendžyzy ugelcharyl jæxi ærbauhta; den- žyz bæzmælyd, fælmast syvællon uj rajqal ua æmæ jæ midbylty udgæjæ jæxi kuy bæzmælyn kæna, æ. Dony ird uaccag fæci, gædy lalasy syftærtæ mæjruxs æxsæv gæ-

zæmæ dymgæjæ kuyd fezmælync, tæmæntæ kalgæ, rast aftæ.

Kæj aræxst khuxy kuystytæ sty uy- don seppæ? Ærdzy arf riomæ aiv- ton dendžyzaej mæ cæstængas: dis- sægtæ. Zærdæ sæ rajy. Mæn tyxxæj yslut ueppæt dær, mæn tyxxæj! Æz— uæ xicau! Baræj kæm næ dættat uæxi mæ khuxmæ, uym ta toxæj, karz toxæj. Æz—xicau, ærdzy xicau!! Mæ nom—adæjmag:

Cy dissag ræsuhd dzyrd u: „adæj- mag“.

Cy qaru, cy nyfs dzy quysy, cy?!
23 IX-37 az.

II

Ærtalyng-is... Dendžyz, cyma ujj dær bambærsta æxsævy tyx, fegup- pæg is. Ærmæst fæjlauæntæ sæ ritm næ xalync; kæd sabry ysty, uæddær ærbacællaq kænync, byyl sabuxynmæ fæqavync. fælæ, cyma sæ xuyssæg axsy, fæstæmæ dendžyzy sabrygaj anyhuylinc. Aftæ ma fækæny dzidzidaj buc syvællon jæ mady qæbysy, dzidzi æfsæstæj jæ fælmæn xuyssæg kuy acaxsy, uæd: festhælfy, midbylty xuðtæj jæ cæs- gom bæzmæly, dzidzi racagury jæ čysyl fyndzæj, jæ dzyxy jæ akæny, jæ mylytæj jæ iu læmæh ælqyvd

ærkæny, ystæj... ystæj ta afynæj væjjy, dzyx dzidzijæ fæirtasy æmæ ta jæ sær fæstæmæ jæ nyjjærædžy riuumæ ærbauadzy. Rohæj arty pillon yskald æmæ dzy razyndis ystyr ærxuy tasy byl. Čysyl fæstædær tas jeppæt dær razyndi arvyl, syrx-syrnid, artæj cy zyng raxauy æmæ rænæj-rætty ærtxtutæg kæuyl abady, rastaxæm zyndžy'ngæs. Nodžy fæstædær arvyl iu dzævgør rauadi æmæ jæ xuyz fæivta: nog guyrd syvællony cæsgom, cyma fynæjæ rajqal is, jæ cæstæj næma rakast altæmæj jæ midbylyt baxudti.

Dendžymæ nykkastæn: syvællony cæsgom mæ razy dendžyzy ucyx xudændzastæj zyr-zyr kæny. Mæ zærdyl ærbalæuuyd Nasreddin-molloj iu xabar. Nasreddin-mollo iu izær chajæ don isynnmæ racydi. Khæpta auahtha chajy: kuy bajdzag is khæpta, uæd æj Nasreddin fæstæmæ lasynvænd kæny, fælæ khæpta næ komy: chajy sisy duryl nyxxæcydi. Nykkasti Nasreddin chajmæ, cy'rcydi khærtajyl, zæhgæ, æmæ chajy mæjy xuyz auydta. Hædt, sær mæ baquyd: mæj chajy nyxxa:ida, zahta. Nasreddin, æmæ udisægau bændæn sivaz-sivaz kæny. Fyr ivæztæj bændæn feskhuyp, æmæ Nasreddin chajy cur fæuælgomimæ is. Jæxi nyxxyrxta, uædæ cy uydaid; jæ cæftyl xæcgæ, khæxtæ qilæj altæmæj

arvmæ fækomkomimæ æmæ jyl auyd ta mæjy. „Xuycauæj buznyg, zæhgæ, fækoda Nasreddin, servæzy, kodton mæjy: mæ cæstæn dær hæsæxi...“

'Skastæn arvinæ: mæj, cyma ucyx æmbisond sequysta tækkæ ucyx sat mæ riuaej, fyccagau chynddzæstæj æmæ gobi midbylyt xudtgængæjæ arvyl ralenk kæny, ystyr guymbyl carvy kuyd lenk kæna, aftæ.

Cymæ, æcæg, quistæ kuy uajd xuyryche mæjyl, uæd cal axæm æmbisond fequisid jæxiuyl: cal poety arvystoj sæ zardžytæ mæjy bærzond kady bandony razmæ, cal uarzon zærdæjy ulæftytæ kodta mæjy byn, mæjy nom argæjæ!

Fælæ uyj-xuyryche—cæuy'mæ zi-ly tyhdy, ænækæron tyhdy, ænusmæ fælmæn xuystæj xuysgæjæ, ænusmæ fælmæn midbylyt xudt gængæjæ!

Uadzy xærdgæ tyntæ zæxmæ, buc fyntæ uynyn kæny dendžyæn, xæxfæn, qædtæn, dendžyzy bylyl cy 'vzong khaj sybar-sybur kæny uyimæn, aftæmæj arvyl lenk kæny zærtond æmæ nog guyrd narst rus, car daj æfsis qai xuyryche mæj!

Xoræj baxxæst kæn dæ fændag mæj, dæ xistær æfsymær xury khuxmæ næ radt ænæ son, ænæ rynæj!

NIGER.

SABITY ZARÆG

Ualdzæg ærcydi, qazy,
Xur næm jæ tynla- uadzy;
Batav næ, batav dzæbæx!

Qædbynæj mærhikæ zarync.
Qældzægæj dættæ uajync.
Didinaeg festadi zæxx.

Ataxti, nal zyny synt.
Uartæ gælæbu fæzynd--
Ualdzædzy qæbul sænt syrx.

Ualdzægæn zaræg zaræm.
Ualdzædzy buc nom aræm
Ualdzægæn ju'rttivgæ dyrh...

Ualdzæg ærcydi, qazy,
Xur næm jæ tynla- uadzy,
Batav næ, batav dzæbæx!

6-1-37 az.

Myrtazty Baris.

RAGUALDZÆDŽY

Ærdz jæ chæx-chæxid pælæzæj
Zæxxy bambærzta bæston.
Kæmtyt ciñady qælæsæj
Zargæ rabyrsta nyr don.

Qældzæg sabitæ jæ razmæ
Uajync qazynmæ cærdæg.
Uym, ræsug' donæn, jæ farsmæ
Zajync næzytæ ræxsñæg.

Mærhtæ uyrdygæj, fændyrau,
Zarync zardžytæ chæxsnag.
Kæs! Zærin xuræn jæ tynau
Bontæn ruxsdærmæ—sæ tag.

Akæs, rog uddzæf mæ ræzty
Kaſgæ, bajragau, tæxy.
Acy didinæg—chæx fæzty
„Kaſfæm“— alcidær zæhy.

Ærdz jæ chæx-chæxid pælæzæj
Zæxxy bambærzta bæston,
Æmæ ciñady qælæsæj
Nal is zardžytæn kæron!

Qazbegti Qazbeg.

KOLXOZON STAN

Semuj dengizau chæx fæzæ,
Cæuj cæqalbæl cæqal.
Æstugkin nauæ je'mvæzæ
Æstuj æ astæui qal.

Xoræj nikhhholæj æ cæstæ,
Xoduj, ærkovuj æ sær.
Dungæ rakafuj æ færsti
Je'rvin pælæzæj cæxgær.

Je jæ nauæ næj, ma tærsæ,
Je æj kolxozaen je'stan
Obæl dzilli dær bafærsæ.
Jeumæ æ xæccæ bast an.

Qæbolguntæ 'ncæ æ zæjnæ,
Qæbolguntæ—nifsi cong
Æ chæx fæzti ænæ xljnæ
Zargæ kosuncæ ædzox.

Fætæn uontæ—æ læquæntæ,
Bolat uængtæ, cæxærdzast.
Fældesuncæ sæ kustæltæ
Uælaxezaæj ænæ mast.

Æ kizguttæ—mæjdæsgændtæ,
Nizaruncæ ænæ tas.
Sæ cæstítæ—sau æxsævtæ,
Surx uadældtæ, xodængas.

Ræfton olævdi sæ hætti
Cinæj unæruj fændur.
Kizgæ'læquænæn æ uarzti
Xodgæj lædærun kænuj...

Otæ kænuncæ sæ kusti,
Otæ kænuncæ sæ card.
Chæx uældæf semuj sæ færsti
Xæssuj sin sæ sum idard...

Semuj dengizau chæx fæzæ,
Cæuj cæqalbæl cæqal.
Æstugkin nauæ je'mvæzæ
Æstuj æ astæui qal.

Digorihæui 1936 anzi 12-III

FIJJAUY CIN

Ualdzæg nyxxudti næ bæsty,
Uarzon ræsuhd čyzgau rast.
Ciny qær anqævzta fæztyl,
Ajquysti dættæn sæ qazt.

Qazgæ jæ bærzændtæj arvæn
Xurzærlin xudgæ kæsy,
Bæstyl zældag tyntæ uaſgæ,
Cardy cin je'mæ xæſſy.

Badyn bælasy byn fæzy.
Xlzy næ fys-fosy dzug.
Qældzægæj dardyl fælgæſy,—
Arvy furd ruxs u,— ræsuhd.

Bælasy congæj, mæ særmæ,
Bulæmarh zary chæxsnag.
Zærdæ jæ zarædžy qærmæ
Ualdzygon fændtæj u dzag.

Siston mæ xyzynæj uadyndz,—
Qældzægæj zaryn æz dær.
Uærkotæ chæx næuuyl kafync,
Dalystæ 'scæhdync synær.

Ualdzygon chæx-chæxid fæztyl
Abon mænæn u mæ zard,
Nodžy næ farn-æfsæſt bæstyl,
Furdau kæm æxſidyc card.

AZAR!

Azar! Khuxtæm rajs fændyr,
Xury zyng cæst næm ærkast
Qældzæg, rajdzast bæsty nyr
'Slu næ xudtimæ næ qazt.

Azar! Arfæjag—næ card,
Cinadæj næ kænæm cux.
Arvy nærynau næ zard
Maxæn quamæ ua ædzux.

Azar! Qazæm, kuyd cærgæs,
Arvy chæx guybynyl max,
Zæxxxy 'xsæzæm xajyl, kæs,
Sudzy Leniny cyrah.

Azar, azar, cæj, qæræj,
Ne'ntystytæn næj kæron
Maradz, zæh dæ fændyræj
Stalin—saq lætaedžy nom".

Mamsyraty Dæbe.

UARI (RADZYRD)

I.

— Jej, Cöckajy čyzg, ma mæ æfxær, mæ khona, æz zærond næ dæn, fælæ fænyk dæn, fænyk, daa-alæ khonajy kæj ujnyss, axæm fænyk. Uælæ Gæbi mænæj xistær u, mæ xædzar, Cockajy čyzg æmæ nyrra æfsurhimæ duhy auajdzæn, fælæ mænæ mænæmæ ærbakæs... Fænyk, fænyk, iskæjv guyltæ či fæfyxta axæm sudžy fænyk. Uædæ ma mæ mæ læppujæ ærijæftaj æmæ zo-nys dæxædæg, uydonæj mæguyrau dær næ uydæn. Kusynnæ dæsgæjt-tæj memæ næ bafærætaikkoj, ujy sæxædæg dær dzuryr, fælæ kafyn-mæ, zarynma, bæxyl sbadymæ dær... Cæj cy syl dzuron, dæxædæg mæ xorz kuy zonyss, uæd...—

Aftæ aræx dzyrdta zærond Uhalyq, jæ us Cockajy čyzg Xozjanæn, jæ zærondtyxxæj jæ kuy æfxærd-ta us, uæd. Æmæ jæ æfxærgæ dær cæuyl bakodtaid Cockajy čyzg?

Uhalyq kuyd zærond kodta, aftæ sym-symgænag yssis. Xærgæ kod-taïd, cæugæ kodtaid, kæmdærriddær uydaid, ærmæst nyxas kuy kodta, uycy ræstægæj fæstæmæ, uym jæ sym-

sym quysydis jæ alfambraj cærdzy-tæm dær. Uycy symsymy tyxxæj jæm mæsty kodta Cockajy čyzg dær æmæ sæm ujy fædyl uadis æppyn-ædzuxæj qauha.

Bazærond Uhalyq. Fælæ jyl aztæ, jæxi zahdau, biræ næma cæuy. Rast fæzæhy jæxædæg, „iskæjy guyltæ či fæfyxta, axæm fænyk dæn“, zæh-gæ. Kuysta zæxx æmæ uycy zæxx jæxi næ uydæs. Kuysta fosæj, kusæn-dzau-matæj æmæ uydon jæxi næ uy-dysty, uydæs æmæ ærmæst nuardzy-nængtæj æmæ sæ carm fyr kuystæj sæftædžytaw kæmæn nyqqæbær, axæm khuxtæ, ændær murdær nicy. Kuysta Bonværony skastæj izæry talyngtæm kæj dær dzaumatæj, kæjdær fosæj, kæjdær zæxxyl, kæmændær æmæ syhdæs. Uæzzau kuystæj ujy bærc næ syhd, ujy bærc næ fællad, fælæ zæxx, fos, dzauma,—adæjmag cærgæ cæmæj kæny, uydon jæxi kæj nesty, ystæj jæ khuxy dær kæj nikuy baftdzysty, uycy quyddag æm-barýndzinady art yn syhta jæ fidar æmæ jæ dombjay aræzt uængtæ.

Bazærond. Nyffænyk. Biræ fækuys-

Biræ qæzdygdzinædtæ sareæta. Felæ cy pajda 'stly uydón, jæxi card xuyzdær kuyna kodta, uæd.. Uy-
qæzdzau kuyst kæj fækodta, uy-
qæzdygdzinædtæ kæj fæcaræsta
temændær, ægad æmæ fidissag dær
uymæn uyd jæ nom. Æmæ uymæn
lastis iskæjy zæxmæ, dzaumamæ
emæ qæzdygdzinadimæ dær jæ ud
ressægmæ kæsægau.

Kuy fæzærond, jæxi zahdau, „car-
ly asintyl kuy fæuyrdyg kodta“,
led tahddær sudzyn bajdydla Uhalyq,
jæ fyrt Axbol dær uyj xuyzæn
ydcard kæj kændzæn, uyj xuyzæn
ydbontæj card kæj ærvitdzæn, uyl.
Fælæ fyrt kænæ amonddzændær
leis, kænæ jæm jæ fyldær
oru razynd æmæ balxædta Kæsæ-
tity iu acærgæ fydxuyz efs. Kuy jæ
slasta sæ xædzarmæ, uæd æm dar-
æj læmbbynæg fækast Uhalyq. Kæd
æximæ bæx nikuy uyd, uæddær sæm
dæsny uyd æmæ jæ bæxælxændzhy-
læ dæsny bæx ævzarægyl nymad-
loj. Æmæ bæx uynymæ ci ærbæ-
tyd, uydón iuuylær ænædzurgæjæ
lastysty, cy dzy zæhdzæn, uymæ.

Bacyd efsmæ xæstæg Uhalyq
ænæ isty sdzurgæjæ, jæ khædz læ-
dzæg jæ dælarmy akodta æmæ jæ
ængom ærbaqvæta, ystæj jæ fydxuyz,
ærond khuxtæj bæxy byltly nyx-
æcyd æmæ sæ tyxxæj aivæzta fæj-
nærdæm.

— luændæsæjmæ az yl rallæuuyd
valdzægæj nyrmæ—zahta æncadæj
Uhalyq, jæxi nymæry dzurægau æmæ
suhta bæxy byltæ. Asgærsta jyn
læ zængty nuærtæ, ystæj guybynyl
læ khux axasta ysgargæ æmæ kuyd.
dær fæzdommæ baxæccæ, aftæ jæ
pædzdyn rixily bynaej fæzyndis mid-
byltly xudt, biræ khævda ræstæg
læuyny fæstæ miyh bynæj xur kuyd
læzyny, aftæ.

Zainag ii. - ysdzyrdta æncadgaj
æmæ jæ midbyltly xudt nodžy ba-
vyrrdar tæzyndis.

— Kæsgon bæxy mykkag uyræj
cyd u, zæhgæ zahta jæ xicau—jæ fydmæ
xærzægguræggagau fæcis Axbol,
jæ balxædta jæ fydy zærdæmæ fæcyd,
uyj kuy bazydta æmæ dzy fyd kuy
rapplæyd, uæd.

— Xajyry xajuan fæuæd, xajyry,
xorz alasa ci u, axæm zyny, uæcani
ma kuynæ razyna, uæd,—raarfæ kodta Uhalyq, adæmæn kuyd arfæ kæ-
nyn axuyr uyd, aftæ, fælæ xajuan
sæxi u, uyj jæ zærdyl kuy 'rbalæu-
uyd, uæd fefsærmy, jæ cæsgom fæ-
syrx jæxædæg jæxicæn kæj arfæ
kæny, uyj tyxxæj æmæ ma jæ ny-
xasinæ bæftydta xajyry card fækæ-
næd ci jæ rauæj kodta, uyj æmæ
xairy quyddægtæ fækænæd mæxæj
cy kappeççytæ ajsta, uydonaæj.

II.

Uycy efsy balxædæj fæstæmæ jæ
zærdæ fæfidar æmæ fæqældzæg zæ-
rond Uhalyqæn. Jæ ærtutæg cæs-
gomyl zynyn bajdydta fæstæmæ çy-
sylgaj ciny arty tafs. Uældaj dær
zainag kæj u, uyj uydis jæ nyfysy
cædzyndz.

Biræ næ axasta uycy nyfs. Bæxy
balxædyl inæj racyd, aftæ Axbol
ærcyd, jæxædæg dær ænkhard xuyz
uyd, jæ cæsgomyl dyzærdydzæ
ængas zyndis, aftæmæj æmæ zahta
Uhalyqæn.

— Æz kolxozinæ bacydtæn æmæ
bæx uyrdæm dættyn.

Jæ zærond buar uazal dyzdyz
nykkodta zærond Uhalyqæn. Jæ
fyrt bæx kæmæn dættyn, cavær
kolxoz u, uyj dær dzæbæx næma
æmbærsta, fælæ kæmændær læværd
kæj cæuy æmæ ta jæ xædzar ænæ

bæxæj kæj bazzajdzæn, uuj jyn zyn
bambaræn næ uyd.

— Cæmæn æj dætts, dæ ryn
baxærøn, cæmæj dzy fæxæsdzyn
dæ uycy kolxozaej.—ysdzyrda rizgæ
qælæsæj Uhalyq.

— Dættgæ jæ nikæmæn kænyn,
fælæ qæu kolxo sarætjo, sæ kusæg
fos æmæ kusæn dzauuma iu kænync
æmæ dzy kusgæ iumæ kændzys-
tæm,—bambaryn kænynimæ qavyd
fyr.

— Næj, mæ xædzar, dæ kært
cy næ ua, uymæj dæuæn nicy pajda
is. Jæ fatat kæmæn ua, uuj jæ
fydy-fyðæn dær duh uadzy. Uadz
æma qalæ cy sæ fændy, uydættæ
kænænt, fælæ max mæguyr adæm
ystæm, næxi æmæs nyn iskæj xæ-
bæzdzynej ænæ mastdær xærinag u.

Biræbærgæ fælhæs' kodta Uhalyq,
tyx nyxas skænyn fændiæ dær akod-
ta fælæ uymæj dær xorzej kuy
nicy bækæna, jæ fyrly jæximæ fæ-
khæjnyx kænynæj dærdær, uymæj
tærgæje nicy zahta axæmæj. ær-
mæst kodta lehstæ æmæ—nicy,
fyrly nyllæuuydis bæxy alasyn æmæ
jæ kolxozmæ radtynyl.

— Uæd ta ma jæ, mæ xiry
çysyl, bauadz næximæ nyzzajyn,
jæ bajrag mæn nicæmæn ual qæuy,
fælæ dæxicæn kuyd bazzaja, aftæ,—
dzyrda Uhalyq, fælæ uuyl dær nal
ysrazy fyrly, uæddær æj kolxozmæ
dættyn qæudzæn, zahgæ.

— Rajsom æj lasyn.—zahta iu
izæry fyrly. Uycy æxsæv xuyssæg
nal ærxæcyd zærond Uhalyqyl.
Xuyssyd uælgommæ jæ xuyssænly.
Særy zildux, kodtoj caværdær tasy
quydytæ æmæ jæ symsym quysydis
suang innæ uætmæ.

Fæsæmbisæxsæv ærcydis Axpøl
æmbýrdaej. Mæjy tyntæ tæmæn
kældtoj mityl æmæ, bonæj uældaj

næ uyd. Kuyddær kauyn duar
gom kodta æmæ uygæj kærl
baxyzt Axpøl, aftæ anydta kæjæ
yskhæty duaryl bæxdonimæ baxizgæ
zyngæ dær ma jæmæ tæmæst jæ kæ
fækodta.

Davæg kæj u, uuyl næ fædyzæ
dyg Axpøl. Isdugmæ tærsæg dæ
fækodta. Fæstæmæ azdæxyn æmæ
xabar qæusovety fequsyn kænym
dær aqydy kodta, calynnæ uyrda
ua jaæ fædis xæccæ kænoj, uæ
mæ davæg kuy airvæza, uymæ
næ tærsægæjæ, uæd kængæ dær ait
bakodtaid. Fælæ næj. Syndægg
quyzgæ bacyd xædzary razmæ, fæn
rajsta je'værænæj, ystæj quyzgæ racy
æmæ bæxdony duary ræbyn ærlæt
uydis. davæg bæxy kuy racæj las
uæd æj amaryny qu'dymæ. Ærlæt
uyd æmæ bajquysta. Tyxxæj mæ
bauryrælda jæ xudæg. Bæxdon
quysydis Uhalyq qæy sym sym. Ærlæ
værdta færet yskhæty khuluy æncæ
æmæ bafærsinag uyd Axpøl, uyc
æra 'fony cyml kæny, uymæj, fælæ
uædmæ Uhalyqæn jæxi susæg mæ
xas rajquyst:

— Cær ænæ'imbærgæ xajuæn.
Zæroñdæj ma dæu tærihædy ciævij
ændær dæ marinag uydæn bærgæ
(xuycau myn baxatyr kænæd axæn
quydyjy tyxxæj dær). Dy iskæj
khuxy kuy ua, uæd me'znag dæ
uæd. — Cær, cær ænæ'imbærgæ
xajuæn,—zahta æmæ bæræg uyd,
jæ zærdæ kæj ysuyngæg. Yssydis hæ
jæ symsym æmæ uymæj kuyd bæ
ræg uyd, aftæmæj ættæmæ racæj cyd.

Jæxi 'skhæty khulmæ balqyvlæ
Axpøl æmæ ængælmæ kasti. Æna
kærcæj, jæ æxsæv xuyssæn xuds,
syndæggæj raxyzt Uhalyq bæxdony
æxgænænty æxsænty symsim gver-
gæ. Jæ khuxy zyndis jæ 'styr kæd
ænæ kærdzæmæj.

— Hej, kæcy dæ? Cævyn dæ? — fædzyrda jaen Axpol. Uycy in ysqiud fækodta jæ bynaty Uhalyq.

— Ma nyccæv, æz dæn,—fæqær kodta lahdgoimau.

— Æmæ am cy arxaïs acy afon?..

— Mænæ... jæd... kæd, zæhyn, jæ bættæny mijag fætyxstis uycy xajuan, zæhgæ jæ abæræg kodton.

III.

Ærtæ mæjy racyd... Eis uydís kolxozy. Zainag kuyd uyd, uymæ gæsgæ jyl doxtyr kusyn næ uahta. Zymædžy uydís bæxdony, ualdaedžy ta, innæ zainag clystymæ hydryry xyzlis. Bæxdony dær æmæ jæ hydryry dær aræx bæræg kodta zærond Uhalyq. Iæxi zærdæmæ xæstag dær uydís innæ bæxtæj. Næmyg xærgæss iu kuy sijjæfta, uæd innæ bæxtæj razæj dær ujy razniæ appærsta nartxærtæ, uynæg æj næj, zæhgæ, uæd.

Iu kælt ta ualdaedžy syndæggaj, symsym gængæ hydryrmæ acy dæzærd Uhalyq, jæ efsy uynymæ. Dardæj kuy bakast, uæd bæxy cury læuuydysti iu khord lædžy dzyguyařej.

— Nyzzadis ænqældæn—ysdzyrda jaexi nyymæry Uhalyq æmæ jyn xælædžy mast jæ zærdæ færaexuysta.—Uæu mæ tærihæd dæ fædyd fæua, cy læppu dæ—ysdzyrda jæ mid quydytæ qæraej Nyr ujy næxi xædzary nyzzajgæjæ, uæd ystyr amondy æmæ qæzdygdzinady xabar næ uydaid. Uæu mæ tærihæd dæ fædyd fæua.

Baxæccæ Uhalyq efsy razmæ. Jæ razy chæx kærdægyl læuuydis dzoj-dzoj gængæ nog zad, zyhar-nyx, urskhax bajrag. Xajuan ævzarymæ dæsny Uhalyq bazydta ujy æcæg kæsgo. I bæxy tingæj kæj uæmæ

uæd jæ xælegdzinad fætyxdzyn dær.

— Cæj Uhalyq, kuyd dæm hæsy dæ efsy iyt—qældzæg nykasæj jæ bafarsta fosy doxtyr.

— Cæj mæ bæx u? Mæ hæx kuy uaid, uæd mæ xædzary nyzzadid, fælæ dzy xuycau ma'srazy uæd, mæ bæx kæj fændonæj nal u, uycy ænæsærymahz ædlyjæ — dzurapp radta zærond Uhalyq mæstæj sudzgæjæ.

— Tærsægæ mæ kæn, dæu bæx u—zahta ta doxtyr uycy qældzægæj æmæ bafarsta,—fælæ dy axæmtæm dæsny dæ, zæh-ma cy nom sæværæm nog fosyl.

— Cy uæ fændy, ujy jyl sæværut, mæn kuy uydaid, uæd yn æz yssardajyn nom. Uæ, xuycau dzy ma'srazy ua axæm fyrtaej, —ysdzyrda xinyinæry dzurægau—uycy bajragæj rauajdzæn uarijy xuyzæn æfsurh æmæ ujy iskæmæn ci balævar kodta...

— Uædæ dzy kæd uarijy xuyzæn æfsurh rauajdzæn, uæd jæ nom "Uuri" fæuæd,—zahta doxtyr.

Qyg ta uyd Uhalyqen, uycy nyxas jæ dzyxæj kæj sivæzt æmæ uæd dær nom æværæg jæxædæg kæj bacis, ujy.

Jæ mast ærægmæ cyd Uhalyqen, ystæj, ævæccægæn, cæugæ dær tahd ne 'skændzæn, quæmæ ingænnimæ dær jæmæ axæssa uycy mast jæ zærdæjy khuybaræj. Uældaj zyndær ta jyn ujy u æmæ kæmæn adzura jæ zærdæjy mast, ujy næj. Ærmæst je'mgar Xæbliimæ nyxas badgæjæ uymæn bærgæ adzury jæ mast, fælæ ujy ciu?. Xinymæry nyxas kænynej uældaj?

Iu axæmy ta iumæ badtysti dyuæ zærondy. Dzurgæ dær nicy kodtoj (fyccag aftæmæj badtysti), fælæ

næddær iu rai kæj badtyst, uuj syn caværdær æxsyzgondzinad læ-værðta. Uucy ræstæg bajragdžyn bæxtý fæcæj yskhærðta donnuazymæ bæxgæs. Úrskhax, zyhar bajrag „Uari“-jy ta auydta Uhalyq.

— Dissadžy bæx dzy rauajdzæn, dissadžy,—ysdzyrdta xinymæry quydtyæ qæræj Uhalyq.—Æmæ uucy xajuanæj dæxi bar-vændonæj ænæ xaj fækæn.

— Uuj dær ma ha, fælæ ma uærtæ max bæxy bajragmæ bakæs, ysdzyrdta Xæbli.

— Uuj ciu, uuj, Xæbli? Fælæ max esfy bajrag syhdæg kæsgon uyrsty tugæj u.

— Yssardtaj, he! Kæsgon bæx nicy u, nicy, fælæ max bajrag syhdæg arappag bæxy tugæj u.

— Tobæ zæh, Xæbli. Gædy nyxas tærihæd u. Æz xajuan bazonymæ iudadzg komyx næ dæn æmæ bæræg u, dæ bajrag kæj xony, uuj arappag tug næ, fælæ næximæ xæxon bæx æmæ xærgæfsy tugæj či ravzæryd, axæm kæj u.

Uucy nyxasmæ mast baqardta zærond Xæblimæ.

— Xajuan ravzarynmæ dæsny dæ Uhalyq, uuj tyxxæj gædy zæhæg dæ fydgul, fælæ fydanæn fæuynmæ ta dæsnydær dæ.

— Fydanæn næ fæuyn, xuycau me 'vdisæn Xæbli, fælæ bajrag xærgæfsy tugæj u, xærgæfsy!

— Uædæ kæd aftæ u—zahta Xæbli,—uæd dæu bajrag ta xærædžy tugæj u. Uuj jæ bakastæj dær bæræg u.

Fæxyl kænnymæ biræ nal quyd dyuuæ zærondy, Uhalyq jæ mast kuy næ fæuyrædtald æmæ kuynæ zahtaid:

— Æniu syl mæsty dær cæuyl kænæm, maxæn dzy kuy nicy is,

kolxozy kuy 'sty, zæhgæ, uæd. Xinal festy. Fælæ Xæblijy zærdæ mast bauahta uucy bony nyxas. Jixi nymæry 'sfænd kodta „jæxi“ bæxy bajragmæ Uhalyq susægæj i lyn æmæ jæ uuj fæstæ mæstæj mryn.

IV.

Qauha kuy rauad Uhalyq æmæ Xæbliimæ sæ bajrægty fædyl, ua dæj fæstæmæ adæm aræx uyny bajdydtoj Xæblijy kolxozy bæxdonny dær æmæ xizænty dær. Æidu dær zyldis jæxi bæxy bajragmæ. Rajdajæn jyn axsyn dær næ kuyindæ fælæ jæ kuyd fæstæmæ saxuyr kodta jæxiuyl.

Xærzxuyz kodta Xæblijy bajrag

— Æz dyn radžy kuy dzyrdton uuj xuymætædžy bæxy mykkag næ zæhgæ, kæsys, kuyd xærzxuyz æma xærkond kænyn bajdydta,—aræ fippajdta Xæbli nyxasy badgæjæ syn sæ ræzty donmæ kuy 'skhærdtoj bajragdžyn bæxtý, uæd, jæxædæg æm kæj zily uuj, susæg kængæjæ

— Nard xuy dær kæny,—dzyrdta Uhalyq, ændær cy zahtaid, uuj jyn kuyd næ uyd, uymæ gæsgæ. Fælæ xælæg æmæ mæsty kænyn bajdydta. Xiny quydy fevzærydis jæ særly. Quamæ susægæj zilyn bajdaja jæ bajragmæ, kæd æj kolxozy bæxgæsstæ bauadzoj, uæd. Banyxas kodta kolxozy særdarimæ, „æguystæj kuyd fælmæcy, uymæ gæsgæ jæ bajrægtæm kæsyn kuyd uadzoj, uuj tyxxæj. Kolxozy særdar ma dzy buznyg dær fæcis æmæ jyn bar radæ.

Uuj dykkag bon rajsomæj radžy festadis æmæ kolxozy bæxdonimæ acyd Uhalyq, calynmæ Xæbli næma systad æmæ jæ næ fedta, uædmæ. Tahd-tahd cyd Xæblijy duærtty.

— Xudy bynty fækæs-fækæs kien-
te. Æxsyzgon yn uyd, jað væst yl-
thy nikuy ærxæcyd, uæd.

— Bæxdony bajjæfta... Xæbliy, bajra-
tay færstæ šçjotkæjæ jað tækkæ
færgæjæ kuyd uyd, aftæmæj.

— Æ zærond xæjræg, uædæ dæ
bjrag uymæn nard kodta æmæ
em uældaj zyld kodtaj.—aqudyd
kodta jæxi nymæry æmæ qæræj
ysdzyrda:—Bajrjaj! Cy arxajys uj?—
ndejmag davaðžy jað tækkæ davgæ-
ja kuy ærcaxsy, uæd æm kuyd fæ-
nur, aftæ.

Sont kast fækodta salam zæhgæ-
je Xæbli. Jað fælurs ænchyldtæ cæs-
om syrx-syrxid afældæxtis, cæstyta
ræxdær nykhulyn bajdydtoj.

— Uj Uhalyq kuy dæ! Acy
ton dy ta am cy arxaïs?—bafarsta
æxædæg dær, ændær xuyzdær
duapp cy radtaid, uj nal ærcaxsta
jað sær.

— Æz dæuæj fæstædær yssydtæn,
fælæ dy am cy mi kænys sæumæ
adžy?—bafarsta ta Uhalyq.

Uædmæ duapp radtyny quydy
kæyndis Xæblimæ.

— Æz ænkhardæj æncad badyny
bæsty kolxozy kuysty nyllæuuuydæn
æmæ myn acy bajrægtæ mæ xæs
bakodtoj.

— Uædæ mænmæ dær kolxozy
xicau fædzyrda æmæ mæ ardæm,
bajrægtæm fækæsynmæ rærvysta.

— Ævitgæ dæ bærgæ næ ra-
kodtoj, zærond symsymæg, fælæ
dæxædæg racydtæ,—aqudyd kodta
Xæbli æmæ qæræj zahta:

— Xor, xor. Uædæ, kæd zærond
ystæm, uæddær „æncad badynæj
fæstæg æxsynyn—xuyzdær“ fæzæ-
dyn, —zahta Xæbli æmæ uycy
enuvydað bavnældta bajradžy buar
ærfynmæ.

Jað lædzæg bæxdony khuly æn-

coj ærværdta Uhalyq dær æmæ
midæmæ bacyd jað bajragina. Xæs-
tæg æm kuy fæcæjcyd, uæd baj-
rag fætarst, dard alhyd æmæ tarst
kast rakodta zærondinæ. Qyg uyd
uycy quyddag Uhalyqæn. Xæblijæn
æj ysqær kænynmæ dær næ qavyd
isty nyxasæj ta jað kuy færæxoja,
uymæj tærsgejæ. Ystæj radzyrdta:

— Xæbli, uæddær jað mard ma-
kuy fesæfa emylycy mykkagæn.
Jæximæ mæ xæstæg dær næ uadzy.
Dæuæn ta fællad xæradžy laud
kæny æncad.

— Æmæ jæximæ ævvaxs cæuyn
či næ uadzy, mæ xur Uhalyq, uy-
don emylycy mykkag kuy uaikkoj,
uæd tærquslæn æmæ innæ syrdæn
sæ nom kuy bazzaid.

Cydær ælxyskh kænag nyxas
ma zæhynmæ qavydis Uhalyq, fælæ
nicyual ysdzyrda, aftæmæj syndæg-
gaj bacyd bajragmæ, fælæ ta ujy
alyhd ændær khuymmæ.

Cas næ fæcarxajdta Uhalyq baj-
radžy ærcaxsynyl, uæddær jað khuxy
nicy baftyd. Bambærsta axsyn yn
kæj næ bakomdzæn æmæ mæstyjæ
racyd isty sajæn ærbaxæssynmæ.

V

Aræxdær æmbælyn bajdydtoj
nyr dyuuæ zærondy kæradziyl.
Æcæg nyrong rajsomæj dær, izæræj
dær æmbælydsty nyxasy, nyr ta
æmbælyn bajdydtoj kolxozy bæx-
dony æmæ bydry, bæxti ræhauy
xizæny. Nyrong fyldær badtysty
nyxasy færsæj-færstæm ænæ dzur-
gæjæ. Nyr syl iu bon æmæ iu
saxat dær ænæ dzurgæjæ nal ivhujyj.
Saxuyl ysty sæ nog bynaty kæradziyl,
kæd sæ nyxasy fyldær kæradziy
felxyskh kænynæn uyd, uæd-
dær masty fædyl næ cyd æmæ syn
sæ xælardzinad tyxdžyn dær kodta.

Aftæmæj syl acydis dyuuæ azy. Ralæuuydis ærtყkag az. Bajrægtæ qomyl kodtoj xærzxuyzæj. Sæ buar ajdænau kaledta tæmæntæ. Æcæg Uhalyqy bajrag „Uari“ uydis xærz-konddær æmæ særændær aræzt. Uyj qyggoomau uydis Xæblijæn, fælæ jæxi nymæry jæxicæn zærdæ æværda, zæhgæ sæ cy uældaj is, iu dær kolxozy bajrag æmæ innæ dær. Æcæg kolkozmæ nyr kæsyn bajdydloj dyuuæ zærondy dær xionau.

He, æmæ uyj fædyl, sæxædæg dær æj dzæbæx ne 'mbærstoj, aftæmæj tyxdžyn kodta sæ lyinændzidad.

Iu xatt Xæbli acyd bæxdommæ rast kærkusænty. Bazylid jæ bajradzÿ buarmæ, nyssyhdæg æj kodta. Fenqælmæ kastis Uhalyqmæ, fælæ uyj næ fæzyndis. Xur yskast. Bajrægtæ xizynmæ skhæryn afon yssis, uæd dær næma fæzynd Uhalyq.

— Mælgæ ma nykkænæd uycy zærond symsymæg,—aquydy kodta jæxi nymæry æmæ dzy tas bacydis. Isti kuy 'rcæua Uhalyqyl, uæd cy-ma jæ card bynton dær ærynhard uydæn, nyttalyng uydæn, aftæ jæm fækastis.

Fenqælmæ kast æmæ kuy næ uydis Uhalyq, uæd isdugmæ aquydy kodta: „bajragæn iu bony næ bazyld dær čysyl næu, fæzyndzæn yl, mænæn ta sæ cy uældaj is: iu dær æmæ innæ dær—kolxozy,“—zæhgæ, aquydy kodta æmæ „Uari“-mæ syhdæg kænynmæ bavnældta. Jæ kuyst fæuynmæ kuyd qavyd, aftæ jæ tækkæ razy 'ssydis Uhalyqy symsym.

Uhalyq ma rajsomæj fequysta qæuyl iu læppu amard æmæ uyj xabar, uyr-dæm acyd tæfærfæs kænynmæ æmæ dzy, iu čysyl afæstiat. Ystæj jæ bajrag jæ zærdyl kuy 'rbalæuuyd, uæl-

daj dær Xæblijy ziany kuyna lita, uæd uycy-iu tymyhæj racyd ba-donmæ. Xæblijy „Uari“-imæ arxaig kuy fedta, uæd næ fædyzærdyg ujæ cydær yznaggad kænynmæ ka-qavy, uuyl. Baquyzd æm synda-gaj, jæ symsym dær bauyrædta, tæmæj. „Zærond xæjræg, æz dy-fenyn kændzynæn... Dæxicæn airva-zyn ænqæl uydæ“, aquydy kodtælæ xæstæg kuy bacyd æmæ Xæblijy bajradzÿ syhdæggængæ kuy fetta, uæd jæ mast atad æmæ jæ cæsgom æfsærmyjy syrx fæcis.

— Dæ xorzxæj kæm bafæsti dæ?—afarsta jæ Xæbli.

— Dælæ zianmæ nyuñadtæn, æm uym afæstiat dæn...

Uyrdygæj tæxgæ fæcydtæn, æbajrag, zæhyn, xizynmæ ænæ zy-dæj kuy airvæza.

— Uæ de 'skænæg dæ ajsa! Æmæjæ uyj ænæ bazilgæ xizynmæ udzyn am uævgæjæ, - dzuapp radti midbylty xudgæ, Xæbli.

Uycy nyxas fæstæg kæron yskoda dyuuæ zærondy fyðænæny byca-uæn æmæ jæ sæxædæg dær næ bæm bærstoj, aftæmæj raxyztis erysmæs bycæu.

VI.

Sæ fællojy bontæj uældaj Uhalyq bajrag qomylgænækkag rajs-læværtta ærtæ xatty, Xæbli ta dyu-ux xatty. Æmæ ma læværtta dæ-ha, fælæ ænæqæn kolxozy æmbyr-dy uydonyl kæj dzyrdtoj, uyj jæxæ-dæg dær biræ u. Tyngdær dzyrdto Uhalyqyl, jæ bajrag xuyzdær kæ-rauad, uyj tyxxæj. Xæbli kodta mæs-ty æmæ xælæg,

— Baxatyr kænut, xorx adæm, fæ-læ Uhalyqy bajrag xuyzdær zyldy-tyxxæj næ rauad, æz dær æm caud-

ær næ zyldæu, fælæ uymæn xuyz-
ær bæxy mykkag uydis,—zahta Xæb-
adæmæ raz jæxi rast kodta, mæs-
kodta, uj dær ne 'mbærsta, af-
gemæj.—Fælæ uæ bajrag ysxæssyn
kuyd zony, uj bazonyn kæd
fæg fændy, uæd ma næm nog baj-
rægtæj æmxuyzon či u, uydonaej fæj-
næ radtut æmæ uæd fenzystæm.

Cluby khuxy æmdzæhdæj bacæ-
uen nal uyd.Jæ nyxasæj nybbuznyg
Xæbli æmæ zulmæ bakast Uhalyq-
mæ, cyma jyn „kæsys?—axæm ny-
xas zæhyn jæxædæg dær bajradžy
erh u", zæhgæ, zæhynmæ qavyd,
axæm ængasæj. Uæd fæmæsty zæ-
ond Uhalyq. Jæ symsym fæsabyr.
Festad.

— Xorž fæuæd—zahta,—kæd ma-
dæ iu xatt bavzaryn fændy, uæddær
la dyn mænæ dæn—zahta æmæ ær-
badt.

Khuxty æmdzæhd ta ærvnærægau
pykkodta.

Dyktag bon ta nog bajrægtæm
ellyn baidydtjoj dyuuæ zærondy. Ualynmæ xabar ærcyd, rajony, dam,
duh uydæn, zæhgæ. Kolxozy bæx-
tæj ævzært ærcydystu duhmæ „Ua-
ri" æmæ Xæbliy qomylgond bajrag.
Zærætty zærdæjy tas bacyd. Duh-
mæ kæsynmæ sæ kængæ dær kod-
toj, fælæ Uhalyq næ bakuympta jæ
nog bajrag ænæ zyldæj kuy azzaja,
uymæj tærgæjæ. Uj kuy bambær-
sta, uæd nal bakuympta Xæbli dær.

Bon izærmæ jæ zærdæ katajæ næ
bancad Uhalyqen. Kuyd væjjy, cy
væjjy?!. Uæd... Æppyn fæstag yn
Xæbliy bajradžy razæj uæddær...
Æmæ uymæn dær či cy zony. Ka-
taj kodta Xæbli dær. Dzurgæ dær
micy kodtoj. Jæ symsym uældaj
lyngdæt cyd ucy bon Uhalyqen.
Izæry 'styr qældzægæj ærxastoj xa-
bar duhy uævdzætæ. Æppæt rajony

bæxly razæj læcis „Uari." Cydysts
Uhalyqmæ arfæ kænynmæ qæny xi-
cættæ. Tyng baqirdta mast Xæb-
limæ, kæd aftæ uydæn xabar, uj
ragacau dær zylda, uæddær. Aims-
'stænd kodta jæxi nyinæry, nog baj-
rag, ucy mæstytæ kuyd røjsa. aftæ
'sqomyl kænyn.

Dyktag røjsom radžy ærcyd Xæb-
limæ kolxozy pravlenijæ ærvyst lag-
æmæ jyn fequsyn kodta næ oblæ-
sty ystyrdær særdar jæximæ kæj
sidy fosyl xuyzdær kusdzytæm æmæ
uydonimæ Xæbli dær kæj is.

— Hæ-hi. Uj jyn Uhalyqæn!
Mastæj basudzæn, ucy xabar kuy
fequsa, uæd... Fælæ uælejy zongæ
kænync, zongæ, kæmæ fæsidyn qæuy
uj,—zahta jæxi nymæry æmæ tahd-
tahd bacyd jæ binontæm xabar fe-
qusyn kænynmæ, ystæj fændagmæ
jæxi cæltæ kænynmæ. Fydænæn
racyd Uhalyqy uyngyl jæ xabar yn
rakænynmæ.

Sæ duarmæ læuuydis Uhalyq
bælccon xuyzæj. Jæ arazændzyn
dzæbyrtæ karçy sojæ uydysty nog
særst. Uydis yl jæ bærægbony urs
kuyræt, sau cuqa æmæ urs qama,
lævaræn kæj rajsta ærædžy, uydon.

— Dæ fyndzmæ dæ cæst dar,
kænnod ucy 'styr xicauy raz dær
aftæ kuy symsym kænaj, uæd xu-
dinag u. Ysdzyrdta jæm fæstejy
jæ us.

— Jej Cockajy čyzg, kæd ma mæ
zærdæjy art is, uæddær uængtæ fæ-
nyk ysty, fænyk—ysdzyrdta Uhalyq
jæ ragon nyxæstæ, fælæ jæm kæsgæ
ta kodta, cyma jæ uængtæ iuuyldæt
ciny art ysty, aftæ.

Bambærsta Xæbli kædæni cæuy,
caværystyr xicauy razmæ cæuy Uhalyq,
uj æmæ jæ cæwyn dær nal
fændyd. Ystyr xorž æm fækæsid.
ucy ystyr xicau sæm, sæ nog

Aftæmæj syl acydis dyuuæ azy. Ralæuuydis ærtყkag az. Bajrægtæ qomyl kodtoj xærzuxyzæj. Sæ buar ajdænau kaldta tæmæntæ. Æcæg Uhalyqy bajrag „Uari“ uydis xærz-konddær æmæ særændær aræt. Uyj qyggomau uydis Xæblijæn, fælæ jæxi nymæry jæxicæn zærdæ æværda, zæhgæ sæ cy uældaj is, iu dær kolxozy bajrag æmæ innæ dær. Æcæg kolxozmæ nyr kæsyn bajdydtoj dyuuæ zærondy dær xionau.

He, æmæ uyj fædyl, særædæg dær æj dzæbæx ne 'mbærstoj, aftæmæj tyxdžyn kodta sæ lymændzidæd.

lu xatt Xæbli acy, bæxdonmæ rast kærkusænty. Bazyldi "jæ bajradz" buarmæ, nyssyhdæg æj kodta. Fenqælmæ kastis Uhalyqmæ, fælæ uyj næ fæzyndis. Xur yskast. Bajrægtæ xizynmæ 'skhæryñ afou yssis, uæd-dær næma fæzynd Uhalyq.

— Mælgæ ma nykkænæd uycy zærond symsymæ,—aquydy kodta jæxi nymæry æmæ dzy tas bacydis. Isty kuy 'rcæua Uhalyqyl, uæd cy-ma jæ card bynton dær ærynkhard uydæn, nyttalyng uydæn, aftæ jæm fækastis.

Fenqælmæ kast æmæ kuy næ uydis Uhalyq, uæd isdugmæ aquydy kodta: „bajragæn iu bony næ ba-zyld dær čysyl næu, fæzyndzæn yl, mænæn la sæ cy uældaj is: iu dær æmæ innæ dær—kolxozy,“—zæhgæ, aquydy kodta æmæ „Uari“—mæ syhdæg kænynmæ bavnældta. Jæ kuyst fæuynmæ kuyd qavyd, aftæ jæ tækkæ razy 'ssydis Uhalyq-ky symsym.

Uhalyq ma rajsomæj fequysta qæuy iu læppu amard æmæ uyj xabar, uyr-dæm acy tæfærfæs kænynmæ æmæ dzy, iu čysyl afæstiat. Ystæj jæ bajrag jæ zærdyl kuy 'rbalæuuyd, uæl-

daj dær Xæblijy ziany kuynæ ta, uæd uycy-iu tymyħæj racyd bæ-dommæ. Xæblijy „Uari“-imæ arxæj kuy fedta, uæd næ fædyzærdyg jæ cydær yznaggad kænynmæ kæ-qavy, uyl. Baquyzyd æm syndægaj, jæ symsym dær bauyrædta, tæmæj. „Zærond xæjræg, æz fenyn kændzynæn... Dæxicæn airvæ-zyn ænqæl uydætæ“, aquydy kodta fælæ xæstæg kuy bacyd æmæ Xæblijy bajradz syhdæggængæ kuy fedta, uæd jæ mast atad æmæ jæ cæsgom æfsærmyjy syrx fæcis.

— Dæ korzæxæj kæm bafæstia dæ—afarsta jæ Xæbli.

— Dælæ zianmæ nyuūadtæn, æmæ uym afæstiat dæn...

Uyrdygæj tæxgæ fæcydtæn, aq bajrag, zæhyn, xizynmæ ænæ zyl dæj kuy airvæza.

— Uæ de 'skænæg dæ ajsa! Ænæ æj uyj ænæ bæzilgæ xizynmæ ut-dzyn am uævgæjæ, -dzuapp radu midbylty xudgæ, Xæbli.

Uycy nyxas fæstæg kæron yskoda dyuuæ zærondy fyðænæny byca-uæn æmæ jæ særædæg dær næ bam-bærstoj, aftæmæj raxyztis erysmæs bycæu.

VI.

Sæ fællojoj bontæj uældaj Uhalyq bajrag qomylgænækkag rajsu-læværtæ ærtæ xatty, Xæbli ta dyu-uæ xatty. Æmæ ma læværtæ dæ-ha, fælæ ænæqæn kolxozy æmbyr-dy uydonyl kæj dzyrdtoj, uyj jæxæ-dæg dær biræ u. Tyngdær dzyrdto Uhalyqyl, jæ bajrag xuyzdær ke-rauad, uyj tyxxæj. Xæbli kodta mæs-ty æmæ xælæg,

— Baxatyr kænut, korz adæm, tæ-læ Uhalyqy bajrag xuyzdær zyldy-tyxxæj næ rauad, æz dær æm caud-

er næ zyldæli, fælæ uymæni xuyzær bæxy mykkag uydis,—zahta Xæb-adæmy raz jæxi rast kodta, mæsy kodta, uj dær ne 'mbærsta, afemæj.—Fælæ uæ bajrag ysxæssyn kuyd zony, uj bazonyn kæfæg fændy, uæd ma næm nog bajragtæj æmxuyzon či u, uydonæj fæjne radtut æmæ uæd fenzystæm.

Kluby khuxy æmdzæhdæj bacævæn nal uyd.Jæ nyxasæj nybbuznyg Xæbli æmæ zulmæ bakast Uhalyqmæ, cyma jyn „kæsys?—axæm nykas zæhyn jæxædæg dær bajradžy arh u“, zæhgæ, zæhynmæ qavyd, axæm ængasæj. Uæd fæmæsty zæond Uhalyq. Jæ symsym fæsabyr. Festad.

— Xorž fæuæd—zahta,—kæd ma dæ iu xatt bavzaryn fændy, uæddær la dyn mænæ dæn—zahta æmæ ærbadit.

Khuxty æmdzæhd ta ærvnærægau nykkodta.

Dykkag bon ta nog bajragtæm zlyn bajdydtoj dyuuæ zærondy. Ualynnæ xabar ærcyd, rajony, dam, duh uydæn, zæhgæ. Kolxozy bæxtæj ævzærst ærcydysty duhmæ „Uari“ æmæ Xæblijy qomylgond bajrag. Zærætty zærdæjy tas bacyd. Duhmæ kæsynmæ sæ kængæ dær kodtoj, fælæ Uhalyq næ bakuymdta jæ nog bajrag ænæ zyldæj kuy azzaja, uymæj tærsgejæ. Uj kuy bambærsta, uæd nal bakuymdta Xæbli dær.

Bon izærmæ jæ zærdæ katajæ næ bæncad Uhalyqæn. Kuyd vœjjy, cy vœjjy?!. Uæd... Æppyn fæstag yn Xæblijy bajradžy razæj uæddær...

Æmæ uymæn dær či cy zony. Kaj kodta Xæbli dær. Dzurgæ dær uicy kodtoj. Jæ symsym uældaj lyngdær cyd uycy bon Uhalyqen. Izæry 'styr qældzægæj ærxastoj xabar duhy uævdzytæ. Æppæt rajony

hæxly razæj fæcis „Uari.“ Cydystsly Uhalyqmæ urfæ kænyninæ qæly zi-cæullæ. Tyng baqardla mast Xæb-limæ, kæd aftæ uydæn xabar, uj ragacau dær zylda, uæddær. Æmæ 'sfænd kodta jæxi nymæry, nog bajrag, uycy mæstyta kuyd rajsja, aftæ 'sqomyl kænyn.

Dykkag rajsom radžy ærcyd Xæb-limæ kolxozy pravlenijæ ærvyst læg æmæ jyn fequsyn kodta næ oblæsty ystyrdær særdær jæximæ kæj sidy fosyl xuyzdær kusdzytæm æmæ uydonimæ Xæbli dær kæj is.

— Hæ-hi. Uj jyn Uhalyqæn! Mastæj basuddzæn, uycy xabar kuy fequsa, uæd... Fælæ uælejy zongæ kænync, zongæ, kæmæ fæsidyn qæuy uj,—zahta jæxi nymæry æmæ tahdtahd bacyd jæ binontæm xabar fequsyn kænynmæ, ystæj fændagmæ jæxi cæltæ kænynmæ. Fydænæn racyd Uhalyqy uyngyl jæ xabar yn rakænynmæ.

Sæ duarmæ læuuydis Uhalyq bælccon xuyzæj. Jæ arazændzyn dzabyrtæ karçy sojæ uydysty nog særst. Uydis yl jæ bærægbony urs kuyræt, sau cuqa æmæ urs qama, lëvaræn kæj rajsta ærædžy, uydon.

— Dæ fyndzmæ dæ cæst dar, kænnod uycy 'styr xicau raz dær aftæ kuy symsym kænaj, uæd xudinag u. Ysdzyrdta jæm fæstejy jæ us.

— Jej Cockajy čyzg, kæd ma næ zærdæjy art is, uæddær uængtæ fænyk ysty, fænyk—ysdzyrdta Uhalyq jæ ragon nyxæstæ, fælæ jæm kæsgæta kodta, cyma jæ uængtæ iuuyldær ciny art ysty, aftæ.

Bambærsta Xæbli kædæni cæuy, cavær ysty xicau razmæ cæuy Uhalyq, uj æmæ jæ cæwyn dær nal fændyd. Ystyr xorž æm fækæsid, uycy ystyr xicau sæm, sæ nog

bajrægtæ xast kuy fæuoj, uæd kuy fædzurid nyry bæsty, uyl. Uæd quamæ xuyzdær rauaja Xæblijy bajrag.

Çysyl ræstædžy fæstæ dyuuæ zærondy taxlysty uæz lasen avtomobily gorætmæ. Jæ zærdæ aftæ qældzæg uyd zærond Uhalyqæn, uæng-

tæ aftæ nog uydysty uycy zædæj dær ma, nodžy avtomobil tahd taxtis æmæ jæm zyndis vari u æmæ zæxxyl næ, fælæ lærvtý tæxy.

Axæm çindzinad nikuy bavzæn jæ cardy.

LENINY GORÆTY

BÆLCCONY FYSTYTÆ

Æxsæv xærz talyng næma bavæjy, næma fesæfy xury ruxs jæ anygylæny, aftæ sæuæxsitt cyrahau yssudzy æmæ ta xur syrx syrxidæj nog yskæsy. Uyj u cægattag „urs æxsæv“. Axæm æxsævtý am, cyrahy sær dær kæj qæuy: fænda dækus dæ kærtý, arxaj dæ ahusty, fænda dæ-kæs činydžy, gazety. Axæm æxsævtý am, adæm cyma æxsævy ærcyd zongæ dær næ bakænyc, ujxau xuysgæ dær næ fækænyc, calynmæ xur fæstæmæ 'skæsynmæ fæqavy, uædmæ..

— Xur yskasti æmæ jæ læmæh ty-ny xæltæ uælængæjty auhta zæxx-y chærtty—kærdædžty, bælæsty, xædzærtty chupptyl. Sæuuon ærtæxy færdguytæ chæx kærdægyl ærttyvtætæ kalync xury cæstmæ. Nyr, ævæccægæn, sæ qætm xusænty bazmælydysty ærmæst qugducđytæ, bazmælydysty qomgæstæ—bony fællojmæ sæxi cættæ kænymmæ, bazmælydysty fos, mærh-tæ..

Xur jæ fyccag tyntæ rog ærba-uahtæ næ poedzy rudzguytæj dær.

Ætte nyrma adæmæn sæ fylðær

xuysgæ kæny, birætæ ta dzy, ævæccægæn, nyrma næma ysxuyssydystry...

Fælæ poezdæn æxsæv-bon næj. Uyj cæuy æmæ cæuy, je 'ndon khæxtæj relsytyl khærcæmdzæhd gængæ.

Næ poedzy cæuæg adæmæj iutæ bazmælydysty sæ xuyssænty midæg—fynæj nal ysty, fælæ ma chyndæj xuyssync, innætæ tahd-tahd uajync ænæ radæj sæxi axsynmæ, či ta dzy nyrma xuyryttæj xuyssy, ævæccægæn, addžyn fytæ uynync: Mæskuy... fændarasty addžyn phate... xærzbon uarzon goræt... Ræssuhd æmæ bærkadžyn bydyrtæ... „Mæskuyjy dendžy“ (uyj u nog dendžy, Mæskuy-Volgæjy khanauy ruadžy či rajguyrd, ucy dendžy, aly cæuæg dær jæxi poedzy rudzyngyl nyxasyn bajdajy, ucy dendžyz fenyny mondagnæ)... Árvyl ændzævgæ næzy qædtæ...

Æxsæv, sabyr æmæ ænæmæt æxsæv...

Cæj, rajgal u, fændaggon! Poezd ærædžy mijag næ kæny... Dæ cu-ry rudzyngæj akæs æmæ fen, xur

lenkæj kuyd yssæuy, uuj. Leningrad ævvaxs u nyr.

Næ poezd razimæ, byrsægæu, ysso-
ju...

Mænæ xædzærttæ... Nodžy dær
xædzærttæ æmæ xædzærttæ, ættæg-
uælæ xædzærttæ... Leningradmæ ær-
baxæccæ 'stæm... Uycy saxat poez-
dy xuysgæ niçial kodta. Ærmæst
tha ystæmtæ kodtoj badgæ—innæ-
tæ læuuync uyrdyg, xæcync sæ dzau-
mætly, sæ çumadantyl, kærdzijy
æxsænty kæsync vagætty ruzdguy-
tæm, duærttæm. O, uvi dissadziv ci-
ny minut u maxæn. Ærxæccæ 'stæm
Oktjabry revoljucijy rajguyræn go-
rædimæ. Fyd dudžy bonty paddza-
xy xicauzinadimæ sædæ azty či fæ-
tox kodta, Lenin æmæ Staliny raz-
myndæj proletaron revoljuci či ba-
cættæ kodta æmæ revoljucijy uæz
jæ dombjay uæxsdzytyl či raxasta,
uycy proletariaty gorætmæ. Næ aqaz-
zagdær bællic sæxxæstis. Ærxæccæ
'stæm Leniny gorætmæ..

Rajqal goræt. Adæm sæ kuysty
særhy ærlæuuuydysty, sædæ zavody
trubataj fæzdæg sygæsta æmæ sæu-
yon xurimæ bycæuy bacyd; xury
fændy, aly rajsomy xuzyæn, ærkæ-
syn rajdzast gorætmæ æmæ rajdzast
adæmimæ jæ sæuuon tyntæj aqazyn,
fæzdæg ta, nyllæg mihau, apyrxi
goræty særtty—sæuuon uæzzau uæl-
dæf æj xærdimæ næ uadzy—æmæ
uuj dær xury bynmæ ærkæsyn næ
uadzy...

Ænæ iu minut bærdzyjæ poezd
№ 28 bauyrædta Leningrady. Mæs-
kuyj vagzaly.

Raxyztystæm... Mæskuyj fæstæ
am u sabyr, yzmæld dzy—khaddær.
Nodžy vagzaly curæj fyccag akæs-
æcæg fælgong; vagzal jæxædæg u
fyccadzy kondyl (æmæ nyry avnæl-

dæn uuj cy fag u), vagzaly alðu
blaj goræty nog aræzl biræ
ma ærcydi, vagzaly raz fæz dær
ma u asfaltgond, fælæ u cyppard
hon chæx duræj sosagond. Uydæ-
tæ æmbærzync fyccag akæsgej
goræty æcæg cæsgom..

Fæzy bæstastæu læuuuy, Uæræsej
fæstag paddzax Nikhala jæ syd Aek
sandr III-ugæn cy cyrt sæværdla
uuj—cængæt-baræg: cævitton æna
fengæ 'styr guybyrsæi xærægyl ysbæ-
dyn cyndæuyd, dyndzjr khambet
Axæm u uycy paddzaxi nomixas
sæn cyrt. Jæ uynd kuyd u, ras
axæm nom nyuuahþi acy cyrt, innæ
biræ cyrtty qaudzydær, paddzaxi
mykkagæn. Bacu cyrtæn jæ cur-
mæ—nyr æj xonync „Tærsæn”—
æmæ jyl nyvæftyd is axæm dæm
hætæ:

„Пугало“

Мой сын и мой отец при жизни ки-
нены.
А я покал удел посмертного бесславья
Торчу здесь пугалом чугунным джинном
страны.
Навеки сбросившей ярмо самодержавия
был.

Acy nyxæstæ nyffysta Oktjabr
revoljucijy fæstæ uyrissag nomdzdy
fyssæg Demjan Bednij æmæ acy cy-
timæ æmhuzyon nom ysty Romanov
tæn.

Acy fæz jæxædæg kuyd zyndgond
u, aftæ jæ nom dær u, 1917 azy
fyccadzy dær paddzaxy byndur kæ-
mæj cænkhuysti, uycy adæmy sys-
tady nomæj—„Vostanije“.

Kæd fyccag bakæsgæjæ, Mæskuy-
jy fæstæ, ærcæuægmæ am sabyr ræ-
kæsy, uæddær dzy çysyl yzmæld næj-

^{*)} Acy oerk fyst kuy uyd, uuj fæstæ Lени-
grady gorsovety uynafæmæ gæsgæ acy cyrt is
ærcydi jæ bynatæj, kuyd istorion aivadom æhdan
nicçejlag u, uymæ gæsgæ.

Acy fæzy baiu vәjjync caldær ystyr uyndžy: 25 Oktjabry prospekt (tycag Nevajy prospekt), Ligovskoj uyng, sončarnæj uyng. Acy fæzmæ uycy lyngtyl yzborjyng aly rdygæj 14 ranmæ cæuæg tramvajy, 6 avtobusy kændadžy, æmæ fæzæj fæjnærdæm dæmy lasync, ystæj fæstæmæ fæzædæm dær lasync...

Ærmæst fæzæj axigæjæ, æmæ, 25 oktjabry prospekti rajdajæny æræugæjæ, razyny Leniny goræty ræsuhddzinad. Ardygæj rajdajy ærcænæg dær goræty zony. Æmrast ystyr uyndžy, cæst cas axsyn færazy, ujy bærc kæs æmæ uyndzynæ cardkuyz adæmy 'zmæld, guylfæj fycægau, kuyd kæny, ujy. Dæ cæstyta kuyd darddær xæssaj uycy prospekti, aftæ dæm zyndzæn ræsuhddæjæ ræsuhddær nyv: alyxuzy arxitekturendzyn bærzond ahuystyta tartækænync sæxi ændærdžy midæg æmæ 'siu vәjjync adæmy, tramvajty, avtobusty æmæ trolleybusty 'zmældimæ. Æppyn fæstag dæ cæstyta ærcaxs-dysty prospekti tækka kæron Admiraltejstvojy ærtivag „sudzin“, rast cyma arvyl syncadi.

Admiraltejstvo u ystyr bæstyxa go-ræty bæstastæu—Peterburdžy cyrt. Acy ran baiu vәjjync ærtæ 'styr uyndžy: 25 Oktjabry prospekt, Dzeržinskij uyng æmæ Majory prospekt. Dyuuæ sædæ azæj fyldær kæuylæuy, uycy chau bæstyxa, uyrissag damhæ llykuy adarh kænaj, ujy xuyzæn, jæxiæ ærkæsyn kændzæn aly adæjmædžy dær: khuly dærh 405 metry. Sædæ azy razmæ ta ærcydis nog aræzt arxitektor Zaxarovy pro-spektmæ gæsgæ. Æmæ dæm nyr Admiraltejstvojy „sudzin“ zyndzæni, Leningradu uævgæjæ, aly rættæj. Ærcænæg arast vәjjy 25 Oktjabry prospekti, axizy Aničkovy xi-

dæj, jæ dissadžy skulpturon nyvtæj nomdzyd či u, uycy xidyl. Uycy xidi fyccag, uym nyr is Leniny goræty pionerty galuan. Dæ cury 'styr kærti alfambraj æmæ jæ midæg caldær ystyr korpusy, kærti midæg qazæn fæztæ, cæxæradon... Uycy galuanmæ aly bon ærcæuync Leningrady pionertæ se'skhola jy axuyry fæstæ, uym syn is ulæfynæn æmæ qazynæn dissadžy madzæltæ: fizkul-turon zal, kino, bibliotekæ, kæsændon, adæmon ysfældystad aivad ævdæsen xædzar, šaxmættæj qazæn uat, kafæn zal, „kajut-kampani“—dony balcy tyxxæj syvællættæn nyxas kæm fækænync, axæm... Æmæ dzy cy næ is! Nyvgænyn axuyr kænæn, muzykæ axuyrkænæn, texnikæjyl axuyrkænæn... Galuany uættæ iuuyldær ystyr xorz fælyst zynarh gauyztæj, alyxuzon nyvtæj, fælmæn bandættæ æmæ divantæj, xorz stholtæj... Axæm nyxas gændzytæ dær udyi acy xærzaræzt galuany fædyl, oma, dam, axæm zynarh gauyztæ æmæ dzau-mættæ syvællættæ fydauxury xos kuy fæuoj, uymæj tas u. Fælæ ujy rast quydy næu! Quamæ socializmy bæstæjy syvællættæ ræzoj ænæfen-gæ xorz fædæt: „či cas fena, ujjas zony“...

Kuyddæriddær barxi gænæn is, aftæ barxijæ qazync æmæ ræzync acy fidæny didindzytæ. Axæm xærz aræzt galuanty xi kuyd daryn qæuy, ujy dær xorz zony—soveton pedagogty axuyræj...

Galuan aftæ sarazynyl bakuysta ægas Leningrad æxsæny, fælæ jæ nyr soveton paddzaxad jæxiæ ajsta æmæ jyl acy az *) xardz kæny 4 miluan somy, darddær ta jyl xardz qæudzæn afædz 9 miluan yong.

*) 1937 uong

Acy prospektyl darddær cæugjæ
čidæriddær ærlæudzæn Aleksandrjs-
kij Dramon teatry cur, ja razmæ skve-
ry Ekaterinæ II-ag paddzax "styr
cyrtmæ bækæsynmæ Uycy cyrt, biræ
ændær paddzæxtæ æmæ khnjæzty
cyrtty cur, u uældaj ystyrdær asæj
æmæ jæ barelef-nyvæftydæj ævdísæn
u æstdæssæm ænusy paddzaxdzinad-
gændzhyt cahajrag dugen... Aftæ
dæ fæjnæ færsty uadzdynæ biræ
istorion nomdžyn bæstyxæjtæ: "Ystyr
Gostinnij dvor" æmæ „Passaž“, ystyr
æmæ čysyl magazintæ sæ xuylfy,
ælxænædžy cy qæua æmæ dzy cy
næ balkændzæn! „Gorodskoj dumæ“
kæm udyi, uycy xædzær (nyttækka
jæm aly ærcæuæg dær. æmxic u
cæuynmæ, uymæn æmæ dzy is æf-
sænfændadzætæ biletæ uæjgænæn kas-
sætæ). Ahuysten jæ binag xajy iu
uyndžy tihæj-innæmæ „Dinamoju“
"styr magazin, jæ cury tihyl ta Las-
saly nomy cyrt...

Axizdzynæ Griboedovy khanauy
særtý xidyl, jæ cury galuu "rdygæj
fars, uygæj iu čysyl artdær—„Diny
istoriou müzej“ (tyccag Qazany ar-
huan kæj xuydijo, uuj). Arhuany
razmæ čysyl cæxæradongond, uymæn
jæ fæjnæ fars dyuuæ tihyl
ta dyuuæ æmxuyzon cyrt, skulptor
Orlovskij proektmæ gæsgæ aræzt:
nomdzyd uryssag æfsædtæ raz-
dæuæg Kutuzovæn, 1812 azy Francy
padzizæx Napoleonæn uryssag adæmy
lædžy qæd ci bazoniy kodta, uycy
Kutuzovæn æmæ Barklaj de Tolijæn,
uyj dær uycy xæsty Kutuzovy raz-
mæ uryssy æfsædtæ razdzæuæg.
Arhuany rakomkomma uygæn
innæ "rdygæj „Činydžy xædzær“,—
fondz uæladzygon "styr galuan, fyc-
ag xuyjæn mašinæty kompani
"Zinger"-ty sajrag khantory xæ-
dzær...

Ærcæuæg fæzily æmæ feny aq
goræty biræ istorion rættæ. Ämæ
uæd alkæjy dær ænæ hafændgæ
fævæjjy Leniny goræty istori bæz-
nyn.

1703 az... Uæd acy ran, ny
Leniny goræt kæni is, uycy zæxx
thæpæny udyi chymaratæ æmæ qæd
byntæ. Fendæuydaid dzy Nevajj
dony byltly finag kæsagaxsædžy
xalahudtæ, kænæ uryssag bazargæn
dædty æryncajæntæ.

Uycy zamany Mæskuyij paddza-
xædæn Nygylæn Evropæjy paddza-
xædtæm axizæn udyi ærmæst Arxan-
gelskyl—Cægattag ix-dendžyzyl. Uy
udyi uædy ræstædžy texnikæima
ystyr dard fændag. Baltijy dendžyzyl
byltæ uæd uydysty Švecy æmæ
ændær evropæg paddzaxædty khuiy.
Axæm dard fændag mæskuyjag khus-
pecty bazary quyddag tyng khuy-
lympy kodta. Æmæ uymæ gæsgæ
ittæg axsdžiag quyddag udyi Mæ-
skuyij paddzaxadæn Evropæma
xæstæg rudzyng akhært kænyn.

„Природой здесь нам суждено
В Европы прорубить окно“—

zæhy nomdzyd uryssag poet
Puškin, paddzax Petr I nyxæstæ
fæzmægæjæ.

Æmæ æcæg aftæ bakodta Petr I,
bajsta Švecy paddzaxæj Baltijy den-
džyzyl byl æmæ dzy byndur æra-
værðta fidæny "styr goræt Peter-
burgæn.

Peterburg arazyn rajdydta Petr
æmæ jæ arætjoj jæ fæstæ innæ pad-
dzæxtæ dær adæmy carm æmæ
"stdžytyl. Axæm chyfdzast rætly fy-
dzardæj, niz æmæ tyxkuystæj adæm
cahyd kodtoj æmæ kodtoj. Felæ
ta sæ bæsty ændærtæ—Uæræsæj
cahartæ biræ uydis æmæ sædægæj uj
cahajrægty uyrdaem fosy tard kod-

лоj, uym sæ kusyn kodtoj æmæ sæf-
ðæ dær uym kodtoj.
Итæg tyxdzyn æmæ æcæg nyvtæj
ravdysta uuj nomdzyd uyrissag fys-
seg Nekrasov je'mdzævgæjy „Æf-
sejnag fændag“:

Он-то согнал сюда массы народные,
Многие—в страшной борьбе,
К жизни возвав эти дебри
бесподные,
Гроб обрели здесь себе.“

Не умæn xonync Peterburdžy
adæmy "stdžytal aræzt goræt".

Fyccadžy dær či sræzydi nog go-
ræty bynaty, uuj u, „Petropavlovsky
krepost“. Is Nevajy fallag bylyl
„Petrogrady 'rdygæj fars“ kæj xo-
njync, uym. Ænæfengæ bæzdžyn æmæ
fidar duryn khultæ ærtystyty æx-
sæstihon ystyr kærtyl. Ærmæst uæl-
dæfy tæxæg chiuťan uydi uyrdyg-
mæ ærkæsæn kærtmæ, ændær ætte
teræg adæmæj niči nicy zydtuæ
sædæ azy dærhy kreposty cy cydi
uymæn.

Am is æxcagænæn kært, am is,
paddzæxtæ, Petr I Aleksandr III uong
kæm nygæd ysty, uycy arhuau jæ
bærzond chuppimæ (122 metry,
æppæty bærzonddær chupp acy go-
ræty), nodžy uymæn jæ farsimæ
khaddær arhuangond—uyj dærmærd-
tae nygænæn, sarazyn æj kodta padd-
zax Nikolaj II-ag, oma, dam, zæ-
rond arhuany paddzæxtæ nygæn-
næn bynat kuy næ ual ua, uæd ta
uym kuyd nygænoj, aftæ. Fælæ nal
baquydi, nal bajdzag zærond arhuau
dær, paddzax Nikolaj II dzy jæxæ-
dæg dær uym nygæd nal ærcyd...

Acy krepost uydis fydaej-fyrtimæ
politikon kuystgændžyty axæston.
200 azy dærhy am biræ revoljucio-
nærtæ qizæmar fækodtoj, sæ cardy
fæsuhdær bontæ uym arvystoj ta-

lyng lægætty. Aftæ nalat ran dard
ta paddzaxy xicauad politikon ax-
styty æmæ dzy iunæg xatt dær ali-
dzyn nikuy niči baſaræcta.

Fidar ran ta aftæ uydi krepost
æmæ jæ qaqqænæg sarmadzanty
200 azy dærhy iunæg xatt dær æx-
syn nikuy baquydi. Fycdag xatt uy-
cy sarmadzanty xuylfæj gærax ær
cydi 1917 azy 25 oktjabry æxsæv—
„Zymægon galuanmæ“, uædy ong
acy sarmadzantæ qaqqængæ kæj
kodtoj, uyrðæm. Aftæ u istorijy
dealektikæ. Ystæj uæd uycy axæsto-
ny kamerty dykkag bon ysbadtysty,
revoljucionerty bæsty, „Ræstægmæ
xicauady“ ministræ, cahajrag dug
baqaqqænyl fæstag acautæ či kodta,
uydon. Æmæ sæm xorz kuy næ fæ-
kastis talyng æmæ uygæg axæsto-
ny badyn, uæd „protest“ barvystoj
Leningrady Čekajy xicau Urickimæ.
Fælæ Urickijæ rajstoj axæm dzuapp:
„Uæxædæg æj xorz kuy zonut axæs-
ton max kæj næ saræztam, ujy“.

Petropavlovsky rakom-kommæ
uyngæn innæ'rdygæj Nevajy bylyl
ærædžy kond ærcydis politikatoržan-
tæn ystyr nog xædzar, æmæ uym
cærync, politikon kuysty tyxxæj aly
krepostyty či badt æmæ dard kat-
torgæty kæj dardta paddzaxy xicau-
ad, uycy æfxærd adæm. Petropav-
lovsky krepost ta, biræ axæm kre-
postyty xuyzæn, u nyr revoljuciijy
muzej.

Uajtahd - 1712 azy Peterburdžy
ærcardi paddzax, ærcardysty dzy
paddzaxy mykkag, jæ fæsdzæuin
ældærtæ, klupectæ...

Goræt ræzyn bajdydta—ræzydi
æncadgaj, uymæn æmæ Uæræse
mæguy æmæ talyng paddzaxad uy-
di, adæmty fæstæzad, suang ma jæni
jæxi flot dær næ uydi,—fælæ uæd-
dær ræzydi. Ærbaſastoj jæm sæxi,

kand uæræsejag næ, fælæ fæsaræj-nag khupectæ dær. Æinæ revolju-cijy ahommæ Peterburg uysi, kand Uæræsey politikon centr næ, fælæ promišlennost æinæ bazarady ystyr centr dær. Peterburdžy ystyr zavodty dæsgaj azty dærhy kapitalimæ toxy ysqomylis proletariaty ændon æfsad.

Acy ran bonæj bon tyngdær æx-systi kusæg klassy xiæmbaryndzinad, jæ politikon aktivondzinad. Æmæ he, uymæn uysi Peterburdžy proletariat razdzæuæg Uæræsey kusæg klassy zmældy, uymæn ysqomyl is Peterburdžy Lenin—Staliny partijy fidar fæltær, 1917 azy duneyj kapi-taly byndur cænkhuysyngænæg so-cialiston revoljucimæ kusæg klassy jæ fæstæ, ci akodta, uycy partijy fyrte.

Peterburg uysi æppæty fyccag „evropag“ goræt Uæræsey, uymæn æmæ jæm æppæty fyccag ærbaxæccæ evropag kulturæ. Am sæværdysty æppæty fyccag kulturon kusændættæ: Axuyradon akademi, muzejtæ, xistær skholataæ... Fælæ uydon uæd iuuyldær uydysty iugaj ravzargæ adæjmægty pajdajen—uæzdætty æmæ bondžynty, uævgæ dær uydysty pad-dæxtæ æmæ khnjazty galuanty mi-dæg. Uycy zaman kulturæ æmæ cardyxoste dzyllæjy næ uydysty, fælæ—iugaj adæjmægty.

Ærmæst Oktjabry revoljucijy fæstæ Peterburdžy kulturon byntæ æmæ adæjmædžy 'sfældyst cardy xæznataæ iuuyldær bazzadysty kusæg klassæn æmæ æppæt fællojgændžytæ.

Uædæj fæstæmæ æxxæstæj rapa-raxat kodtoj sæ tyxtæ axuyradon kusændættæ socialiston aræztady pajdajen.

Fælæ revoljuci aldarluæggænæg bynatæj kæj rappærsta, uycy klass fæstæmæ jæ bartæ rajsynyl foxgæn-gæjæ kuynægmæ ærtardta Leningra-

dy. Zærond cærdžytæj birætæ my syn bajdajy, midxæsty ræstædžy zavodtæ sæ kuyst kuyd hauyrædloj, uyi: kusdžytæj ci frontimæ acydi, ci bæstæjy ædasdzinady fædyl æn-dær kuysty bacydi, ci ta æxxorma-gæj amælynæj tærsgræjæ qæumæ la-lyhdi æd-binontæ. Uymæ gæsgæma æppæt kusdžytæj promišlennosty bazzadi 1921 azy ong 32,2 procenty 1913 azimæ abargæjæ, promišlennos-ty produkci ta ma uysi 13,3 procenty.

Fælæ kusæg klassy æfsadan Lenin—Staliny æhdon parti jæ razæj kuy cæua, uæd yl cy fætyx uydæni! Pyrxgond ærcydysty mælag klassy læburæntæ. „Max Kronstataj ystæm“, zæhgæ ci zahta, aftæmaj jæ fæstag tyxtæ æmæ tudžy ærtæxtæ midxæsty ci radta, uydony qæbæ tyrdzinad dzæhæly næ fesæft... im-perialiston xæsty æmæ midxæsty qæntæ æmphyst ærcydysty æmæ bolševikon dyuuæ fondzazony fæstæ Leningrad æppyndær Peterburdžy xuyzæn nal u: nog uæjyg zavodtæ dzy yrsräyd, nog axuyry æmæ kulturæjy galuantæ dzy baigom... Leni-grady kærættæ nyr systy nog gorætæ, ændær syn cy 'sxonæn is!

Jæ zærdæ qældzæg u næ balc-conæn Leniny goræly. Uyj ærcydi Kavkazæj, kænæ dard Sybyræj, næ uæd Uzbekistanæj... Fælæ jæxi bæstæmæ ærcydi. Am dær u jæxi raj gyryran sydy bæstæ, am dær ystsæ jæxi 'fsmærtæ. Am yl xorz bacil kændzysty. Kæd quyddagimæ ærcy-di—jæ quyddag rævdz bakændzæni (kæd, mijag uyyrssaq ævzag næ zony—næ batyxsdæni, uajtahddæt dzy 'ssærdzæni jæxi mædælon ævza-gæj dzuræg tælmæcan), kæd uazag-ualy ærcydi—ysbuc aj kændzysly uazag uarzag Leningrady.

... Cægat Irystonæj ærcæuiæg sv

lyssædžy badync æmbyrdy mramor durej astærð ræsuhd zaly—Leningradys fysdžyty æxsæn. Fysdžyty xædzary æmbyrdta urazæn zaly badync 200 adæjmædžy bærc æmæ quysync sæ pravlenijy dzuappy do-kladmæ. Æmbal Nikolaj Tixonov—Leningradys fysdžyty cædisy pravlenijy bæron sekretar—jæ doklady midæg rakodta soveton literaturæjy internacionalon æfsymærdzinadyl kuyd kusy, ucykoj.

— Acy æmbyrdy maximæ badync Cægat lyristonaj maxmæ uazæguaty ærcæuæg fysdžytæ.—zæhgæ, kuyd-dær zahta æmb. Tixonov, aftæ khuxly æmdzæhd fexældta zaly sabyr-dzinad, æmæ nærgæ acydi zaly mramor khultyl, duærttyl axyzti sabyr khæridortæm, goin rudzguytyl rataxti uyngmæ æmæ jæ izæry sa-byr dymgæ axæliu kodta Nevajy sabyrdoný sært...

Badæm iu axæny Leningradag fysdžitimæ iu binonty xuyzæn tym- byl stholy alfamblaj. Badæm æmæ xyncfarst nykas kænæm radygaj: kuyd u iron soveton literaturæjy yzmæld, kuyd kusync iron fysdžytæ, kuyd kusync Leningradag fysdžytæ... Dzurync nyn sæ kuysty fæltærdzinad Tixonov, Prokofev, Lavrenjov, dzurync nemæ „zarond“ æmæ ævzong soveton fysdžytæ, kusync se'mdzævgætæ kæradzijæn Leningradag æmæ iron poettæ...

Gris æmæ Geor bakastysty Khostajy æmdzævgætæj cældær. Khostajy nom biræ ænæ zongæ næu leningradag ænæ mæskuyjag zyngædær fysdžytæ. Fælæ Khostajy kæj næ zonync, uuyl uajtahddær basædtync, se'mdzævgætæm yn kuyddær baj-quysync, aftæ.

— Cæj amælaety quyldag nyn uaxæm lyssædžy soveton æxsæna-

dæn nyrong kæj næ bazonyn kod-tam, uuj—zachync leningradag fys-džytæ. (Rast aftæ zahtoj mæskuyjag fysdžytæ dær).

— Ystyr ænæsæriændzinad u ujy maxæn dær—khæmdzestyg xuyzæj basættæm uæd max dær.

— Ucy nykas kuy kodtam Khostajy tyxxæj, uymæn jæ dykkag bon uæ nomyrinæ telefonæj ærbadzyr-dæuyd.

— Iron fysdžytæj yslut?

— O, iron fysdžytæ...

— Ujy rauahdad „Soveton fys-sægæj“ dzyrdæuy. Kuræm æmæ uæ isci ærbauajæd maxmæ...

Rauahdady nykas uydi Khostajy fystytæ myxupty rauadzyny fædyl...

Cas æxxuysdzinad nyn radtoj Leningradys fysdžytæ, sæ fæltærdzinad maxæn dzurgæjæ, cas buc-dzinad sæm razyndi, cas æxxuys nyn festy næ balcæn—uymæn kæron næj.

... Badæm avtomobilty æmæ zilæm Leniny ræsuhd gorætyl. Næ fysmtæj nemæ xicætæ æmæ nyn amo-nyc:

Mænæ „Senaty fæz“. Uym raj-dycta dekabristy nomy systad dær 1825 azy paddzax Nikolaj I nyxmæ.

Qazajrag Uæræseyj adæmy qærzyn-mæ bæzmælydsty Uæræseyj raz-zagdær adæm. Aéppæty fycçag pad-dazxy xicaudzinady nyxinæ, qazajrag cardy uag fekalynnæ systadysty dekabristæ—æfsady aficertæj, sæ fyldær dvorjanty cotæj. 1825 azy dekabry 14-æm bon Peterburdžy cærdžytæ fedtoj acy fæzy æbuah nyv: xædxæcæg paddazxy nyxmæ jæ kard sisyn ci bauændyd, uy-donæn uuj dær dzuapp radta axæmæj. Æmæ syl dyuuia izæry astæu ixuarægau ærkodtoj sarmadzany næm-guytæ æmæ toppy nænguytæ. Syrx

qulon adardta sali zæxx adæjmadžy tugæj, azinælæn näl uydi fæzy adæmy mærdtæj. Fælæ rajsomimæ asyhæg fæz: lægnar žandarintæ sa auahloj Nevajy dommæ ix y byny—kand mærdty næ, fælæ ma cæfty dær æmæ sae don bafsnajdta arf kæm dær quynaty byn. Uyj uydi sædæ azy razmæ, iugaj revoljucionerty qæ-læs kuy riqquyst. Uyj, kæj zæhyn æj qæuy, næ uydi adæmon revoljuci. Fælæ uæddæt uycy fyccag fezinæld næ uydi fæstag. "Dekabristtæ rajqal kodtoj Gerceny. Gercen raparaxat kodta revoljucion agitaci" (Lenin). Acy fæzy nom nyr xuyjny uycy dvorjajnag revoljucionerty nomæj— "Dekabristty fæz".

Admiraltejstojo færsty dærhæj-dærhimæ suang "Dekabristty fæznæ" is Aleksandry ræsuhd cæxæradon, nyr ta xuyjny "Fællojgændžyty cæ-xæradon". Uycy cæxæradony ysty uyrassag nomdzyd fysdžytæ Zukovskij, Gogol, Lermontov æmæ kompozitor Glinkij cyrttæ. "Dekabristty fæzy" is Petr I cyrt— "ærxuy baræg" læuu ystyr dury særyl ragæpp kænyn ævvong. Acy cyrt ægas dunejy skulpturæjy æksæn u ystyr zyngæ jæ dæsny aræztmæ gæsgæ.

Dekabristty fæzæj ræsuhd zyny Nevajy fallag fars Vasilevy sakhadax. Uycy sakhadaxy is Aivadon Akademi—Khosta kæm axuyr kodta, uycy akademi, Axuyradon akademij xædzar (Akademij nauk), Uæræseyj æppæty ystyr dær Universitet.

Dekabristty fæzæj čysyl faldær— "Urickijy fæz", dardmæ zyny fæzy astæuæj Aleksandry kolonnæ. Uymæn jæ bærzændæn u 50 metry, iuænæ-qæn dury lyggagæj kond, uymæj bærzondðær iu duræj kond kolon-næ næj ægas dunejyl. Fæzy fallag

fars ænægænæj axsy "Zymægon gian". Uym uydi paddzæxtæ quyddag, don Elizavetaæj—Nikolaj II ong. Uycy ahuysty duarmæ Uæræseyj fæstag paddzax Nikolajy ædly khoppa 1905 azy 9-æmjanvary nycæhdyn kodta kusdžyty je fsædtæn. Paddzaxmæ sajdæj kuræg ci bacydi, uycy kusdžytyl ralæuuydysty æfsædtæ. Rombæhd -kusdžytyl, ustysty, syvællætæl fæuælaxiz ystyæd-gærs-tæ afssædtæ. Min adæjmægæj syldæ fæmardi uycy bon paddzaxi æfsædy khuxæj, caldær miny fæci cæftæ.

Dissag u uycy ystyr xædzæren jæ arxitekturæ (is dzy minn nataej fyl-dær æmæ uxsy 11 gektary zæxx), uym cy biræ alyxuyzon skulpturon figurætæ is, cas aly gakhon-makhontæ kond u atte ua æmæ midægæj ua. (Jæ arxitektor Rastrelli) "Zymægon galuany" æmkhul is "Ermitažy" ahuyst æmæ dyuuæ iu-mæ nyr ysty Aivady galuan æmæ Revoljucijy muzej. Acy ran paddzæxtæ æmæ sae uazdžyty rævdauy-næn æmbyrgond uydi dunejy aivadon xæznatæ—miluan æmæ 'rdæg alyxuyzon eksponentæ. Æmæ sa nyr pajda kænync æppæt fælloj-gændžytæ.. Uycy istorion zynarh xæznatlmæ tyxxæj soveton paddzaxad sæværda am farast sædæ ku-sædžy, uydonaej axuyradon kušdžytæ 150 adæjmædžy.

Zærdæ ruxs kæny Isaaky arhuany bærzond chuppæj adæjmæ Leniny rajdzast gorætmæ kuy rafælgæsy, uæd. Fælæ arhuan kuyd kond uydi æmæ cæmæn quydi uyj bælvyrð ci bazony, uycy adæjmæ fæstæmæ mas-tæj dzagæj racæuy. Uyj u æppæty 'styrðær diny ahuyst acy goræty—112 metry jæ bærzænd. Jæ arxitektor Monferran jæ cærænbontæ ægasæj dær baxardz kodta acy arhuan ar-

nyyl (arhuuan aræzloj 41 azy dærhy, 1817 azæj—1858 azy ong). Uym is 12 kolonnæjy (duryn tymbyl cændztæ), aly kolonnæ dær dzy u ænæqæn duræj kond, uydonaej styrdaertæj aly kolonnæjæn dær uæz u 8 min puty. khaddærtæn 4-gaj min puttæ. Arhuuan ænæqæjta lasy 18 miluan puty. Ærmæst jæ iu duary uæz u 2 400 puty. Arhuuny chuppty aemæ jæ xuylj yrsæsuhd kænyny tyxxæj xardz gond ærcydi 25 puty syzhærin. Arhuuny xuylfy cy kolonnætæ is, uydona ejrsæsuhd kænynæn ærmæst mæxit baquydi 900 puty. Ærmæst excajæ jyl baxardz 23 miluan somy uædy i ævzist æxcajæ nymajgæjæ) xuymæ zærdyl daryn qæuy kusæg xyyl kæj nice xardz cydis, uuj. Uæræseyj aly khuymtæj tardtoj aræm caharty aemæ sae lævar kusyn kodtoj. Aftæmæj acy ystyr aemæ tynarh bæstyxajy ædzux æmbyrd kodtoj fællojgændzty (cæuy dzy 15 min adæjmædžy bærc) aemæ sae am kuyrm kodtoj diny tæssæj. Nyrtækæ arhuuan aftæ aræzt ærcydi aemæ zgasæj dær ærgom kæny diny mængdzinad, diny klasson app. aly xuylfy jæ chuppæj—bynmaæ dze-dzykka kæny Fuky majatnik aemæ bacæudztyæn uynyn kæny zæxx kuyd zily, uuj.

Mænæ Nevajy bylyl „Revoljucijy nyvændty“ fæz. Fycag ta xiundi „Märsy bydyr“, paddzaæxtæ-iu dzy aræztoj æfsærlton paradæ. Æmæ uuj adyl iu xudædžy aemæ uyimæ næstag xabar ænæ'ræmysgæ næj. Uæræseyj paddzaæxtæ sæxicæn nom cæmæj næ kodtoj. Pjotr I jæ nomi nyuuatha kuyd jæ bæstæjy razmæ progressy fændagyl rakænæg, uysag phamenyktæ aemæ khupecty scacion paddzaxad yssidar kænæg,

biræ xæslyty fæuælaxiz uævgæjæ, ystyr qæbatyr, dombaj aemæ xædzond adæjmæg. Innæ paddzaæxtæj dær alci skodta jæxicæn „nom“: zæhæin, Ekaterinæ II jæ lædžy amaryn kodta aemæ aftæinæj paddzax yssis. Uæræseyj nodžy tyngdær nyfisidar kodta qazajrag cardy uag, fæiyldær kodta dvorjanty bartæ, ystyr acautæ yskodta revoljucion yzmæld abyrsynyl, aemæ uuj adyl sae xurxytæj cahata Uæræseyj razzagdær adæmty. Uuj nodžy adæmty carm ænævhau ystytta aemæ sae xardz kodta syzhærinæj fælyst ærttivag galuantæ arazynyl, jæxi nalquyt-nalmazæj ræsuhd arazynyl, ystæj jæ uarzættimæ aemæ fæsaræjnag uazdzytimæ bankettæ aemæ baltaæ arazynyl. Ærmæst jæ xud dær uydi dyuuæ miluan somy arh, uæd jæ aly daræs, jæ zældag xuyssæntæ ænæ ændærtæ... Uæd ta iu xatt Xussar Uæræsemæ aemæ Qrymmæ kuy cydis, jæ nog bajst bæstætæ fenynimæ, uæd jæ xæstægdær ministr Potjomkinæn zahta ragacau.

— Qusys, memæ cavær uazdzyta uydæn, uuj zon aemæ dzæbæx kuyd fenæm, aftæ.

Potjomkin dær, xuycau dyn aftæ aværa, dissadžy „režisjor“ basguyxti! Ekaterinæ—paddzax kæuylty cydis, uym fændadžy byltly saræzta scenæjy dekaracijy xuyzæn ræsuhd xædzærtæj qæutæ, uyngtv, tezhogængæ, racu-bacu-kodtoj aræzt „zæxkusdzytæ“, „qældzæg“ fæsivæd zarydysty aemæ kafydysty... Ekaterinæimæ cæuæg fæsaræjnag uazdzytæ ta aftæ ænqæl uydysty aemæ Uæræseyj qæuty zæxkusæg adæm he aftæ qæzdyg aemæ qældzæg cardæj thæpp xauync. Cæmæj zydtøj, uydon uæræseyjag qæutæ aemæ zæxkusdzyty æfson kæj uynync Potjomkin aemæ Ekaterinæjy artistyty aemæ

dekaraci. Ægær-mæguyr 10 miluan somy baxardz kodta uycy fændagyl Ekaterinæ-paddzax! Jæ lyrt Pavel dær jæ madæj fæstædar næ bazzad uycy æppat miniudzýta, uuj ætte uyma, ædlyl uævgæja æbuulhy guymiry æmæ irys adæjmag. Ærmæst bakastæj jæ zærdæmæ ci fæcydaid, zæhæm iskæjy guyry kond, zaçhejy kond, na uæd ærmæst fyndzy kond—uydonæn læværdæta ystyr ciitæ, axæm æhdauæj jæ zærdæmæ ci næ fæcydaid, uydony ta safgæ kodta. Uæd, dam, iu xatt Marsy bydry Pavely curty parady racyd æfsad, æmæ dzy iu polchy razyl Pavely zærdæmæ kuy næ fæcyd, uæd syn yskomandæ kodta jæxædæg: "Полк, марш в Сибирь!" Æmæ he uuj tyxhæj acy Marsy fæzæj ænæqæn polchy Sybyrmæ arvysta fistægæj.

Fælæ acy fæzæn nyr ændær kad æmæ ændær nom is. "Revoljucijy nyvændty" fæz xuyjny. Fæz—didindzýtæj ræsuhd aræzt, jæ bæstastæu granit duræj amad ystyr ingænty midæg nygæd ystyr revoljucijy særyl jæxi nyvondæn ci ærxasta 1917 azy, fevraly æmæ oktjabry bonty, uydon. Am nygæd ystyr Volodarskij, Urickij æmæ ændærtæ. Acy nyvændty ingæny uælqus mitingty caldær xatty nyxas kodta Lenin jæxædæg dær.

Acy fæzæn jæ tækkæ cur is Ne-vajy særtý Kirovy xid (fylcag xuyn-di Trojckijy xid). Uyrdygæj ræsuhd zyny "Særdygon cæxæradon" dær. Dissadžy ræsuhd æmæ qældzæg u uym izær. Jæ tækkæ tihyl iu khuy-my Pjotry çysyl dyuuæ uæladzygon xædzar (bonzongæ, paddzaxy "galuan"). Cæxæradony cy bælastæ sahd is, uydon last ystyr Uæræsejy aly khuymtæj, khaxdzæfæj-khax-dzæfmæ dzy cy statujatæ is diss-

dæy skulpturon kulturæ—uydon bælastoj Anglisøj, Golandijaæ æmæ Italijæ. Acy biræ skulpturon qæz dygdzidad—ardzy qæzdygdzinadilæ iumæ ysty xorz cæstrævdauæntæ æmæ-iu, avæccægæn, Puškinygej roj Oneginy dær gycyclæj ardæm uymæn kodtoj jæxi irxævsyn kanymæ.

Leningrady uævgæjæ ci næ fædzæni Smolnijy—Oktjabry revoljucijy stab.

.. Næ mašinæ ænæ'zmælgæ batyldi Smolnijy ystyr kærtmæ ræsuhd aræzt bærzondarkæty astæuty. Kærl-ræsuhd bulvaræ æmæ allejtægond Je' vzong bælesty khaliutæ æmæ syftæ ædzuxdær uzægau yzmalynæ sæ byny ræsuhd didindzýtæ fæjla-uync, dendzýzy donau, kuy tyngdær, kuy khaddær, cægatlag ærdæ kuyd dyma, uymæ gæsgæ.

Ræbynæj—dærhæj-dærlimæ dyu-uaæ uæladzydzy ahuyst—Smolnijy Institut. Æppæty fyccag æj saræzt Ekaterinæ II æmæ dzy uæd uyd "uæzdan" çydzdzyty institut, 1917 azy særdæj fæstæmæ ta yssis revoljucion centr... Am badtysty uæd partijs CK-jy uængtæ Stalin sæ særhy uævgæjæ. Acy ranmæ istoj Leninæ æmbæxt uatæj razamnyd æmæ aftæmæj cættæ kodta Oktjabry revoljuci. Mænæ-mænæ yssudzdænni Oktjabry revoljucijy art. 24-æm Oktjabr. Abon kuy næ ua, uæd rajson barædzy uydzaen. "Nyr systadyl fæstiat kænyn mælætæj uældaj næu"—fysta Lenin CK-jy uængtæm æmbæxt uatæj. Uuj sidti jæximæ Stalinmæ, fælæ Stalinæn ærbæcæ-uæn nal uyd. Uyngty uydis yzmaeld, gærax, aly tihtyl—qaqqændzýtæ, kontrrevoljucijy quzættæ... Art uyd nyguypp kænyny ævvong. Proletaron æfsady kolonnætæ læuuydysty xæst

wongæj zavodty, rajonty. Aenqæl-
je kastysty hoševikty štabæj—
molnijæ dzyrd rajsymna. Næ, astæ
esjen nal is. „Aj-haj, abon quamæ
idaja“, zahta Lenin. Roxly iuyl-
er khuxmæ rajsyn qæuy nyrtæk-
acy saxat.

Emæ uycy izær nærton qæbatyr
nd akotda proletaron revoljucijy
læg uycy tæssag ræstædžy, aly
haxdæfæn dær Leniny sær kuy
gyurdtøj Kerenskiy „cuanontæ,”
ed. Uajtahd Smolniy ihuystmæ
uycdi iu caværdær læg, jæ sære
ks bastæj, jæ cæsgom cydar xuy-
on axuystytæ, jæ særly khepkæjy
ron. Uyj uydj Lenin.

Ærbadti uym æmæ uycy æxsæv
æxxæst Oktjabry systady styr plan.
icauad sæ khuxmæ rajsstoj Petro-
jady kusdžytæ æmæ saldæitytæ...—
Rajsomæj ma uygnty aly rætty
ejttæj cydi xæstytytæ. Leninmæ go-
ly aly kærættæj xastoj xæsty xæ-
ttæ, Lenin ta syn ærvysta raz-
ynd. Emæ, he aitæmæj dær Lenin
cy rajsom fysta, „Uæræseyj graž-
intæm“ fæsitt, fæssixor dyuuæ sa-
tyl ranyxas kodta Petrogrady So-
ety ærbadty æmæ uym zahta jæ
imbisondy dæsny nyxæstæ:

„Abonæj fæstæmæ ralæuuýd nog
eltær Uæræseyj istorijy“.

Uycy izær ta nodžy dær, kontrre-
oljucijy fæstag fidar—„Zymægon
aluan“ rajsynyl ma hæjtæj kuy
æcydysty revoljucion Syrx gvardi,
ed. Lenin nyxas kæny Uæræseyj
Sovetty dykkag sjezdy æmæ jæ fyc-
gædær nyxæstæ uydysty, xæst fæ-
lynny fædyl, zæxxy tyxxæj, Soveton
icauad sarazyny tyxxæj.

O, bæguydær æxsyzgon u acy
huysty uynd. Nyrtækæ dær dzy
Leningrady partion æmæ sove-
on uynaffædættæ.

Iælæ dzy qygag qnyddag dær zæ-
dyl ærlæuu; ærlæ azy razmæ acy
ran chammarr yznag trockistty klin
xaj fæmard adæmy uarzon—Lenin-
grady proletariaty saq fætæg Sergej
Kirov. Uycy mast nikuy herox uy-
dæn soveton adæmæj..

... Ræsuhd goræt u Leningrad
jæ arxitekturon aræzt xædzærtæj,
jæ fæztæ æmæ ja uygntæj, jæ park-
tæ æmæ kulturæj galuantæj, jæ æp-
pæt qæzdygdzinædæj... Biræ fæystoj
Leningrady ræsuhdzinædtyl ilas-
siktæ æmæ soveton sysdzyta: dær,
fælæ uæddær Leniny goræt xæc-
stytytæ fenyn qæuy, gæxxættyp lysty-
tæj jyn æxxæst bazonæn næj...

Cægattag „Urs æxsævtæj“ uydj
iu. Rast 12-æm saxatyl æxsævy cæ-
uæm tezhogængæ Nevajy bytly. Uyng
bony xuyzæn u adæmy zmældæj.
syvællættæ qazync kærædzi suryn-
tæj, syvællondžyn ustytæ raxastoj
sæ syvællættæ sæ qæbysty æmæ
badync duræj ræsuhd astærd dony
bytly. Nevajy don sabrygaj, cyma
cæugæ dær næ kæny, ujau, gærdy
razmæ æmæ darddær—Kronshaty ti-
dar kæm is, uyrdygæj dær axizy,
æmæ æfti Baltijy dendžyzyl. Çysyl
razdær ci rnyguyldi, uycy xury syrx
tyntæ ærttivync fæstæmæ donæj æmæ
imbałync adæjmædžy cæstytyl.

Kuyd ræsuhd u uycy afon Nevajy
bytly! Acy ræsuhd nyvmæ kæs-
gæjæ dissag nal kæsy mænmæ dær
poettæ aftæ biræ ræsuhd æindzæv-
gætæ kæj fæystoj Nevajyl, uj. Mæ
dzixy uajtahddær babadync Puš-
kiny æmdzævgætæ:

„В гранит оделася Нева;
Мосты повисли над водами;
Темнозелеными садами
Ее покрылись острова...“

Puškin uævgæjæ dær kuyd dis-sadžy fyssæg uydi, kuyd ræsuhd rævdysta uj Peterburdžy nyv jæ kadædžy:

Люблю тебя, Петра творенье,
Люблю твой строгий, стройный вид,
Невы державное течение,
Береговой ее гранит,
Твоих оград узор чугунный,
Твоих задумчивых ночей
Прозрачный сумрак, блеск безлунный,
Когда я в комнате моей
Пишу, читаю без лампады,
И ясны спящие громады
Пустынных улиц и светла
Адмиралтейская игла,
И не пуская тьму ночную
На золотые небеса,
Одна заря сменить другую
Спешит, дав ночи полчаса*.

Uævgæ Puškiny nom aftæ ængom bast dær uymæn u Peterburdžy nomimæ. Uym axuyr kodta Puškin—Licejy, uæd „paddzaxy qæu“ xuyndi, nyr ta—Puškiny goræt. Uym rajdydta je'sfældystadon kuyst dær Puškinæ.

„В те дни, в таинственных долинах,
Весной, при кликах лебединых,
Близ вод, сиявших в тишине
Являться муга стала мне“.

Acy ran arvysta biræ qældzæg æmæ sahæsy bontæ næ poet, acy ran bamynæg je'rttivgæ card dær nalat Dantesy khuxæj. Æmæ kæcy fyssædžy næ bafænddzæn fenyn Puškiny nomimæ bast bynættæ, uældajdæt kæm fæmard is, uycy ran...

Kolomjažsky sosa fændagyl Sau-dony fallag fars, nyr Finljanidijy æfsænfændagæj Primorsky khabaz kæuylty acydi, uym 100 ázy razina uydi ædzæræg ran, pyxbyn. Uyrdæm fæcæuæm abon max dær ræsuhd

sosa fændagyl dyuuæ avtomobil Axyzystæm arf khanauy čysyl dok chyrity særtý xidyl. (Uyj u „Sjodon“ kæj xonync, uj). Axyzystæm stançæjy cur æfsæn fændadžy saty. Uym bauyrædtam æmæ fæslædag 50–60 metry ættædær calda bærz bælasy æxsæn cy cyrt is, uj dæm bacydystæm. Cyrt—nog aræ cyrt,—jæ cury syhdæg læhz faqazync syvællættæ. Max ærbacæugæ næ fedtoj æmæ, isdugmæ, tædžiysty syvællættæ, alci dzy jæ mid bynaty sahdauej azzadi, kuy seydsyrdæm, uæd fænyfsdžyn yshæmæ uydonæj max æxsæn rællæd axæm nyxas.

— Kæj cyrt u, syvællættæ, ej?
— Djadja Puškiny.
— Æmæ am cæmæn is?
— Acy ran æj amardtoj æma uymæn.
— Ci jæ amardla?
— Ursytæ.

Syvællættæ uydysty ærtæ æmæ seppæty bæsty dzyrdætæ sæ xista fondazdzyd læppu Petja.

Cydæriddæt lægxor æmæ chæmærdzinad is, uj syvællættæ æmæ baryndzinady dær bacydis ursytæ nomimæ. Rast æj æmbarync syvællættæ dær!

Ænthysnæg ran u acy ran. „Cæmæn fesæfti axæm zynarh adæjmægæj tyxxæj?—axæm farst jæxicæradty adæjmægæmæ biræ quydytæ mæ fæstæmæ razdæxy...“

Fælæ qal ystæm max næ dugæj. Ærmæst max dug u axæm—Soveton dug—genitæn arh kænyn kæm zonync. Ærmæst soveton xicauadærestædžy ærcydi bæreggond ac) bynat, æmæ dzy bolševiktæ nysahtoj nomy cyrt Puškinæ. Uycy cyrt uyjimæ u Uæræsejy paddzax) xicauadæn æmæ uj xuyzæn ny)

Emy paddzaxadty—progressy xur-
xæcdžytæn—fyd nomy cyrt.

* * *

Dæs bony fæzyldystæm Leningra-
d. Dæs bony dærhy næ bafsæs-
tæm Leniny goræty qæzdyg
næ ræsuhddzinædty uyndæj. Fælæ
fændaggon lægæn jæ fændadžy koj
enyn qæuy. Æmæta mænæ „Vos-
mij fæz“. Mæskuyjy vagzal...
poedz № 29... Izæry fælmæn uæl-
d... Zongætæ, æmbæltæ, fysym-

— Xærzbon næ uarzon fysymtæ!
Xærzbon Leniny goræt.

Poezd æncadgaj ænkhuysti. Fæs-
tag xærzbontæ ma... khuxty tyld-
tytæ... Æmæ ta nogæj fændaggon
card: domino, šaxmættæ, khamtæ,
qazt æmæ qældzæg xudt...

Poezd razmæ ysxojoj, tely qædtæ,
bælæstæ, ahuystyta, cyma næ fæj-
næ færsty fastæmæ syffydtæ kæ-
nync—uadzæm sæ næ fæstæ. Ne'isæn
uærdony cælxytæ ædzuxdær uycy
iu xuyzon khærcç æmdzæhdæj zarynč.
Fændag cybyrdær kæny.

Bædoaty Q.

CIGANTÆ

Cigantæ khordæj Bessaraby
 Qær-axstæj azalga: xætync.
 Sæ byzhuyr catryty byn abon
 Æxsævuat dony byl kænyc.
 U se'xsævuat særíbar, qældzæg,
 U sabry arvy byn sæ fyn.
 Ærdægæmbærzt uærdælty byn
 Yskaldi cælxtyt 'xsæn fæzdæg.—
 Art sudzy; binontæ tyguyr
 Ærbadtysty, fycync æxsævær;
 Pyrxæj sæ bæxtæ xizync nyr
 Ræsuhd bydyry, chus ættædær;
 Ærmuxuyr ars xuyssy uæhdæj
 Jæ fæstæ catyræn.

Æppæt ðær

Æxsidy bydyry færnæj:
 Kænyc rævdz ræsommæ sæ fændag.
 Sæ barxi, rog kuystytæ ðær,
 Cæuy sæ zard, sæ coty qær
 Æmæ sæ qæsdarædzy zælang.
 Fælæ xælgæ cigantæm nyr
 Fynalon sabrygaj ærquyzy,
 Æmæ ma tyhd bydyry quysy
 Kuyjty ræjyn, bæxtæ myr-myri.
 Ærmynæg, nal cæuy ruxs artæj,
 Nyqqus æppæt, ærmæst ma mæj
 Kæsy sæ tabormæ uælarvæj
 Æmæ jæ ruxs kæny tyntæj.
 Næ kæny iu zærond fynæj
 Jæ catry; xærz æncad bady
 Uyj sau ævzalytæm xæstæg,

Jæxi sæ fæstag qarmæj tavy,
 Æmæ kæsy nyr zærond læg
 Æxsævy fælmæmbærzt bydyrmæ.
 Jæ sabi—sönt čyzg acyd dard
 Ædzæræg bydyry xætynmæ,
 Ærvity qældzægæj jæ card;
 Ærcæudzæn uyj, fælæ nyr 'baxsæv,
 Æmæ' uælarvyl mæj ðær tahd
 Nyr quamæ ævræhty nyuuadza,
 Zemistræ næj nyrma uæddær,
 Æmæ zærond ciganæn uazal
 Kæny jæ fnæguyr, æxsævær.

Fælæ ærbazdæxt čyzg. Uyj xony
 Jæ fædyl iu læppu-lædžy.

Zærond cigajnag æj næ zony.
 „Dada,—jæ fydmæ dzury čyzg,
 Fækænyn uazæg, fembældtæn yl
 Ædzæræg tyhd bydyry æz
 Æmæ jæ tabormæ mæ fædyl
 Ærxuydtøn axsæv. Uyj ærfændy
 Cigajnag uævyn max xuyzæn,
 Zakhonæj ralyhdis uyj ardæm,
 Fælæ mænæn æmgar uydzæn,
 Jæ nom—Aleko. Uyj cæudzær
 Mænæn ædzux mæ fædyl alkæm”.

ZÆROND

Cæj xor, kænyn æz uazæg ðæu,
 Næ catry byn sommæ læu,
 Je—bazzaj nodžy darddær nemæ,
 Dæxi kuyd fænda, aftæ. Demæ

xalahud æmæ næ is
endzynæn alkæddær æmbis.
max, fæcajdah u næ cardyl:
igæ mæguyrad æmæ bartyl,
ed som ta, bony chæxæj, dard
ok lumæ azildzystæm hæstyl;
kust y dæ fænda, uy dæ bar:
sej nag cæhd, Je-zaræg zar
æ-lu arslmæ zil qæutyl.

ALEKO

duyn æz am.

ZEMFIRÆ

Mæn uydæren, inæn:
ænjæj jæ či fæcux kændzæn?
elæ nyrtækkæ u synafon...
dalyng fælmæj bydyr; mæj
erzond øvræhty 'xsæn fæauuon
mæ mæm tyng cæuy synæj...

faruks. Catyry raz fæzy
uy syndæggaj zærond læg.
zemfiræ, syst-ma, xur yskæsy,
ue uazæg, rabad, u ræstæg.
yuadzut, sabitæ, uæ fynæj".
æ rakald uærdættæn sæ bynæj,
ergængæ, adæmy khord; 'stæj
ed sistoj catyrtæ; cæltæ 'sty
guynmæ uærdættæ; æmtgæj
hord ankuyst æmæ altid fæzty
cæuy azælgæ qæræj.
æ xærdzytæ uærlbast cyrhædty
eræddzag, qazæg syvællætty
ezzaugaj uzgæje xæssync;
seppæt: usytæ, sæ lægtæ,
vængdærtæ ænnæ zærættæ
fædyl qældzægæj cæuync.
axst, elgajnag zaræg, arsy
exysty qær æmæ jæ uasyn,
equilon byzhuryty cæxær,
ecoty, zærætly bæhnæg xuyz,
kuyjty ræjd, fændyry qær
æmæ sæ xus uærdætly qys-qys,-
alcyppætæj dær mæguyrhuz,
hævgond æmæ qædtag,
æ 'sty barxiadæj dzag,

Bynton æcægælon næ cardan,
Næ uængmard hundzlnady card
UJ uydon raz, cyma, cahartan
Sæ iuhædon ævidyc zard.

Ærxændægæj ma læppu kash
Uæd aitidgond fæzmæ bæston
Æmæ jæ zærdæjy cy mast i,
Næ uyd uyz bazonyjæ bon.
Zemfira-sauærlyg is jemæ,
IJ harxi cæræg nyr dunemæ,
Jæ særmæ qældzæg xur kæsy
Æmæ jem ruxs tyntæ ælvisy,
Cæuyl ma'vzondžy zærdæ rizy?
Je cævær sahæsæj lyxsy?

Nicy zony marh-uælarvan
Næ fællojæn, næ mætæn,
Aræxsgaj næ bliy axston
Uyj sædæ æzty cæræn,
Khaliuyl æxsæv fæbady,
Bon æm xur-ræsuhd kæsy,
Marh xuycauæn je'vzag xaty,
'Stæxy, zardzytæ kæny.
Qældzæg uældzægæn jæ fæstæ
Særd xærz æntæfæj kæsy,
Æmæ mih æmæ syd ræstæg
Uæd ærægvæzzæg xæssy:
Adæm 'styxsync, qyg-sæ zærdy,
Marh ta aivy jæ card,
Uældzæginæ chæx furdy særly
Qarm bæstæm fælæxy dard.

Ænæmæt marhau, uyz-næ zydtæ
Jæ xætgæ cardæn ran æværd,
Jæxicæn axston nikuy 'sbydta,
Næ uydis nicæuyl fæltærd.
Fændag uyz aly ran dær ardta,
Æxsævuat yn kæmdærid uyd,
Kuy rajqal rajsom, uæd lu radta
Jæ bon xuycauæn æmæ cyd;
Zyntæj jyn nikuy baqygdardta
Jæ udy zivægdzinad card.
Kuy-iu æj, xingænægau, sajdta
Jæxicæn kady 'sthaly dard:
Kuy-iu æm'nænqælæj fæzyndis
Paraxal cin, qæzdyg bærkad:

Jæ iunædžy særly nærydis
Týzmægæj khord xætpty arv,
Fælæ, ænæ'vzargæ, xuyssydis
Qyzt bon dær tyhd bydryr tarf.
Æmæ æhatyr, sajd qysmæty
Ænæ istæmæ dargæ, card,
Fælæ jæ kommægæsæg zærdy
Kuyd syhto mondægtæ sæ arl!
Cæj txdžyn sudzgæjæ fyxtsty
Jæ mastælhæd zærdæjy rog!
Cymæ kædmæ æncad uydysty?
Fælæu: æxsiddzysty ta nog.

ZEMFIRÆ

Zæh-ma, cy nyuuahraj byntondær,
Næ mysys, mæ xur, uydættæ?

ALEKO

Cy nyuuahton?

ZEMFIRÆ

Dæuæn zyndgond u...
Dæ bæsty adæm, gorættæ.

ALEKO

Cy myson uæd? Kuy zonis dy,
Kuy xatis dy, cy cahardzinad
Is uym xærz ænud gorætty...
Uym adæm 'sty xæccætæ: cinad
Næ uynync barxijæ; cærync
Ænæ sæuuon uældæl; kænync
Uym adæmtæ særhardzinad
Ærhyl sæ kærdzijæn uæj;
Uym is æfsærmy uarztæn; surynec
Siyhdæg quydtytæ; uym fækuvync
Ædzux guymirtytæn særæj,
Æmæ æxca, qadaman kurync.
Cy nyuuahton? Mysgæ tærxon,
Fælyvd, gadzyraxat quyddægtæ,
Ænæzond adæmy æfxærdæ,
Kænæ xærz xudinadžy nom.

ZEMFIRÆ

Uæddær uym is xædzærtlæ-'styrtæ,
Uym is ræsuhd gauyztæ tyng,
I urxat uym: kuyvdæ, qæztytæ,
Sæ daræs čydzylæn qæzdyg!

ALEKO

Ciu qældzæg gorætty uynær?
Kæm næ ua varzt, uym cln næj biræ,
Sæ čydzylæ ta... Dy uæddær
Dæ seppæt uydonæj xuyzdær
Ænæ fælyst, ænæ porfiræ,
Ænæ zynarh færdguytæj dær.
Mæn akkag kæn, mæ card, Zemfiræ!
Dæ khux myl macæj tyxxæj sis!
Æz ta... Mæ bællic u ærmæst dær,
Cæmæj mæ varzt, mæ lyhd, mæ ræslæg
Kænon næ dyuuæjyl æmbis.

ZÆROND

Dy uarzs max, kæd guyrd dæ kaddžyn,-
Qæzdyg mykkadžy 'ksæn, uæddær,
Fælæ ædzux næ væjjy addzyn
Særíbar bucxastæn. Kæddær,
Fydałtæj quyst nyxasmæ gæsgæ,
Uyd xastgond xussary bæstag
Næ ranmæ paddzaxæn jæ bæstæj
(Jæ dissag nom yn æz fycag
Zydtón, fælæ mæ ferox)*. Aztæj
Uydis uæd xussajrag zærond,
Fælæ jæ 'ud, jæ cæstængas. ta
Ævdystoj zardæjy 'ævzung:
Uydis uyl zarynmæ æmbisond,
Æxsærdzæny nærdaū—jæ zard,
Æmæ jæ, uarzgæ, xastoj disæn,
Æmæ Dunajy byl jæxicæn
Ænæ iskæj qygdargæ card,
Tauræhtæj alkæj qældzæg dargæ.
Uyj mur dær nal kodta ævzargæ,
Uyd sabijau, læmæh, tærsag,
Æcægælættæ-lu yn axstoj
Sæ xyztý syrd æmæ kæsag;
Zymæg-iu tymyhtæ kuy xastoj
Qæpæn, kuy-iu nyssaldis don,
Uæd iu xæmpus carmæj nymbærzloj
Dzæbæx zærondy buar bæston.
Fælæ mæguyrdzardy zynadtyl
Fæcaxuyr nikuy 'ssi jæ bon;

* Nyxas cæw rımag noindzdy poet—Ovidijyl
kæcy ne'zamany æræny ærvyst uydis Sau dendžy-
zy bylmæ—rımag kolonlmæ, Ovidijy qysmæl æmæ
jæ Xussarmæ ærvysty midæg Puškin fedta æmçuy-
zondzinad:

þærz lxsyðæj, fælursæj xatti,
Æmæ dzyrdta, xuycau, dam, mæn
kærtijæ radta 'styr udxartæn,
Længælmæ kast, kæd ærcæudzæn
Keron jæ blräq qizæmartæn.
Edzux-iu, niæguyr, uyd ænkhard
Dunajy bylgæron xætgæjæ,
Mænæ jæ cæstyty syg kald
Uarzon dard gorad mysgæjæ,
Æmæ fædzæxsta uyj mælgæjæ,
Æmæj jæ fydy bæstæni last
Ærcæuoj je'rdjaggag ystdžytæ,
Æmæ æcægælon sydžytæj
Enæ 'ncoj uazdžytæ uoj xasl.

ALEKO

Hæ, aftæ sxauæccag dæ zænæg,
Rim, o nomdzyd paddzaxad!
Tycæudtyl, uarztyl zaræggænæg,
Jeh ma myn: ciu, cy xonys kad?
Ferdon uynær, æppælynyn myr,
Fædæty cæræg aftid uac,
Evi jæ fæzdægdžyn dæl-catyf
Fæddag cigajnadžy nyxas?
Vkkag az racyd. Ivgæ darync
Gantæ, razdærau, fændag,
Venync sæ sabyr cardy uag,
Tycagau aly ran dær arync
Sncojad, uazæguat sæ fag.
Aleko ruxsady ræxystæj
Sæcux, cigungau u xædbær,
Bvæsmonæj æmæ ædýxslæj
Frivty nyr jæ xætgæ card.
Vrma 'sty binontæ—kuyd razdær,
Aleko—razdæry xuyzen:
Ferox kodta Je'vhuyd aztæ,
Gajnjag cardæn 'ssi lymæn.
Uarzy se 'xsævlæuuæn catyr,
Frivtag, addžyn cardy uag,
Guyst, ænæ mæt bonfy sahyr,
Mænæ sæ azælæg ævzag.
Us, rajguyræn lægæt nyuuadzæg,
Mænæ catyry pyxcylquyn uazæg,
Hubæsty, fændaggærlæty,
Fæst Moldavany kærtly farsmæ
Færdæduag adæmæn sæ razmæ

Uiezzaugaj kaif 'mæ næly
Æmæ jæ bast ræxystæ tony.
Lædzægæncojæ zærond læg
Fæcælhdy hubenæj syndæg,
Aleko, zargæ, syrdy xony,
Zemíræ qæudzærdžytæn cyrd
Kæny sæ læværdæ æmbyrd.
Kuy 'rlæuuuy 'xsæv, fælycync artyl
Sæ kurgæ jeuuæj 'xsævar uæd;
Ærlynæj zærond æmæ catyr
Nyqqus... Nyssabyr is æppæl.

Nyr zærond xury qarinnimæ lavy
Jæ uazal ystdžytæ bæston.
Jæ čyzyg ta uarzondzinad zary,
Jæ quis Aleko zardmæ dary
Æmæ nyffælursi bynton.

ZEMFIRÆ

Zærond moj, tyzmæg moj,
Basudz mæ, argævd mæ:
Fidar dæn, næu myn tas
Artæj dær, kardæj dær;

Dy dæ me'næuynon,
Dy mæ udxæssæg dæ,
Æz ændæry uarzyn,
Mælyn uyj uarzgæjæ.

ALEKO

Æhlhæd u. Zardæj nal færazy!!
Næ uarzyn zardžytæ qæddag.

ZEMFIRÆ

Næ uarzys? Mæn cy is quyddag?
Æz zardžytæ mæxicæn zaryn.

Argævd mæ, basudz mæ,
Nicy dyn zæhdzynæn,
Zærond moj, tyzmæg moj.
Uyj næ bazondzynæ.

Uyj u ualdzægau nog,
Qarm særdygon bonau,
Uyj u cardxuyz, ævzung,
Uyj kuyd tyng uarzy mæn!

Uo, kuyd æj rævdydton
Sabyr, tar æxsævy!
Uo, kuyd xudtystæm uæd
Max dæ særy ursyl!

ALEKO

Æhhæd, Zemfiræ, æz razy dæn...

ZEMFIRÆ

Mæ zard myn bambærstaj bæston?

ALEKO

Zemfiræ!..

ZEMFIRÆ

Is dyn har mæstyjæn,
Dæuyl æj zarytlæn, uyl zon,
(Fæcæuy zargæ, „Zærond moj“ æ. a. d.)

ZÆROND

Æz mysyn, mysyn: uycy zaræg
Uyd kond mæ zamany mænæn,
Dunejy irxælsynen ragæj
Uyl zarync adæmy æxsæn.
Kæddær jæ bydryty Kagulæn*)
Kuyrvystam max næ xætgæ card,
Uæd kodta me'fsin Marulæ,
Jæ cýzdžy arly farsmæ uzgæ,
Zymægon æxsæv uycy zard.
Næj zondy ivhuyd azt'en cadæg
Ænæ kuynæggængæ lœuuæn,
Fælæ nyxxaudta uycy zaræg
Xærz arl mæ zærdæjy mænæn.

Nyqqus æppæt; æxsæv; jæ tynly
Ræsuhd xyz næj nyvændy fag.
Zemfiræ qal kæny jæ fydy:
„Dada, Aleko u tressag;
Dy ma jæm quis, jæ uæzzau tynly
Li nlud æmæ dzynæztæj dzag“!

ZÆROND

Nymuadz æj, ma jæm dzur. Æz radžy
Uyryssag tauys fequyston:
Nyr, dam, æxsæv, xædzary duadžy
—) Kagul—Duwajy dony galu khabaz.

Qæbysy balvæsy bynton
Fynæjy ulæft: rajsom-radzy
Uyl acæuy. Mæ cury læu.

ZEMFIRÆ

Dada! Mæn agury: Zemfiræ!

ZÆROND

Jæ tynly dær uyl 'sgary dæu:
Dæuyl jas nice uarzy biræ!

ZEMFIRÆ

Jæ uarzi myn festad marg bynton,
Tyxsyn, mæ zærdæ barxi kury,
Æz æj... Ænacad! næ quys? Dzury
Nyr ta ændæry nom.

ZÆROND

Kæj nom?

ZEMFIRÆ

Quys? Jæ mæsty qært kuyd cæuy
Æmæ jæ dændægtly khæs-khæs?
Tæssag u; cæj, uæd ta jæ æz
Æryqal kænon.

ZÆROND

Næ, næ qæuy,
Æxsævy duadžy uadz ænacad,—
Jæxædæg acæudzæn.

ZEMFIRÆ

Ærbadt;
Fæzyldi, sidy mæm; fæcæuy
Æz uymæ; cæj, dæ xaj—xærvyn!

ALEKO

Kæm uydlæ?

ZEMFIRÆ

Zærondimæ badlæn,
Cydær duag dyn læværlætæ zyn,
Fyd-lyntæj qizæmaræj mardtæ.
Mæn kodtaj lyng lyxdžyn tærsyn:
Cydis dæ daendæglæn sæ khæs-khæs
Æmæ næn aguyrdtaj.

ALEKO

Uydtæ
Jæ fyny axæm xuyzy, axæm...
fedton, cyma ne'xsæn maxæn...
fedton tyng tæssag syntæ.

ZEMFIRÆ

Buuændgæ ma kæn sajd, syd-syntyl.

ALEKO

Næj myn bauuændæn mænæn:
Næ dær syntyl, næ-addzyn dzyrdtyl,
Næ dær dæ zærdæjyl dæuæn.

ZÆROND

Uyyl uynærhys, cæ, ædzuxæj
Vzong ænæzond aftæ arf?
Adæm—barxi, ruxs nyl arv,
Vndgond—næ čydzhytæ ræsuhdæj.
Uy ma kæn, baxsyndæn dæ mast.

ALEKO

Uy fyld! Zemfiræ mæ næ uarzy.

ZÆROND

Xur, ærsabyr u; kæs rast:
I sabi u; dæ sahæs karz u.
Euæn tyxdzyn arf u dæ uarzt,
Vzdzy zærdæ ta qazgæ uarzy.
Skæs-ma: dard chæx arvæn mæj
Birbar lenk kæny jæ riuyl,
Gas ærdzy æmxuzon iuuyl
Vedauy jembisond tyntæj.
Vykæsy alkæcy ævræhmæ,
Vxdzyn æj baruxs kæny, stæj
Ed nogæj axizy ændermæ,
Mæ uym dær biræ lœuvæn næj.
Nat yn arvyl či yskænid,
Uhgæjæ: uycy ran nyllæu!
Vzdzy zærdæjæn či kuyd zæhid,
Arz iuy æmæ uyj uæd dæu.
Srasbyr u.

ALEKO

Kuyd tyng mæ uarzta!
Edan uyzælgæ-iu kuy 'rxasta

Ædzærtæ bydryr xæstæg
Ævælmæcgæ jæxi mæ riuumæ,
Æxsæv-iu sabyræj uæd iumæ
Kuyd dzæbæx arvystam ræstæg!
Jæ sabi, sonly cindzinadæj,
Jæ zærdlag qældzæg nyxæslæj
'Mæ-iu jæ uarzon sudzag phatæj
Mæ sahæs uajlahddær kuyd lyhd,
Mæ riuumæ cindzinad kuyd uahtal
Æmæ? Zemfiræ u fælyvd!
Mæxi Zemfiræ mæ nyuuhta.

ZÆROND

Ærbajqus, radzuron dæuæn
Mæxiuyl uacau æz mænæn.
Uyd radzy, radzy uyd, Dunajy
Uyrys næma ærcaxsta uæd—
(Uynys, Aleko: nog ta sajy
Mæ zærdæ ragon sudzag mæt).
Uæd ma max tarstystæm sultanej,
Budžakæn*) ta paša uyd gæs
Bærzond gænæxtæj—Akermanæj,—
Uæd ma ærygon uydtaen æz;
Mæ zærdæ 'vzong cinæ æxsystis,
Mæ sau khæbældzguytæ mænæn
Uæd iunæg urs ærdø næ zyndis.
Ævzong ræsuhd čydzhytæ 'xsæn
Uyd tu... 'Mæ jæm ædzux rævdýdtion
Mæ ud æz, qarmi xury xuyzæn,
Ystæj jæ uæd mæxi yxsuydion.

Ax, me 'vzongad mænyl xærz tahd
Ærxaugæ 'sthalyjau kuy batar!
Fælæ, mæ uarz dug, dy ta
Kuy fædæ uymæj nodzy tahddær:
Mæn uarzta Mariula az,
Ystæj mæ uyj fæstæ nyuuhta.

Uæd iu xalt, don—Kagulmæ'vvaxs,
Ættagon tabor sembæld maxyl;
Æræverdtoj cigantæ rahyl
Sæ catyrtæ næ uetty raz.
Æmæ dyuuæ æxsævy nemæ
Uym festy. Ærttykkadžy ta
Kædæmdær acydysty; hemæ,
Jæ gycyl čydzhy appærsta,

*) Budžak—Bessaraby xussajrag bydryte.

'Mæ acyd Martulæ semæ.
Uæd kodton æz æncad fynæj,
Sæuæxsiðt arvgærøn yskastis,
Æryqal dæn: mæ uarzon næj!
Ysgaryn, sidyn—koj dær nal ls.
Kuydta Zemfiræ niugæ, stæj
Mæxædag dær yskudtoni. He'stæj,
Dunejy čydzhytæ mænæn
Byntondær me'næwynon festy,
Uædej fæstæmar čydzhytæn
Æz se'xsæn nal ævzærston zongæ,
Æmæ mæ iunæg badgæ bontæ
Cydysty iunægæj mænæn.

ALEKO

Æmæ kuynnæ fæcyrd dæ quamæ
Sæ fædyl je'skhæfæg syrdæn,
Æmæ uym sau ænaggagæn
Jæ tækkae zærdæly dæ qama
Cæuylnæ azyldtaj?

ZÆROND

Cæmæn?

Bæltyn kæj bon u uarzondzinad?
Ævzung zærdæ u marhau rog.
Væjjy nyn radgaj læværd cinad,
Cy uyd, uýj nal uýdzæni nog.

ALEKO

Næ dæn æz axæm. Næ, mæ bertæn
Mænæn ænæ xæcgæ næj radtæn,
Uæddær ma rajsin æz mæ mast.
Næ, næ! Æxsidgæ furdy særmaæ
Kuy ssarin, xauæn bylyl rast,
Fynæjæ me'nændžy, uæddær mæ,
Xæryn dyn ard, xatyr mænæj
Næ fenid, né'ræssin mæ særmaæ:
Ævast æj furdy sau guylænmæ
Nyskoin æz bærzond bylej;
Jæ tarstæj tahd kuy feqal uald,
Tyzmæg nyxxudin æm uæddær,
Æmæ æxsyzgondzinad radtid
Mænæn jæ xaugæ-xaudy qær.

ÆVZONG CIGAN

Iu nodžy, iu pha mal

ZEMFIRÆ

Æhhæd u:
Mæ læg mæstygær u, tyzmæg.

CIGAN

Iu... Nodžy ma! Fændaggag.

ZEMFIRÆ

Acu,
Mijjag ærbacæudzæn mæ læg.

CIGAN

Zæh-ma, kæd u næ fembæld-aſon?

ZEMFIRÆ

Fæsuobau, uælmærdy cur, mæj
Kuy 'skæsa arvyl, he uæd—abon...

CIGAN

Fæsajdzæn! Racæuæn yn næj.

ZEMFIRÆ

Tæxgæ, fæzyndis, tahddær, cæj
Ærbacæudzynæn æz, mæ zærdæ.

Aleko u fynæj. Jæ sery
Ænaxury tar fytæ ævzæry,
Ævippajd feqal is, jæ qær
Uynærhgæ 'ssyd, ægomyg tary
Jæ khux dyzærdygæj kæjdær
Nyr tahd-tahd j'aly færsty 'sgary,
Fælæ jæ rizgæ khux ærmæst
Jæ uazal xuyssænyl fæxæst—
Jæ uarzon dard kædæmdær acyd...
Aleko rabadt æmæ 'ncad
Fæjnærdæm qusy... Sabyr alcy;
Jæ udy 'styr tæsdzinad bacyd:
Jæ nyxyl uazal xid æruad:
Tahd festad, catyræj æltæmæ
Tyzmægæj rauadis ævast,—
Uærdætty aly færstæm kast:
Nyqus æppæt:sty sabyr fæztæ:
Mæjdær; mæj ævræhty nymbæxst;
Gæzæmæ'sthaly-ruksamæ bæstæ
Zynync, gæzæmæ axsy cæst
Khæxtly fæd ærtæxyl; ærkasti

-Aleko fædmæ, 'stæj færasti
Jæ uælæ fæsuobaumæ cyrd:
Uælmærd jæ fændadly xæd farsmæ
Urs dary æmæ uyræm razmæ
Tyndzy jæ læmæh khæxtyl nyr,
Jæ byltæ rizync, zængtæ rizync,
Tyndzy... Ævast... Cyma syn rastl..
Ævast uyny dyuuæ ændærdžy
Æmæ ævvaxs syndæg nyxas
Uyj qusy ragon rox uælmærdæj.

I-ag qælæs

Æhhæd—

2-ag qælæs

Fælæu!

1-ag qælæs

Æhhæd, mæ zærdæ.

2-ag qælæs

Næ, næ! Fælæuuæhn bonmæ 'xxæst.

I-ag qælæs

Ænafon u.

2-ag qælæs

Kuyd tarstæj uarzys!

Minut mal

I-ag qælæs

Masty mæ æpparys.

2-ag qælæs

Minut!

I-ag qælæs

Kuy rajqal ua mænæn
Milag mæ læg...

ALEKO

Æz rajqal dæn!

Kædæm? Nyr maua! tyndzut dardmæ,
Uælmærdy raz ævzær kuy næu.

ZEMFIRÆ

Mæ dunel lidzgæ tahd!

ALEKO

Fælæu!

Kædæm, ævzung ræsuhd? Xuyss aftæ.

(Nyrræxusta jæ kardæj)

CIGAN

Mælyn!

ZEMFIRÆ

Alekol Marysl Kæs:

Nyppyrx dyl is jæ tug ægasæj!
Cy bakodtaj?

ALEKO

Kuy nicy æz,
Henyr dæu fod byntondær,—uarz æj!

ZEMFIRÆ

Næ, næ, æhhæd, næ dæn æz tarst,
Mæ udxaæssæg 'sty de'rtqiræntæ,
Ælliyst fæuæd dæ lægmar-zærdæ!

ALEKO

Nymmæl dy dær!

(Ræxojoj jæ kardæj)

ZEMFIRÆ

Mælyn æd uarzt.

Yskæsænæj sæuæxsidt dardyl
Ærttyvta. Fæsuobau æncad,
Aleko tugaxuyrstæj, kardyl
Xæcgæjæ, mardy khæjyl badt.
Uydis dyuuæ mardy jæ razmæ.
Tyzmægæj kasti lægmar, 'stæj
Fæjnærdygæjty tarst xuyztaej
Cigantæ kodtoj 'mbyrd jæ farsmæ;
Uym fæsfæd khaxtoj syn ingæn;
Cydysty ustytæ ænkhardæj,
Mæ dyuuæ mardy cæstytæn
Dzynazgæ, phatæ kodtoj radæj.
Ærmæst ma čydzhy zærond fyd
Æncad, mæstælhædæj lœuuyd,
'Mæ kast ærxændægæj jæ čyrgmæ.

'Stæj nærdty sistoj, axastoj
Æmæ xærz uazal sau sydžytmæ
Cærynquag khajy auahitoj,
Aleko sæm dærddzæfæj kastl.
Kuy festy uarzætly nygæd,
Kuy syl nykkaldoj sydžyt, uæd
Ænæ dzurgæ, syndæggaj duræj
Aleko kærdægmæ ærtýld.

Uæd æmæ ærbavvaxs zærond fyd
Æmæ jæm uyl sabrygaj dzury:
„Nyuuadz næ nyr, særystyr læg!
Qædtag 'stæm max, zakhon næ daræm,
Max ne'fxæram æmæ næ maræm,
Næj maxæn ne 'xsæn tuykalæg,
Cæræn næj maximæ lægmaræn,
Qædtag cardæn næ dæ dy guyrd,
Dy 'rmæst dæxicæn domys bartæ,
Tæssag wyn u dæ dzyxy dzyrd:
Tærsag 'stæm max, syhdæg—næ zærdæ,
Dy ta—tyzmæg æmæ nyfsxast,
Nyuuadz næ nyr, cær xorz næ fæstæ!
Xærzbon, dæ fændag-iu uæd rast!“
Kuy fæci dzyrd, —ævæstiatæj
Clganty labor systad uæd,
Qærgængæ, lasdzyrd æxsævuatæj,
‘Mæ uajlahd bydryr jæ fæd
Fæauon. Ucy ran' ma bazzad
Zybyty lu uærdon ærmæst—
Byzhuyrlæ gauyzæj æmbærzt.
Rast aftæ—karz zymædžy razmæ,
Bydryr mihransomæj, tahl
Kuy stæxync qrlquppytæ balcmæ,
‘Mæ uasgæ, darh xalæj sæ taxt

Kuy kænync Xussarmæ Cægatæj,
Uæd suajy cuanony næmyg
Sæ fuyl,—bazzajy æmbaltæj
Jæ bazyry auyhdæj uyrdyg.
Æræxsæv: æmæ tar uærdony
Fycagau ne 'ssyhd art bynæj,
Jæ iskæ cary byn ta bonmæ
Fælladæj ničl uyd fynæj.

EPILOG

Jæ nærton dissag tyxæj zardæn
Mæ tar quydyty aftæ, rast,
Kuy 'nkhard, kuy qældzæg ivhuyd,
cardæn

Kænync jæ nyvtæ nyr ægas.
Cy bæsty khord ræstædžy xæsty
Tæssag uynær næ bancad, 'stæj
Stambulæn j'aræntæ cy bæsty
Uyryssag bacaxsta tyxxæj,
Næxi zærond cærgæs-dysæryg
Æd-ivhuyd kad nyrma kæm næry,
He, uym ædzæræg bydryty
Æz fembaeldtæn fydaelton stanty
Sæ sabry uærdættæ cigántyl,
Tyxsast særibary fyrtly!.

Fælæ syniæk æxsæp dær amond
Kuy næj, ærdzy mæguyr fyrtæ!
Æmæ pyrx catyraen dær s'auon
Kuy cærync udxary syntæ;
Æmæ uæ xætkæ khorddær, adæm,
Næ fer vært bydryr fydaej,
Guymiry mondægtæ is alkæm,
Qysmælæj alrvæzæn næj).

Grišy tælmac.

DYUUÆ ZÆRDÆJY*

37

Cæuync bontæ
Sæ farnimæ,
U amonddžyn
Kolxozon card.
Ysiu ls cin
Æxsarimæ,
Bærzond quysy
Næ dudžy zard.

Bærkad xuymtæ,
Bærkad fælloj—
Æxsyzgojnag
Kolxozontæn.
Guylfæj guyry
Næ cardy soj.
Ærcydi rad
Qældzæg bontæn.

Mæsty ma kæn
Næ buc kæsæg,
Maxarbeg næ
Næ feroxi,
Nyrtækkaæ u
Ærægvæzzæg,
Maxarbegyl
Ystyr noim i.
Ysbadti uyj
Ændon bæxyl,

Læxury zæx
(Ænæ exsæj)
Ændon bajrag,
Næ xuymgændy
Tyxdžyndær u
Zynarh eisæj.

Maxarbegyl
Mænæugærdæn
Ysgyxtilmæ
Fæivhuydta.
Sæ rajony
Syrx fæjnægyl
Jæ nom uymæn
Fyst ærcydi.

Ævzong zærdæ
Cæmæ bællyd
Cyppar azy
Ænæscuxæj,
Uycy amond
Mænæ ærcyd,
Sæmbældi jyl
Zærdæruxsæj.

Uyd rajony
Cyddžyn æmbyrd,
Kolxozontæn
Ysguyxtæitæn
Maxarbeg dær
Ærvyst ærcyd
Sæ kolxozæj
Fyddzagdæræn.

* Kæron. Rajdajæn kæs 1, 3 æmæ 4 nomyrty.

Ærcydsty
Cytdyn adæm,
Sæ æmbymrdmæ.
Sæ koj kodtoj
Ystyr kadæn,
Dzylæ quysta
Sæ nyxæstæm.

Zyng ferttyvta
Maxarbegmæ,
Fæflursl,
Fæsontxuyzl,
(Særguybyræ)
Jæ byl xærgæ
Zærdæxsajgæ
Fæcæjcydi)
Uycy ræu zyng,
Farizæt uyd,
Symbældysty
Kædæj-uædæj...
Nyr ma qæuæj
Nyr ærbacyd,
Nyr ærxysti
Jæ uærdonæj.

Fæcudýðta
Čyzg rasygau—
Maxarbedžy
Kuy auyda...
Cæsgom act
Syrx dariau
(Fæjnæg khulty
Fæcæj syxta)

Ævzong zærdæ
Næ fælæuuyd,
Azillægi
Læppyn riuy,
(Ævæccægæn
Ænqæl næ uyd
Sæ sont symbæld
Kæradziyl),
Kæradziijæ
Cæmæj tærsut!
Fæsivædæn

Jæ cæxærtæl
Zærdæly cín
Cæmæ 'mbæxsut,
Zæhut ærgom
Uæ fændættæ.

Bærgæ xorz u
Uændag læppu,
Fækæny uyj
Uændon nyxas,
Maxarbeg ta
Bynton—tæppud,
Fyr æfsærmæj
Cæxgærmæ kast.

Maxarbegæn
Fyccag bynat
Nysan ærcyd
Sæ rajony,
Kæuylty u
Fællojy kad,—
Lædžy qaru
Kuy bazony.

Syrx tyrysa
Tæmæn kalgæ,
Maxarbegmæ
Uyzælydi,
Farizæty
Mæstæj margæ,
Jæ gocora
Yzmælydi...

Syrx tyrysa
Farizætæj
Ærbacydi
Maxarbegmæ,
Jæ damhætæ
Xærdgæ xalæj
Kæsync rajdzæst
Sæ fysymæ.

Gocoradžyn
Syrx tyrysa
Farizæty
Dyuuæ khuxy

Ænætary
Ysuæhd kodtoj
(Uadz æmaæ jaæ
Ædzux mysæ)
Syrx tyrysa
Khux yssardta,
Jæ farn biræ
Sæ erysan.
Farizæt ma
Ærmæst zahta:
,Cæj, ajs ual æj
'Stæj fenzystæn...

47

Cæuy afædz
Uædæj nyrmæ.
Zærdæ cintæj
Bynton qal u.
Syrx tyrysa
Maxarbegmæ
Kuynnæ radta
Fyldær qaru,

Yzhaly xur
Jæ ruxs tyntæ,
Mydxuyz xæxtæ
Ærcardysty.
Xæxxon lædžy
Æmud fytæ
Næ bæstæjy
Ærcydyst.

Staliny
Ystyr zærdæ
Jæ qarm cintæj
Max bafsesta.
U amonddzyn
Næ nog bæstæ,
Jæ khabæztæ
Læg aivæzta.

Næ bæstæjy
Æppæt dzyllæ
Cættæ kænync
Bærægbonmæ
Qældzæg xyncync
Æntystytæ

Oktjabryy
Cytdžyn bonmæ.
Maxarbegmæ
Ændæræbon
Fæsidtysty
Dzæudžyqæumæ.
(Jæ fændag yn
Cæmæ fysson
Næ kæsædžy
Cæmæn qæuy)...

Symbældi la
Farizætyl
Næ qæbatyr,
Jæ bonæj ua,
Farizæty
yzmæg kastyl
Dyuuaæ cæsty
Fæuyrædta.

Ystyr uaty
Dzævgar adæm –
Irvstony
Qæbatyrlæ –
Sæ koj kænync
Ystyr kadæn, –
Ystyr salam
Ystyr ariæ.

Maxar æmæ
Farizæt dær,
Mænæ badyru
Prezdidiomy.
Ælsærm xuyzæj.
Sæ cæstyæ
Fænydzævync
Kærædziuly.

Bæsty xistær
Fænymadta
Fæsxoræfsnajd,
Æntystytæ.
Kæronbaætæn
Qæræj zahta:
,Ystyr salam
Ysguyxdžytæn!"

— Maxar æmæ
Farizælæn
Se'sguyxtytæ
Æmbærctytæ,
Fyccag bynat
Kæmæn radtæm?..
(Særdar bacyd
Dyzærddydžy)...—

41

Fyduag Terkæn
Jæ tækkae byl...
Cæxæradon,
Syhdæg uældæf...
Khælæt bandon
Næzyty byn,
Zyny mæjmæ
Mæjruxs æxsæv.

Sæhy cæstau
Chæx-chæxit arv...
Næj mihy chupp
Qæriu -oxyl.
Ærfæny fæd
Bynton nyddarh,
Yskodta xid
Kaspi-furdyl.

Fællad uældæf
Syltærtý 'xsæn,
Fændaggonaou
Æryncadi,
Yssardta uym
Fælmæn xuyssæn
Ærflynæj i
Bærzy syftyli.

Ysthalytæ
Mæly curty
Kænync qældzæg
Tærræstytae.
Fælenk kæny
Fætæn furdy
Sykhadzyn mæj—
Khælæstyæ.

Cy kænys næj
Dy dzahultæ
Maxarbegmæ,
Farizæltmæ,
Kuyd sæm læuuys
Ænæxudgæ,—
Zæxmæ 'rxauaj—
Kuyd xivænd dæ!

Læppu 'mæ čyzg
Færsæj-færstæm
Mænæ badync
Næzyty byn,
Ænuvyd sæ
Cæmæ færsæm,
Cæmæn dzuroj
Sæ susæg fyn.

Sæ quydytæ,
Sæ sahæstæ—
Ysty sæ riuy
Arf æværd.
Kæm fælæuuys
Fyduag zærdæ
Læppu čyzgæn
Jæ „oxxytæm“.

...Cybæl kænyn
Sæ nyxæstæm,
Tæxudy 'mæ
Kuy bajqusin,
Sæ susægtæ,
Sæ buc fændtæ
Kæsægæn uæd
Æz radzurin.

Cybældzinad
Fydbylzy u,
Uældajdær ta
Dzyrdmæ bællyn.
Læg axæm ran.
Ystyr zyd u,
Næ fæzony
Fæsmön kænyn.

Æmæ æz dær
Færædydtæn.

(Ælhítænt mæ
Dyuuað 'vzondžy)
Æz syn quyston
Sæ nyxæstæm
Cæmæj tærsyn
Či mæ zony'?

42

— Fællad uadzon,
Mæ kuysty uon,—
Ædzux zærdæ
Dæuimæ ls,
Ænæ dæu æz
Kuyd fæcærøn,
Farizæt, dy—
Mæ cardy dis...

— Nyxxytæ arf
Mæ zærdæjy,
Næ cux kænys
Mæ cæstytæj.
Ænæxaj næ
Cæmæn kænys
Dæ baxudtæj,
Dæ sahæsæj.

— Ysvæjjyn æz
Særzillæcçyn,—
Kuy auajys
Mæ cæstytyl...
Kæd istæmæj
Færædydtæn,—
Cægxær sædlyn
Mæ rædydyl!

— O, Farizæt,
Cy nyqqus dæ,
Xælæg ma kæ
Dæ cæstyngas.
Zyn ysty tyng
Čyzdžy bustæ,
Zæh ma myn, cæj,
Ærgom nyxas.

— Ox, mæ zærdæ,
Cæj xivænd dæl
Kuyd færazys

Da: sahæsty...
Mæguyr dæ bon
Kuyd sidzær dæ,—
Čyzdžy ængæs
Kæj næ'lvasy...

— Næ, dam, is khæm
Ærgom dzyrdy”—
Dzyrdæn hazzad
Næ fydaeltæj,
Mæ sont nyxas
Mæ sont quydy
Cæuync zærdæn
Jæ arf rædtæj.

Sæ'lulæst arf
Dyuuaðjæn dær,
Rævdauy sæ
Sykhadžyn mæj...
Næ sæm quysy
Dony uyner,
Næ yzmælync
Sæ bandonæj.

Nyfsærmý čyzg...
Uyrdymæ kast,
Nykas næ xaud
Æppyn 'dzyxæj,
(Cyma arvy
Cæxærtæj tarst)
Ærymbærsla
Cæsgom xyzæj.

Nyqqus ysty
Næ uorzelæ,
Sæ uylæst uyd
Socerysæj,
Sæ tævd riuly
Sæ qarm fændtæ
Nyvændync tahd
Æfsærm xuyzæj.

Ænuvyd tyng
Nykkasti čyzg,
Ævzung zærdæ
Kæm fælæuuyd,

Særæj sista
Jæ trenæg xyz
Jæ khux radia
Maxarbegmæ.

-- Uvdís ræstæg,
Næ varston dæll,
Dæ mitæj uyd
Mæ zærdæ rystl.
Næ... makæ dis...
Ulj dissag næul..
Xæryñ dyn ard
Uydlæ ælhyst...

— Nyr' ivy card...
Æhdau dæm ls...
Dykkag az nyr
Æz uazryn... dæu...
Næ zdytaj dy
Zærdy cy ls,
Dæ sendæj ju
Kuy kodton syrx...

Cæj, Maxarbeg,
Dæ quydtag kæn,
Mænyzdygæj
Khuylynipy næj.
Mæ zærdæ dæu...
Æz dzýrd fædæn,
Ævdisan uæd
Sykhadzyn mæj...

Maxarbeg ma
Jæ fyr cinæj.
Cy kodtald
Uyj nal zydra.
Æxszigonæj,
Qældzæg mitæj
Ævzung læppu
Bynton „syrra“.

Kæly fæzdæg,
Ysbæhnægi
Fætkhuy bælas.

Bælasty byn
Fælurs syfæj
Dymgæ qazy...
Ænæmætæj...
Kæsyn æz dær
Mæ rudzyngæj, --
Ærdzy nyvmæ
Sæumæ chæxæj.

Ærdtivy don
Cæsty sygau,
Kæny uylæn
Æmbæxsæntæ,
Jæ synçytæ
Cæppuzyrtau
Næ sæm læuync
Mæ cæstytae.

Sæumæ chæxæj
Sæuuon chæx mih,
Jæxi 'ruahta
Ærdzy 'rlguytyl.
Næ næm zyny
Næ uaty lih,--
Mih nyxxæcyd
Cæsty quynyl.

Æryfsnajdloj
Koixozontæ,--
Sæ zad xorlae,
Sæ xosgærstæ,
Kæmæ fyldær
Fælloj-bontæ,
Uymæn dzagdær
Jæ xordættæ.

44

Fæzzygon bon.
Ævzyd kærdæg.
Ærdzy rustyl
Ærbadt xalas...
Toxynatæj

Cæuync bontæ
Sæ'farnimæ
Næ bæsty card—
Syrx didinæg.
Ænækæron
Æxsarimæ,

Cæuæm razmæ
Ænæzlvæg.

Uældaj bæræg
U acy bon,
Maxarbegmæ -
Ystyr cintæ,
Kæsægæj jæ
Cæmæ 'mbæxson, —
Uydzæn abon
Ystyr mitæ.

Uydzæn abon
Sæ čyndzæxsæv
Maxar æmæ
Farizætæn,
Byltyl uajy
Fyddzynty tæf.
Sæ char fæbur
Uællbyxtæn.

45

Æxsidy kuyvd...
Nærtton minas,
Byltæj kæly
Kolxzozon fyng.
Ævgæ rænqæj
Læuuync iuvars—
Bægænyjæn
Kæly jæ synk...

Cy næ uydi
Uycy fyngyl,
Cy næ xofrag
Cy næ xuyzon!
Mænanæn zyn u
Uydon xyncyn.
Ærcæj tædzy
Mæ komy don.

Zærætty cur—
Uænydzy sær,
Dyuusæ ta dzy
Fysy særtae,—
Ræsuhd aryd,
Bælliccag fyx—

Ærdlivync urs
Sæ sykhætæ.

Fynddæs uæxsty
Chys-chysgængæ
Fæbur ysty
Fizondzytæ,
Sæ astæutæj
Sæ cyxl kælgæ,
Ræsuhd æværd
Xæhizdzyntæ.

Uæd kærcytæn
Sæ bur færstæ—
Nyrmæ uajync
Mæ cæstytyl,—
Læuuuydysty
Sæ soj tædzæ
Færsej-færstæm
Fætæn iyngyl.

Uæd urs qazæn
Jæ illu guybyn,—
Kæj zærdæ jæm
Fælæudzæni,—
Kuy bakænaj
Mæn durty byn
Uæddær æm byl
Yzmældzæni...

Uæd bur qajla,
Uæd nard lyvæ
Rævdauync fyndz
Sæ soj tæfæj.
Zylyn sykha,
Chæx aguyvæ,
Læuuync fyngyl
Syhdæg særftæj.

Cynæ xuyzon
Dyrh fendzynæ
Ræsuhd avdzy—
Chæx tæbæthy,
Fælmæn, ræhæd
Syrx fætkhuytæ,
Kænync mondag
Cybæl cæsty.

Kolxozon xælc,
Bærkad lyngtæ,--
Kæuylty u
Næ bondžyn card,
Maxarbeg dær
Jæ uazdžytæn
Kuynnæ kæny
Ystyr lækgad.

U čyndzæxsæv
Nyr jæ tyngyl,
Uyrdyg lœuync
Cyrd læpputæ.
Čyndzxæsdžytæ
Bærkad lyngyl
Xærync, nuazync
Qældzæg—xudgæ.

Fyndžy xistær
Ræh rauaxta--
Dyuuæ 'vzongæn
Sæ cærænbon,
Bærzond sista
Khædz-inædz sykha
Byltæm ævvaxs'
(Ysxuÿpp ævvong).

Sau bægæny
Sær-sær gængæ,
Fæcæj kæly
·Qæzyñ khusæj,
Myddžyn araq,
Byltyl xæcgæ,
Næ cux kæny
Lædžy khuxæj.

Slaliny
„Cærænbontæ!“
U gadžidau
Byntæj nuazgæ!
Uyj nyn radta
Qældzæg bontæ,
Cæj, anuazut
Æmdzæhdgængæ!

Cyllæ bocho—
Fyndžy xistær
Kæny darddær
Jæ gadžidau:
-- Ænænliz u
Kæddæriddær,
Ædzux ærdtiv
Ysthaliau!

— Næ raj fæztyl
Chæx næu kærdæg,
Kædmæ zaja,
(Ænusy 'mbaj)
Uædmæ nyn cær,
Næ saq fætæg,
Næ card dættæg
Næ xury xaj!

— Kædmæ tula
Næ xoxæj dur!
Kædmæ tula
Bydyry calx,
Kædmæ tula
Uælærvy xur—
Næ saq fætæg
Uædmæ nyn cær!“

— Oj—o, rira,
Oj—o, rira—
Jæ cærænbon
Nyn biræ ua!

Ystyngi zard,
Xæssy khultæ,
Yzmæly arv
Sæ uynæræj.

Ærzylti tug,
Sæ uadully —
Kæm æncajync
Sæ qyrnynæj!

Læhz byn kærtý
Ystyr guypp qast,
Fæsivædæj kært—
Je'mydzag,
Qældzæg æmdzæhd,
Cærdæg-rog kaft--

Mynæg kænync
Fændyry cahd.

Ærsaxta sæ
Thæpæn læppu--
Dyuuæ khaxy
Qæbær ryndzyl,—
Jæ levzyst dær
Særæn gæpp u...
Nyzzyl dhilau
Jæ khax-fyndzyl.

47

Ænæqæn bon,
Ærdæg æxsæv
Čyndzxæsdžytæ

Fæcin kodloj,
Nyr ta afon:
„Fæxærzæxsæv“,
Bærkad zæhyn—
Fysymty koj.
Maxar æmæ
Farizæt dær
Sæ ruxs uaty
Bazzadysty...
Uyd cinæjdzag
Uycy izær,—
Ysthalytæ
Rataxtysty...

Mæskuy
1936 az, oktjabyr, 8.
1937 az, janvar, 13.

Qazbegti Qazbeg.

Æxsærdæs

(Radzurd)

I

Inali zærdæ æ dujne dær aci bonæj idzulldær nekæd ma adtæj, rast mænæ hist uazal zumægi fæste, beræ qurdoxæntæ fæuuingæj, adæjmagi bauæræn ralæugæ ualdzigon fælmæn xori tuntæ kud æxcæuæn fæuuncæ, uojjau.

Æma kud næ ua idzuld Inal?—
ragæj ardæmæ æ zærdæn adgin æmbal ci Xadizæti iskodta, beræ xættiti Qajtuqtí rætti, Qarmani hængti ke rauinuni tuxxæj isuaidæ, æ jeunæg dzurdæj in æ zærdi ustur æxcæuændzinadæ ka nivværidæ, uoci Xadizæti æ mægur khæsmæ, jenosí cardæn æmbalæn xonuj aboni. Inalæn æ fætæn bolat iuængtæ, uærau hazuncæ. Xori tuntau xoduj æ borxelæ cæsgon. Kæd suhzærinæ cillejau rexæj fælust uidæ, uæddær aboni æ xodgæ cæsgon æj gæmæx dast. Inalæn æ cæstítæ cæxærtæ kæluncæ, zingi khærditau. Nurtækkæ fæcæj xat Inal æ kindzxontæbæl, fitccagdær xatt Inal nur uinuj æ xædzari cijní huddag...

Mænæ cæuncæ xæstægutætæbæhti xætdzæ. Zærond lægtæ idzuld xu-

zæj æzmæluncæ: ka agæmæ ændza-
ruj, ka ba amonuj kæstærtæn æh-
dau, ka ba, æ uors rexæ radaugæj
Inali cardiuagi tuxxæj xæssuj æ
dzubandi.

Uærtæ sabitæ dær turhi rauaj-ba-
uj kænuncæ idzuldæj. Aci ihæl-
dzægdzinadæmæ adæjmagi zærdæ-
iskafuj-baroxsuj, cuma ibæl sæumon
xori fælmæn tuntæ sæxe ærbato-
xuncæ, uojjau. Uartæ nana dær
idzuluj,—kæddær nekæd je'nosí fu-
dæbændtæj xænxitægond cæsgon
aboni nirroxsæj.

Inalmæ kæsuj, cuma aci bonæ-
dujne fendæræj, nana isnæuæg æj,
uotæ, æ zærdi zing hazuj pellonau
je'nækæron idzulddzinadæmæ. Uartæ
xædzari æveppajdi kizgudti ihældzæg
xodun æma fænduri cæhdunhæf
hustæj. Ærdzæf, kaft—isxælæmu-
læncæ...

Fæzzigæn uældæf æ chæx hæbesi
rævdauæn kænuj idzulddzinadæ.

Jex, card kud dessag æj, jex kud
adgin, kud xuarz æj!—kud næ idzul-
dær Inal, kud næ ua æxcæuæn æ zæ-
rdæn? Je'ngærtæ ibæl cijnæ kæ-
nuncæ. Sæ zarti sthoppælatæ sin-

þejron uældæf fæjnerdæmæ pur-
gentæ kænuij. Uartæ jeu læquæn...
nuæ kafuncæ.

Uøjtox! jex mardzæ!—xærdmæ
esqeuncæ. Mænæ jeu læquæn, jeu
kizgæ, innæ læquæn, innæ kizgæ
nnæ, innæ... Kærædæmæ zærdiua-
gej isaraztoncæ sæ cæsti gagutæ.
Uarzontæ se'ngasæj dædtuncæ beræ
excæuændzinadæ...

Kud ma ua idzuld Inali zærdæ,
kæd mænæ Xadizeti cormæ istuj,
ema æ zærdæ kaluj æ dujnæ cardi
embali uindæmæ. Sæ khoxtæ fæl-
mæn zærdæj kærædzej æraxæston-
æ, fur cijnæj dzuird quræj næ bal
auj...

Uazal bahigæ dardta Inali æ
untæ raxælæmulæncæ, fal i fællad-
zinadæ cæstítæ ne'suhta skæsun.
Ajzæri ma arvi astæuæj ci jefstag
thalutæ zir-zir kodtoncæ, jetæ dær
umuh uadi bazurtæj fæjauon æn-
æ. Tarhædi jeu bærzondæj innæ
ærzondmæ læboruj uadæ. Ustur
ersæ bælasti khabæztæ, khær-khær-
engæ, æ xætdzæ razmæ æskhæfuj.
Jeti þurxæntæ talingæ mæskhilí
erti xedtæ arazuncæ. Kæcæjdær
lærdæj uadæ æ niudi toppi hær
rbaxasta, uotemæj fæmmedægæj
osongi æma cæxært arti pellontæ-
el æxe niccavta. Dæbe, æ toppi
uræbæl æxe æruadzgæj, arti farsmæ
ræ huditæ fækkængæj, uoci bad-
æbadgæj niffunæj æj. Burðæn in
enqirdæ cæsgonbæl æxe ku nic-
yta, uæd xærdmæ fesqiudtæj æma
ejnerdæmæ rahæuaj kodta tuzmæ-
gæj. Uosongi duar ærængon kodta,
ædta æxe æruaxta næuægæj. Arti
duuæ ustur zingdaræn toldzæ
nduroni æræværgæj, æ pixcil sau
hæ tuzmægæj ærdaudta:

Hej, zumæg, zumæg, ci hiktag
ci nauærdon dæ. Rast næ cardi

fudgoltau—ænkhard, zust., zæhgæ,
kud zahta, uotæ ba uosongi nur
duuæ khuærej, sirdau, alli hædti
khumi Ænæ xussægæj, hezæmaræ-
gængæj ci fæsevæd-adæm xandtæj,
uonæj kadærtæ baznaldæj, fal ba-
bæj sæ karz xussæg næuægæj æra-
xæsta æma sæxe aridær ærtogæj,
baqus-qusgængæj, næuægæj ærsa-
bur æncæ. Inalæn aci xalt ralihdæj
æ xussæg, næ bal nixxuæstæj cæsti-
tæbæl. Æ fæuuingæ funta cardi æs-
khutdzagi nivtæ—æ cætitæbæl rav-
zuræ bavzuræ kodtoncæ. Mænæ na-
na æ cori fevzuruj, fevzuruj æ cori
Xadizæt... Beræ cidærtæ... Ævzung
cardi bonta ærbaudtæncæ zærdæbæl.
Uæzzau nijnæfgæj, æxe dælgommæ
raxadta, uotemæj æ quræj
isxaudtæj æ dzurd:

Me 'næuinon ærbauotæ, kæd
ci fud funtæ ajtæ, kæd ci dessægtæ
ajtæ, uæd!

Dumgæ hikkagdæræj neuj. Læbo-
ruj, ahud beræhau, arti tufulmæ met,
jeuærdigæj, uædta innerdigæj æ ua-
zal dzæmbutæj.

Kæmi dær bælsi uæzzau guppæj
æveppajdi nijazaldæj kom. Dæbe fes-
qiudtæj æ xussægæj. Æ berdankæ
ferhuvtu. Ihosuj. Ærmæst dær nur
ærlædærtæj, je ustur bælsi ægo-
mug gupp ke adtæj, uoj. U-u-u;
A-a! I-i-i: -neuj dumgæ meti æm-
buhalatæj.

—A-a-aræbi—i, ædta, ci hikkag
æxsævæj, zæhgæ, isdzurdta Dæbe
æ kærci ængondær ærluxta æxe, arti
cæxært rakhxægæj, æma æ sau æs-
gælladau bæzgin pixcil ærfguti þu-
næj æ tæbar-tuburgængæ ævzalujau
sau cæstítæj sæ cærændonæmæ is-
kodta æ kast.

Mænæ astæukkag sagelæ quæci
xurfæj tarbunæj ærdtevuji, cuma soj-
næj isærst æj, uojjau: zildægæj jibæl

kæsalgi færskhitau, qojræhtæ sæxe ærtogolæ kodtoncæ æma sæxebæl æxe nilqivta chæx xuasæj æmbærzæn fur uazalæj. Je adtæj uosongæ. Dæbe næuægæj rarævdzæ kodta art, uædta æxe hardær ærtuxta æ kærci. Arti falænbula zildægæj talakhigond dortæ æma ærhæj. Fæs talakhi zil-dægæj hænpæ itud xussunmæ. Dæbejæn næuægæj æruæzzau æncæ æ tæfældtæ æma sæxe uozun bajdædtocæ, æruadzuj sær dær. Nur duuæ æxsævi xussægi hæstæ næma'j. Dumgæ neuj. Quæci æmbuhulatæ æma sogti khærtdzitæ uosongi zelæn kænuncæ. Xussuncæ uosongi cærgutæ, ajdah sæ uazal higæ dræruj æma kæmi sæ khæxtæ istumbul kænuncæ, kæmi baqus-quskænuncæ, kæmi babæj næuægæj sæ xur-xur iscæuj.

Inali næuægæj æraxæsta xussæg

Mænæ fæzzigon sifta suhzærinæ doni tuldaej sæxe nijtudtoncæ sæ rajguræn madæ- sau zænxi reubæl, ærinæst ma uomæj xezuncæ hardzinædæ æma rævdud, fal ma kæmi?! Khævda... Uazal... Met... Nissaldæncæ sifta. Uazal findzi chæsti læsuj. Jefstag miti rugtæ pær-pærkænuncæ zust uazali. Findzi khobalæ.., civzau surx kænuj, xattæj-xatt neci bal ræladæruj. Tæfældtæ kærdzebælfæc-cæfuncæ...

Attæj janvari mæjæ. Sæumæ ragi, hist uazali, rajhustæj Q.-Sindzihæui æveppajdi hær:

— Fædes! Fædes, læg ka'j...

Hæu bazmaldæj æ buntæj. Fonsi uasun.. Kujti ræjun. Adæmi toxi hærtæ... Kærkiti pær-pær-ægasæj dær iscu æncæ.

— Fædes! Fædes! Fædes, læg ka'j... Fædes æd gærstæ!—zæhgæ, babæj næuægæj hist uældæfi medægæ rajhustæj hærtæ.

Ærgiungægi ærdægæj dumgæ ærbaniudta zustæj. Isolæftæncæ toppti chuxtæj chæx cireni pellontæ... Toxunhon kadær adtæj, jetæ hæui falænbula akhoppiti ravzurstæncæ ægasæj dær... Dzarmadzanti boh-boh... Fætti zarun... Toppi xuasi quæcæj bæstæ nittaræj.. Æmpursuncæ æfsædtæ... Hærzun hær... Togi khanaudtæ... Surx turusa bæhatæræj pær-pær kænuj... Chæx ciren... Bæstæ, arvau, næruj: Q.-Sindzihæui fællojnægænæg adæm særebaræbel toxi togi mæcuncæ. Phadvalti medægæ æznagi kojæj, sæ dargutæn tærgæj sabitæ kænuncæ, kæuj neuj zujmon hist uældæf dær chæxaxstæj. Ci kïndæua? Fættæ næ bal jes... Mænæ Denikin æ uors cærgæsi nixtæj, æ togdzux nixxæleugængæj, ærbampurusuj... Kiristonhæui, Dzæuægihæui revoljucion æfsædtæ—partij xætdzæ telefonæ luxgond ærcudæncæ dusæron cærgæsi dændægutæj.

Dælæ hæui kæronæj ærbanpurstoncæ... Æznag æ cudæj cæuj... Hæui medægæ kæun... chæxaxst... Togi purxæntæ... U-u-u!—neuj histæj uældæf... Mænæ dzarmadzani fat feksaldæj, jeu dær, jeu dærma... Fættæ zaruncæ... Mænæ uorsitæ akhoppitæmæ ærbaqærdtæncæ... Mælat! Mælat! Zaruncæ hostæ... Næruj, dujne... /

— Hej; mælgæ nikkdottaj? zæhgæ fehustæj Inalinæ æma jec ieu igon fækcodta æ cæstitæ. Mænæ æ særhi xodgæ unuj Dæbej sæsgomi kæddær-nekæd.

— Ci kænis? Ci di ressuj?

— Æz? Æz ku neci, zæhgæ tarst xuzæj ravarldta æ dzuapp Inal æma rabadtæj.

— Madta ci kodtaj?

— Ci? Ku neci!

— Jeu fondz minutu bærcæ dæ

— Qurdoxænæj ne'rincadtæ, dæ xur-xur
cæuidæ æma din fættarstæn, kæd,
væhun, jesti kænis,—zæhgæ, zahta
Dæbe ærbadgæj.

— Ci kænujnag dæn, Dæbe...
Neci... Fal... mænæ cardi toxi nivtæ
lædæncæ mæ cæstitæbæl... Uadæj
mæ castitæbæl Denikini tuhd... Co-o,
citæ, zæhgæ, isdzorgæj, je'skhud-
æ khæredæ kærci zærondi medægæ
æxe batuxta. Artmæ æxe baxæstæg-
dær kodta.

— Da-a-a,—isdzorgæj, arf nijnæf-
tæj. Dæbe, cæxærmæ nikkastæj
ædzubandi idarddær.

— Mæ zærdæbæl babæj ærbalæud-
læncæ mæ'vzongi bændtæ aboni næ-
ugæj. Mæ qurdoxæntæ...

— Da-a-a, Inal...

— Æz Dæbe, rajgurdtæn Qæra-
æsi, rast 1888 anzl. Uædæj ardæmæ
ez mæ cardi xuarzdzinadæj neci
na fæuuipton, ærmæst si uinun jeu-
næg xuarzdzinadæ, kædæj rajgurd-
æn, kædæj dær fæddæn lædærut-
ton, uædæj ardæmæ mi ficuj ænæ-
pærcæ gegædzinadæ næ togchirtæ-
næ... Mæ madæ æma mæ fide
dtæncæ mægur xumgængutæ. Sæ
ællojnæ sin sæ gubun æfsesæn
lekæd qærdtæj, uomæn æma si
lujhantæ æsttuhtonæ duvær car.
Mæxuædæg dær uajsaxat, kosunhon
uddær fæddæn, uotæ baxaudtæn
lujhanti æksi bunmæ. Mæjæ min
edeugur fistoncæ duuæ ustur somi.
Orsæmæ kuston khuar anzi æma
me'rgom dzurdi færci, mæ bauær-
æl bajzadæj beræ bæreggænæntæ...
anzi mæbæl ku racudæj, uædæ
æmæ qazajxag fæddzurdtænæ.
Jomi dær babæj ærtæ anzi æma
ætæ mæji ærkhirton... Hex, card
dæj uomæ dær ha!—zæhgæ, isdzor-

gæj tuzmægxuzæj æ cilpæ bor rexæ-
gun cæsgon ærdaudta æma ædzinæg-
dæræj nikkastæj cæxæri astæumæ.

— Da-a-a!—xuarz si, zæhis, card-
tæ, æmadta, Inal, æfsadi, uæj?

— Haj-haj, uæxæn xuarz æma
fonsæj cauddær, kunægdær adtæn-
cæ næ bartæ, kosgæ æma bælsægæ
ba kodton fonsæj dudzi fuldær.
Isdzoræn, uældaj æzmæld fækkænæn
na'dtæj. Aficer jeu, zærdi dzæbæxæn,
cahar saldati uotid necæbæl dær æ
culuqi findzæj xuarz fænnæmidæ
ænæ xatiræj.

— Da-a-a... Je card adtæj, card.
mæ kudzi card! Æz dær æj bavzur-
ston... Neci min æj, cæmæ si mæ
mast isesæn, uoj fagæ min fæcan-
cæ. Mæn bauærbæl dær si jes fagæ
nisantæ,—zæhgæ, sabur, nillæg qu-
ræj, zærdibunæj niuuolægfæj, zahta
Dæbe.

Duuæ æmbalej dzubandi ærnidæn
æj. Uosongi quæci æmbuhulatæ æma
xusguti uæzzau fællad uolæft bojeu
ænææ. I-i-u-u-u!—zæhgæ, met ær-
bakalgæj, duar ærbatudta næuægæj
higkag uadi fæltær.

— Mard dæbæl ærlæsæd, zæhgæ,
isdzorgæj, Inal duar ærænbarsta æn-
gondær, uædæta cæxær rakhæta æma
næuægæj æxe tavun bajdædæta.

— Da-a-a... Æmædta, Inal, uomæ
dær babæj faxajgin adtæj sæjestæmæj.

— Ho, uoj din ku dzurdton. Jeu
kæmi adtæj, uomæ fæssluzbæ hæun-
gi racudtæn me 'mbali xætdzæ æma
næbæl jeu aficer, fud kæujnag rasu-
gæj, fembaldæj. Cest in ravardtan.
Me'mbali arfæ æ zærdæmæ, cæmæ
dær gæsgæ, næ fæccudæj. Uoj fæd-
bæl, ænaj-ænojjæj i aficer mæ'mba-
li uadoli cæxærtæ rakaldta. Mæ fur-
mæstæj mæ cæstítæ ærtite racah-
tonæ æma ipæ isdzurdton: "Cæ-
mæn uotæ kænis", zæhgæ. Uoj adæ-

bæl, æ dændægutæ nidzdzanhirlæ gængæj, jeu ræstæginæ ædzinæg fækkastæj, uædta æ dzurdæ æ sæti xætdzæ rauuilda:

— Zver!—zæhgæ, mæbæl æ sætæ ærbakaldta. Mæxe næbal bauorædtion æma jin æ uadoli cæxærtæ iskaldton. Nimiræ axæstoncæ, ædta ci kharci fæbbadtæn ærtæ mæji.

Jeu bon, izæræj, ne'xsæn fæzzindtæj proklanacitæ, uoj ðæbæl næmæ sosæg khuari aræzl ærcudæj. Uoci khuari medægæ æz dær adtæn iong. Istan gazettæ, phismotæ „Bajsun hæuj bærtæ, ærbajsun hæuj bongintæj cardi bozi...“ Dujnej proletartæ, þejuuotæ, fedar islæuuetæ særebarri surx turusaj buni!“—zæhgæ. Uaj-saxat fudchuxtæ fæzzindtæj æma nin næ fæd agorun bajdædtioncæ. Uæxæn ænæ kæron zindzinadi medægæ buxsæn kud næ bal adtæj, uomæ gæsgæ ralihæn æma næ bæstæbæl ærincadætn, zæhgæ, fællux kodta æ dzubætn Inal tužmgxuzæj.

— Æma din aci anzi rajdajæni dær xuaz...

-- Xuaz, neci zæhun si ænhezu. Zumægi rajdajæni duuæ khuarej fæccardætn mænæ Turmoni uotærdti. Besatæmæ, me'fsini xætdzæ, —zæhgæ, ravardta æ dzuapp Inal.

Da-a-al!—zæhgæ, uæsqæzæj, æ sau zakha radaugæj ravardta æ dzuapp Dæbe æma tuzmægæj artærdæmæ iskodta æ kast...

Dumgæ niudta æ niudæj, uadæ tumuhæj-tumuhdærgængæ cudæj. Xussæg babæj næuægæj bonærdæmæ æ uæzæ æruaxta cærgutæbæl æma sæ fælladiuængtæ rasastæncæ qaurægin adgin xussægæj, uotæmæj ærræksænca. Uaj-saxat sæ xur-xur iscudæj.

Sogtæ saburgaj cæfsuncæ. Quæcæ æmbuhula kænuj æma kæuj, zumægi chis-chisi, hædi arfi, hezæmaræj

ka cæruj, uoni cardiuagæbæl, ful æ fesqeugæ cæxærtæ ba amonuncæ ci- dær næuæg zærdæroxsdzinædæ, je'dzag amondæj

Inal ragæj ardæma dær xussægæj, kud fesqætæg æj, uoniæ gæs. gæ uajsaxat rajhalæj æ xussægæj. Inalæn uajsaxat khaxhær ærcudæj æ hosi. Zærdæ niggupp kodta, ærbalæudtæncæ ægas sahæstæ dær sæ næuægi. —Ævæddzi ærbacudænæ „Kermenî“ khuari axæssunmæ, zæhgæ.

Inal basxusta Dæbej æma æxemæ ærbajsta æ topp. Khaxhær uosongi duarmæ ærbaxæstæg æj. Ci kindæua, kud kindæua zæhgæ, huditæ tæxuncæ særi zundi.

Duuemæj dær duari fæjnæ fasremæ sæxe rajstoncæ.

Khaxhær bustægi ærbaxæstæg æj, fal kud xæstægdær kodta, uota saburdær æma aræxsgaj dær. Æm bæltæ duuemæj dær sahæsi bacudæncæ æma kengæ kænuncæ, kæ uodzænæj, ci uodzænæj uobæl.

Inali særi usmæj-usmæmæ uaju. cæ huditæ, kæd Mixal æj, zæhgæ dær rahudi kænuj, fal Mixal dæ kud uniau æj, ajzæri hæutæmæ kærandæj æma kud lahd lezdæxtæj kenæ ba Mixal kæd æj, uad sosægkæj cæmæn huzuj uosongæmæ.

Dænk!—zæhgæ, æveppajdi nijsældæj uadi niudi xætdzæ topp hær. Dæbe æma Inal ælgævæntæbæ ærbajvardtoncæ se'nguldzitæ. Uo songi xusgutæ lætlærræstítæ kodtoncæ æd gærtæ, fal uajsaxat-i- „Gjaur, uohursuz qelhos, khæpp æl særæ!“ zæhgæ ærbajhuslæj uosongæmæ.

Inal uajsaxat rældærdltæj Mixal quri xatt æma, Dæbemæ hakæsgæj, ci xabar ua, Mixal ku æj?—zæhgæ bagælsta æ dzurd.

Art æj ku bajjafidæ, beræf
þej fexsta, ændæra ci, qelhostæ
mi fæxxonuj.

Xa-xa-xa-xal—zæhgæ, ænxud
kkodtoncæ uosongi cærgutæ, Inal
nduar fegon kodta æma fevzurs-
i Mixali cori.

Art æznagi bajjafta, ci babæj
ottaj!

Mænæ aci duuæ xurdzini me-
mæ baxæssæ, je ba dæ mast is-
euæ, zæhgæ, isdzurdta Mixal, ni-
en baxodgæj.

Mixal æma Inal ærbalæstæncæ
llæg duaræj æma, æ mettæ cæhd-
ej. Mixal rajsta uosongi cærguti
þoxtæ, uædta æ uæzæ æruaxta
nduroni kæronbæl.

Aræbin, ædta dæu suvælloni
litæj dær jesgæd fæjjervæzdzinan?

Je neci kænuj, lægi hædæ-
nad æj, zæhgæ, ravardta æ dzuapp

Uoni ma niuuaxtæ, æz næuæg
bærtæ rakænon, zæhgæ, isdzuapp
dta, arf niijnæfgæj, Mixal.

Kæd æma dæ næuæg xabært-
næ zærdæmæ fæccæuoncæ, uæd
xatirgond þercæudzænæj de'nær-
huddag, kenæ ba næ, zæhgæ,
zurdta Inal, Mixalmæ kæsgæj.

Haj-haj!
Ænoj ba nin ina raxabærtæ
næd!

Ævæccægæn, æ cauæjnoni
bærtæ, zæhgæ, raberæncæ dzurd-
uosongi cærguti'xsæn.

Cæj, kæstærtæ, bajhosæn bal
bærtæmæ, uædta arh bakæn-
nan, zæhgæ, banxæst kodta dzu-
ndij Dæbe.

Mænæ, fæstæmæ ku cuddæn,
bauaddæn Inali bijnontæbæl
mæbæl tuxuast niccinitæncæ,
lla a-a...

Uædta ci?—zæhgæ, rafarsta Inal.

Neci, fal, mægur nana jæn a: a: asti
sugtæ næ bal nillæudtæncæ æmæ jímæ,
rast zæhgæj, mæn zærdæ dær raqur-
mæj. Ra-min lauæræq kodta æ zin car-
di fædbæl æma hast kodta: „Jeu
jesgæd ma fæuuinæd uæddær æ
nijerguti“, zæhgæ. Beræ hændti, dan
isomæl kænun mæ baz mæ cæsti
sogæ sugtæj... Xadizæt dær mæt-
hælæj badtæj æma mæma æ gælc-
gæ kasti æ arl zærdi nez fælhæræg
kænidæ.

Radzurdta ma min nana nigkidæ
beræ xabærtæ. Kud balædærdæn,
uotemæj næ zærond nijergutæ axid
æfxuærd cæuncæ næmuni uængitæ.
Hævi medægæ qaltæmæ qal zærtæ
ihuusuj æma nard—idzag fængiti sær-
hiti baduncæ, mægurtæ ba qurd-,
xæn kænuncæ. Aci uæxæn uazali
medægæ ni jeunægi xædzari dær
sogi khuætæl næjjes æma næ zærond
nijergutæ sæ rahi xæssuncæ sogtæ,
qaltæ ba sæbæl færsæj sæ xelagæ-
zærdæj xoduncæ:

— Atæ card arazgutæ æfxald rahxær-
gutæncæ, zæhgæ, dzurdtoncæ bon-
gintæ. Uæzzau niijnæftæj æma cæ-
xærmæ iskodta æ sætdæ kast.

Uosongi cærgutæ ægasæj dær
cavddortau, hajzadæncæ tuzmægæj.

— Da-a a... Mæ xoræ, zæhgæ,
isdzorgæj, æ cæstite xærdma isista
Dæbe æma æ tar cardæj æfxuærd
khæsxur ænæ dæst cæsgonæj, cæs-
titæ razildæncæ ægas uosongi cæ-
rgutæbæl dær, uædta Inalinæ bakod-
la æ kast:

— Hi, Inal, adæjmæg fudæbændti
læg kænuj. Ne gasej binontæ dær
ænxuzæn faduati'ncæ.

Inali cæstite, cæxæri khærdtitau,
issuhæncæ æma arf inæfti xætdæ
isgælsta æ dzurdæ:

— Dæbel! uædta, Mixal, du dær,
uotæ ma'nhæletæ æma, tumbul

*
khoxæj æ reu nixxuajgæj, zahta, æz
ægas særebari bajjevdænæn mæxe
særmagond cardbæl! Næ-æ! næj
bajjevdænæn, mænæ ari cæxæri
artistæn, zæhgæ, lædzægi findzæj
raamudta zingi tufulmæ.

Uadæ næuægæj isniudta, ændegæj
meti purxæntæ ærbakalgæj. Uosongi
cærgutæ dær sæ hudití arfi bacu-
dæncæ, nissabur æncæ.

Mænæ uosongi badgutæj jeuemæni
Peturæn,—æ cæstítæbæl rahastondæ
æ zærond madæ æma fidæ. Rahazta
æ cæstæbæl æ zinhar uarzon Ninæ
dær, æ xodgæ cæstiti xætdzæ, æ
xuærzxuz fætkujau surx rostæ
nirroxs uogæj... beræ cidærfæ... Kæd
æma mæn madæ fæhhonbæl kodta
hezemærdtæj, æ reuti tog in fæch-
chirdton mæ sabion bændti,—zæhgæ,
næuægæj rajdædta Inal,—uæddær
jeu afoni adæmi fæjjervæzun hæuj
cahajragi cardæj æma he nur ærcu-
dæj uoci ræstæg ba. Max fæste ma-
ci næuæg fæltærtæ cæra, jetæ
hæuama uoncæ særebæ, ma bal
xæssoncæ cahajradi khælat. He æz
uote zæhun Dæbe, zæhgæ, badzurd-
ta, Dæbemæ komkommæ bakæsgæj.

Æz uote zæhun æma uoci cahaj-
radi khælat ka nimmoræ kæna, uoj
kadæ-læghædædzinadæ ci adæmmæ,
ci fæltærmæ ærxaua, je hæuama
cij-fenduj zini dær buksa, zæhgæ,
xæssuj æ dzubandi idarddær Inal.
Hæuama ma zona ænkharddzinadæ,
fal cæra særebari koj, qauræ æma
nifsæj, duinej adæmti cahajradæj
isuæhdi arænbæl ke nistadæj, uoj
tuxxæj.

— Rast æj dæ dzubandi, Inal,—
zæhgæ, zæhuj idarddær Dæbe,—
jeunæg adæjmægi cardæj cardi xuærz
næjjes. Alkæmæn dær æ card ad-
gin æj, adgin æj alkæmæn dær æ
madæ, æ fidæ...

— Cæj-ma, Mixal, uoci xabærtæ
dær xuærz, fal ma min næ nadli idardæ
dæri xabærtæj jesti zæhæ.

— Næ zonun, ci uin zæhon, uoj

— Ci phismo di rarvistan, uoj
fækkodtæj? Xuæcændzaumauti tux-
xæj dæbæl ci niffædzaxstan, uon-
kud isænxæst kodtæj?—zæhgæ ba-
farsta Petur dær tuzmæg xuæj. Ma-
ardæmæ harængæ kænuunmæ ne'ræn
burd an! Suvællondzinadæ!.. zæhgæ
fællux kodta æ dzubandi Petur

— He-he, rajdæjæ babæj dæ mi-
tæj, zæhgæ, isdzurdta Mixal, æ bo-
rexæ radaugæj, æxuædægka æ dzip
pæmæ fevnalda. Uotæ ma'n'hæla
æma uln uæ fædzæxstítæ ferom
dæn. Næ-æ! Mænæ mæmæ rava-
dæj phismo.

— He-he! zæhgæ æmquræj is
dzurdtoncæ uosongi cærgutæ æm
sæ cæsgændtæj idzuld toxi qaura-
dzinadæ rakastæj.

Mænmæj ma dædtæ, fal æj dæ
xuædæg bakæsæ, zæhgæ, isdzurd!
Dæbe, phismoj cidær æxcæuæn
dzinadæ balædærgæj, zærdi buna
baxodæzmol kodta æma æ bech
bazduxta, uotemæj.

Kæsuj Mixal phismo khusægæ

— „Ænæ, zinæj bavzargæj æ
con isseræn næjjes. Ma rahigæ
tæ. Dzæuægihæumæ rarvistan ma-
dær æma an a duuæ boni dzuap
ænhældzau. Gærsti tuxxæj hælvur
dær bazonæn uodzænæj khusæ
fæste. Cæj, zinhar æmbæltæ, sa-
bari bæhatærtæ, xuærzbon!“...

— He, huddag æj!—zæhgæ,
bagælsta æ dzurd Petur æma
kastæj je'nnæ æmbæltæmæ
Ægasæj dær kæradzæmæ feng
æncæ æma sæmæ uoj bærcæb
æxcæuændzinadæ ærænburd æj æm
ægasæj dær ustur cijni xud bakod
toncæ.

— Dæxuædæg næ fæuuïdtaj jes-
— zæhgæ, rafarsta Inal idzag
lurej.

— A duuæ boni næmæ uodzænæj
bar, zæhgæ, ravardta dzuapp Mixal,
ismo Dæbcmæ badætgæj.

— Rast! Avdisæri hæutæmæ cæun
ænæmængæ. Kud zæhctæ?
Dzubandi dær ibæl næjjes!

— Haj-haj, cæugæ!, zæhgæ, ra-
ræncæ dzurdtae. Huddag luxgond
rejdæj, avdisæri Inal ke cæuj
Sindzihæumæ huddægtæ rabælvurd
enunimæ, je.

— Dumgæ æ histæj, æ niudæj
ncajuj. Quæcæ, cæxæri æsgærnæg
æggæj, zelæn kænuj uosongi, agoruj
þaræ nædtæ.

— He, ho! Uæddær æxsgæ ci
kkodtaj, uoj nin cæmænnæ zah-
— zæhgæ rafarsta Dæbe.

— Dæxudæg æj ku bazudtaj. Jeu
llhos. Max næxuædæ ne'znægtæj
baxuæræn, uomæn neci zonæn,
þá ma rast lækkæ duarinæ æri-
dæj æma niudla. Kud sæ balæ-
rdtæu, uotemæj ænæhænæ bal ad-
ncæ.

— Mænæ ami ba ci jesæ?—zæh-
— rafarsta Inal, xurdzintænæ am-
gæj.

— Ho, xædægaj, ku mi feronx
Ami ba nin ærbavistoncæ axua-
entæ, zæhgæ, isdzorgæj kærdzin
ma cixt ærbajvardta uosongi cæ-
rrazmæ.

— Alci dær xuarz, fal Dæræfeevi
læd dær Saliguærdæni'ncæ, zæh-
— baftudta Mixal.

— Dæræfeevi otrjad?... zæhgæ, ra-
— ræsta Inal sahæsxuzæj khexauæj
zælgæj.

— Da a-a, uomæj tæssag æj, jes-
dændag nez uodzænæj, zæhgæ,
ttudta Dæbe.

Ersabur æncæ. Sæ kust kænun-

cæ, fal uadæ ba uæddær ne'ncajuj
æma jeuærdægæj, uædta innerdæ-
gæj ærbaneuj tuzinægæj, meti pur-
xæntæ itaugæj. Sædtuj bælæsti kha-
dotæ æma jetæ dær, khær-khærgæn-
gæ, ænænond guppæj raniquuluncæ
komi arf meti.

Uosongi cærgutæ dær kengez kæ-
nuncæ se darddær cudi nadbæl.

II

Chæx mehæ hizuj uadi niudæj.
Met khaxi buni hærzuj. Æj dekabri
mæjæ, 1919 anz, Qarman-Sindzihæ-
ui xædzærttæ barhævstæncæ æma
sæxe ninchuldoncæ Uorsdoni-doni
biltæbæl dærhæj-dærhæmæ. Kujtæ
khis-khus kænuncæ fur uazalæj. Lis-
tuq zænxæmæ næ qærtuj ænæ ra-
sælgæj.

— Dæ-dædæj, Xadizæt, mæ zær-
dæ kuddær kænuj,—zæhgæ, isdzor-
gæj, æxe hædin urunduqbæl æruax-
ta nana æma æ khæxsur, kustæj
xænxitægond, cæsgon ustur socgæ
zindzinadi nisan ravdista.

— Ci kæni, nana, cæmæj fættars-
tæ, jesti jesgæmæj fehustaj ævi ba-
bæj dæmæ æfxuard ærqærdtæj?—
zæhgæ, rafærsægæj, tarstxuzæj bas-
tadæj æ særhi æ jeunæg uarzon kin-
dæj Xadizæt.

— Neke min neci zahta, fal mæ
uodi'ncojnæ, ci kænon? Ulnis mæ,
mænæ, dæxuædæg. Zonis min mæ
card,—zæhgæ,—xæssuj æ dzubandi
khæxsur-cardæj æfxuærd nana, rez-
gæ quræj,—mæ jeunægi fæhhonbæl
kodton tuxtæ-fudtæj, me'ntzi fuldær
baxuardtoj, inæ sær xalasæ isævard-
ta ænahoïnæj, fuddzærdi færci. Nur
mæ jeunæg zingi xaj baftudæj uadi
ahazzag cæqalti æma, æma... æ cæs-
ti sugtæ ærtuldæncæ æfxuærd fud-
xuz duuæ rosebæl, quri cuma jesge
phæstu racasta, uojjau fæxgæd æj.

— Nana! — zæhgæ, isdzurdta tarst xuzæj Xadizæt æma æ fur adærgæj ci ma rakodtajdæ, uoj næ bal balæ-dærdæj.

— Nana, ma tærsæ, ma tærsæ, nana... Xadizæt dær kud isænæqaurræj, uomæ gæsgæ badonzonug æj æma, ævzestæ færdgutau, æ zærdi jedzagæ cæsti sugtæ cæsti tæfældtæ-bæl ærtuldæncæ. Je'næqauræ fælors cæsgonbæl uazal rauadæj.

— Ma tærsæ, ma tærsæ, mæ uo-di gaga, — zæhgæ, isdzorgæj, æ khox diz-dizgængæ, ærxastla Xadizæti sær-bæl. „Mænæn ma mæ zærdi uora-mæn du ku dæ“, — zæhgæ.

— Æz, nana, ku neci kænun. Næ qurmæ kænun æma...

— Æma ci, ci? dæ runtæ din ba-xuæron.

— Du dær ma qurimæ kænæ, na-na, zæhgæ, isdzorgæj, æxe fæhhæd-dæg kodta, ravarðta æxecæn dzurd, kud næ bal iskæudzænæj, uobel.

— Æ inadta din ci kænon? Mæ-næ mæ xuzæ, ærxotugau, baxodxæj. Qauræ mi næ bal jes. Balæderltæn bælvurðæj, mæ cærgæ bonti kæron ke'rxæstæg æj, uoj. Æina, mæ xo-ri xaj, mæ zærdincijnæ, Xadizæt, kud ma hinchun kænon. Mæ jeunæg zingi xaj, mæ reui togæj ke'sxaston uoj cæsgon næ fæwuingæj, mæ cæs-titæ ku bachiundæ uoncæ, uæd... Næ bal babæj baorædta æ cæsti sugtæ æma æ khoxmærzænæj, diz-dizgængæ, rasærfta æ cæstítæ. Hænpinsær xædzaræ ænkhard æma uazaldzina-dæj ninpuldæj, æxe nilqivta, uote-mæj kunæg quæcæ dumpta uældæf-mæ, tærsægæ-tærsægæ.

Hæui medægæ ægas xædzærttæ n'adtæncæ uotæ mæthæl, uotæ æmpul. Jeuæj-jeu xædzærltæ kastæn-cæ bærzændti æma sæ xurfæj ihus-tæj idzag cardi uolæft, ihældzæg

cardi hæ. Jetæ adtæncæ hæui særh-læuguti — phiristuftæ, tukangæsta æma sæudegergænguti xædzærtta. Kæd æma hæubæsti gotoni siukha tæbæl xuæcgutæn nur sæ suvællænt tæ uazal xædzærtti, sudæj mælgæj kæligæ æma thifsgæj xussuncæ, uæd ami ba nur æmbes æxsævi dær mænænæ, fælmæn badæntæbæl fændæntæbæl badgæj, nard fezongula æma gaxgun æxcilhi særhi baduna kærædmæ fædzdzoruncæ æma ni uazuncæ khurdzcæj adæmi fællojna aræzt niuæstitæ, nard — hæzdug fin gi særhi hæzdugutæ.

— Nana, dæxi ma hinchun kænæ. Næ'j, nana, mæ qauræ dæumæ kæsun. Fæltau mænæ dæ nasi æn-qez æma kartoftæ, caldæn næ mæniuazal æncæ, uædmæ sæ raxua-ræ, — zæhgæ, isdzurdta Xadizæt æmjin ærtikhaxug fingæbæl æbaiværtæ ja'æxsævæ.

Dumgæ neun bajdædta. Æxsævæ sau hist nimæt tuzmægæj æritud ta æma xuænxæ, hædtæ, dæntænidænæj harængau zaruncæ.

Nanajæn uadi alli niuddær æ zædi auindzæntæ islux kænuj, rajvazu sæ tæxsgæ ivæztæj, uomæn æma a-jeunæg zingi xaj kæmi'j, ci'j uomæt zongæ dær neci kænuj æma æx-ærbænqirdtæ kænuj, bahinchun kænuj, otemæj raniquæruij æ komidzæg Jeu khuar komidzagi, uædta æ zædæ raxgædta æma thærinosi thæra mæ Inal axid kæbæl badidæ, uordæ mæ iskodta æ kasti. Beræ cidærtæ beræ dessægtæ ærbaftudæj zærdæbæl fal ci kæna mægur, alcæmæj æfxuæræ unbæl næ bal israzijæj æma æ cæs-ti sugtæn nad næ bal ravarðta.

Æxsævæ ætæmæni bacudæj. Dumgæ tuxuastdæræj fæstæmæ fælmas dær næ kodta.

Duari khurc-khurc æma nanaj zæ-

bunæj nijnæst kejjeli ænæv. Nauæxæn khurc-khurcbæl axur adæj, axidt sæmæ degolæ kodtoncæma æ xuærin fæuuadzgæj, æxe ærjæsgæxuzgængæj, zærlqurmæj æxe quaxta urunduqbæl.

Xadizæt, nanaj bambærzgæj, rezæ-rezgæj, duarinæ racudæj, bafarstaingæg hælæsæj, ivadæj:

— Ka dæ je?

Bakænæ duar, zæhgæ, ærbajfustæj æltæ duaræj kuddær adgin quri xadtæj æma Xadizætæn æ zærdæ kuddærau bacæj, æ cijnædzinadæj æ zærdæ niggipp kodta æma ençad bajgon kodta duar. Xadizæt sjasaxat rafæsmardla Inali æma æ zærdixcæuændzinadæj sahdauæj pajzadæj.

Inal, kæd nanaj ænæliænæ diuuæmæji næma fæuuuidta, uæddær zærdæg-quri rakodta Xadizæti æma sæduuej bauærtæbæl dær rauadæj ci-dær ænækæron amonddzinadæ.

Inal uoci ævast nanamæ fengast æma j bauidta xussæni medægæg uælgomnæj. Kædæj rajgurdæj, uædæj ardæmæ dær aci izæri cæj bærtæbæl isæzmaldæj æ mast æ zærdi, uotæ nekæd adtæj.

Nana! He, nana, —zæhgæ isxauætænæcæveppajdi æ quræj æ dzur-dæ, art niuunærhægæj æma æ særhi pastadæj Inal.

Madæ æma qæbolæ cæj hærcæbæl fæccijæ kodtoncæ, uomæn ær-mæst dær ævdæsen adtæj mægur-elluærd kauin khæs æma Inali xæ-lagdær æmbal Xadizæt.

Uæ, mæ zærdi cæxæ! Uo, mæ jlinæg zingi xaj! —zæhgæ, kodta nana æ dzubandij, Inali æ quri dar-æj, æma nanajæn je'fxuard khæx-yr cæsgonbæl uadæncæ æ cijnæ cæs-sugtæ, uarun boni khanæudtau-læn dær æ zærdi cidær ænkhard-

dzinædæ bacudæj æma, kalmau, æzmældæj. Hist duungi chis-chis dær, luxuastdærgængæ cudæj xædzaræmæ chæstæj je'rbalæburdi met pur-xæn gængæj.

Nana aci izær æxe ænhaldta us-tur aïmondgun, særebæri pellonæmæ æma Inali dzubandi, cæstængasi ra-xast, uodi xuasau, niutdæ. Cuma æ furti æ funi uidta, uojjau jimæ kastæj.

— Ma tærsæ, nana, cardæn æ farnæ beræj æma aci hezæmarædzinadæ beræ næbal raxæsdzænæj. Ær-cudæj uæxæn dogæ æma kæd fæl-lojnægænæg æxemæ ærbajdsdzænæj æ cardi uagi bozi.

— Mæ cardi ihældzægdær bændtæn aci bon sæ jeu æj, bitdzeu. Zonæ, dæuæn dæ madæ beræ æfxuærd kejjafuj bongintæ æma innæ uæ-xændtæj, uoj. Mænæ uini xædzaræ. Æz ardæmæ mæ rahæj sog bonæn coxæj xæssun æma mæbæl... æma mæbæl... æ cæsti sugtæ socgæ soc-gæj rostæbæl dælæmæ ærtuldæncæ.

— Nana, næ zonun, dæ qurinæ cæbæl æj, uoj.

— Neci, bitdzeu, dæ cijnæj uotæ dæn, fal mæ zærdæ' kuddær kænuj.

De'ræun min æxcæuændær æma hulægdær æj.

— Cæmæn din hulæg æj nana, me'rcud?

— Næ zonun, fal jefstagæj fæstæmæ ænæ tegolæ ne'zajæn. Toturbægi kui raminun næ fældzosi, uædta bæstægi, æma jibæl aboni babæj mæ cæstæ ærxuæstæj, uædta mæ jeu khuar uosi dær rafærsægau kod-toncæ dæubæl æma...

— Ma tærsæ, nana, cardæi uagæj idardinæ fælledzæn næjjes, uædta si adæjmæg jervæzgæ dær næ rakæn-dzænæj.

— Ma ha... Xædzari binontæ ærin-

cadæncæ æma ændegæj hist dumgæ hikkag uast ærbakænidæ xædzari ziqirtæj. Afonæ æ kust kodta. Mænæ Inal dær, æ nijeræg madi xætdzæ beræ fæddzorgæj, æxe æruaxta urunduqbæl æma cæsti tæfældtæ sæxe æræxgædtionæ. Kæd Inalbæl æ ajzærigkon rauaj-bauaji fælladdzinadæ fænuulaxez æj, uæddlar mænæ æ cæstlitæbel uajuncæ, sæumæ ragi je 'mbæltæmæ kud baqærtdzænæj æma sin sæ fædzæxstite kud isinxæst kodta, uoni kud radzordzænæj, kud idzuldzænæncæ, jetæ. Xattæj-xatt ærbaqurdoxæn uj æma xærdmæ fæxxauj.

Nana æ cori beduj æma jimæ kæsuj. Nænajæn æ særi hudití uajuncæ: kud sabi adtæj Inal, kud æj fæhhombæl kodta, jetæ. Beræ cidærtæ. Næ jimæ æfsæduj kæsunæj æma alli arf inæfti xætdzæ dær rosbael ærtoluj cæsti sug.

Zonuj nana, kæun ænæqaurædzinadæ ke'j, uoj, fal æ bon næ cæuj æxecæn. Kædæj cæruj, uæddæj beræ zindzinædtæ kud næ fæuuuidtajdæ nana, ihældzægdzinædtæ dær, fal aci izæri xuzæn ba nekæd ma adtæj.

Xadizæt dær æxe ræuagi kho'æ bakodta, ændæra jimæ xüssun ba kæmi cudæj. Fændæj' adtæj Inalæn æ særhi jeunæg minut babadun æ chuxi dzurdz fehosun, fal uælæ nana æ særhi baduj, ænæ fezmælgæj, æma jimæ ænæ isiskhungæj iskodta æ kast.

Xadizætæn æ cæstlitæbel uajuncæ se'vzongi bændtæ: kindzi kud ærcudæj, Inal in æ khox kud rajsta, uarzondzinadi zingitæj socgæj æma. ændær beræ cidærtæ, fal æ bon ci'j. Nana, baduj, kæd æma jin Inal tujuast bafædzaxsta,—kærkitaæ fitdzagdær ku niuusonæ, uæd mæ rajhal kænæ, ke næ ba mæbæl baj-

rægi uodzænæj, zæhgæ, uæddær. Ma di zærdæ næ zæhuj Inali æ adgir xussægæj rajhal kænun, afonæ ba a kust kænuj. Mænæ kærkitaæ dukkag uast nikkdotonæ hizgæ uældæfi.

Nana!—zæhgæ, ishærkænunmæ hvuj Xadizæt, fal næ ne'ndeuj. Tærsuj, ku færrædujon, zæhgæ, fal næ rædujuj. Mænæ babæj ændegæj ærbajhustæj næuægæj khaxhær. Kæsuj ædzinæg æ xussænæj sald khærizgæmæ æma din uærtæ komi tulfaej æ bæræg astæu ratadæj, uædta si cæsgon ærbazzindtæj.

Nana! uærtæ!—zæhgæ, ma fækkoda æ hær festigæj, uædta jin cuima æ quri jesge phæstu racasta, uojjau fæcæj. Nanaj festad æma duari guppitæ fæjjeu æncæ. Inal tarst chæxæstæmæ fesquiutdæj æma æ særi fæuuuidta duuæ qazajxagi livorti xætdzæ.

Mænæ Inal læuuj zænxi astæu. Æ khoxtæ—bast. Jeu caldar cæfemæj, diz-diz kænuj æ bauær. Mænæ æ cæsgonbæl, æ særi cæfi chærræmuixstæj tog æncadgomau dælæmæ ærtuldaej.

Inal æ cæstítæ nichchundæ kodta, næj fændadtæj, æ zærdæ næ kurdaæ æ nijeræg madæmæ bakæsun. Fal kud?! Mænæ'j raxustonæ. Inal æ cæstítæ uoci igon fækkoda æma ma fæuuuidta, nana æ uors særi huntæ kud tudta æma æ uæzzau socgæj hærti xætdzæ æ cæsti sodzagæ sugtæ, æ khæxsur æfxuærd cæsgonbæl kud uadæncæ... Xadizæt kud bædonuadzug æj, uoj.

Bon. xoriskæsan ærdægæj ærbahardta gæzæmægomau, uoci afoni kermenistitæ Kiristonhæumæ nixxæ, stæg æncæ.

Inal ma bazudta ærmæst dær uoj, æma sæ axæssæg bolkhon Dæræfeev ke adtæj, uoj. Uæzzaugomau ma ræzildta æ sær æma rakastæj æ hæv-

— bæsti sauændargumæ uæzzau zærdi
bodzagæ xætdzæ, bakastæj je'nbæld-
tæmæ.

— Razmæ, kujjæj ka rajgurdæj.—
zæhgæ, æ hosi ærcudæj æma jin
æksi thaffæ æ bauærbæl sæuuaxta
æ fæd.

— A-dær togchiri phadval æj,—
zæhgæ, isdzurðta uxæstítæj jeu-
Elqan ælxirfugæj, zænxæmæ gængæj,
æ kast.

Ærbaxaudtæn, Elqan, cærgæsi
nixtæmæ xoriskastinæ xæstæg. Zonun
æj, xori tæfæ arvi kærændtæj ke'
ibajvadæj æma ræxgi bændti næ
bæsti mægur kosæg adæmni ke'rbatav-
dænæj æ fælmæn xodgæ tuntæj,
uoj.

— Ho, duzærdugdzinadæ næjjes,
Inal, fal uæddær ne xæs ma ku isæn-
xæst kodtajjanæ, uæd inælætbæl
tær arazi, zæhgæ, kud isdzurðta,
uotæ ba æxe ærbalækhunæ kodta
æma æ bauær niddidziz kodta, uo-
temæj æxe innerdæmæ raxadta.

— Æ særebæri særbael ragæj dær
arazi mælunnæ, fal atemæj ba næ.
Me'næqaurædzinadæ... Jeu uæuuæj!..
Fesæfun xuæzdær. Næ dzurd ne
sænxæst kodtan. Næ fehosun kodton
ne'mbaltæn næ ravgitæ æma... zæhgæ,
kud isdzurðta, uotæ ba duar
fegon æj æma jeu ærtæ ærbagæls-
toncæ, uædta Elqannæ ærbadzurd-
toncæ. Phadvali ci dær uxæstítæ
adtæj, uonæn sæ zærditæ niggupp
kodtoncæ æma, ænæ qibpsipp iskæn-
gæj, fæuuidtoncæ, Elqani ændæmæ
kud rakodtoncæ, uoj, uædta sæ
kærædzemæ bakastæncæ. Fæuuid-
toncæ ænæ isdzorgæj sæ kærædej
æsgændtæbæl cidær bællaxi—arf æt-
xuærd, zindzinadi nisan æma zænx
randzævdæj sæ kast.

Jex ædta, mægur lægi bon,—zæhgæ,
ma isdzurðta Inal, æ lumbul

khox xærdimæ isista æma æ dæn-
dæguli khæs-khæs iscudæj.

Je adtaj Akhoti Mæxæmæti phri-
dvali, Kiristonhæui. Hæui medægæj,
mænæ cheu ajki qozgi ku scædtæ
uj æma æ xurfæj racæun ba æ bon
kud næ ma fænuj, uoijju lieuj æxe
mednimær. Qazajxægtæ hæungti
rauaj-bauaj kænuncæ, zærgæ. Kæn-
cæ fud rasugæj. Hæui cijjesbæl xæ-
læf kænuncæ æma togdzux xonsa-
ron cærgæs æ togæjdzag dzux nix-
xæleu kodta, uotemæj chæanaxst
kænuj... Zonuj, dumgæ xumætægi
dumgæ ke næj, æ nixta ke'ston-
dzænæncæ æma ji uædta idærdma ke
rugældzdzænæj zærddzæfæj, uoj. Fal
ma uæddær ci tog baniuaza, je æ
xaj æma ænæxatiræj ærævnaluj æ
togkhemburæj.

Beræ næ racudæj, uædta Elqani
uæzzau hærun ærcudæj sæ hosti.
Zærdæ bampuldæj æ furmæstæj. Ke
bon udta, uæxæn hærunmæito:un.

Beræ næ fæbbadtæncæ khuimajæ.
Uajsaxat duar ærbajgon æj æma sæ
razmæ fæuuidtoncæ sau togi ærxæn-
tæj dælgommæj Elqani.

Zærditæ isristæncæ, dændæguti
qæs-qæs iscudæj. Ax, togchirtæ!—
zæhgæ, nihhær gængæj, duarmæ
æxe ragælsta Inal, fal duar razindtæj
ægomug æxgæd.

Axæstítæ—kermenistitæ—sæ uæl-
lag xædændtæ-kurædtæ felvastoncæ
æma uomi fælmænbæl ærværdtoncæ
Elqani, sæxuædta ba ærbadtoncæ
æ alli fars, toxi cirenti sicgæj.
Elqanæn ravardtoncæ rozgæj 101.
cæfi...

Bændtæ cudæncæ sæ uæzzau. Hæui
medægæ toxi ciren tuxuastæj
tuxuastædær gængæj cudæj. Kermen
khuar bonæj-bon fuldaer æma tu-
xuastædæræj ændær ænæqauræ dær
na kodta.

Phatvali. zumægigon, nur badun-
cæ axæstítæ diuuadæsæjmæg sutgæ.
Uazal, æstong. xuluj zænxæ.. Cæs-
gænttæ, funukau, tarbun uors radard-
toncæ æma, æcægdzinadæj. ærxotug
dær ærcænæ.

— Rast zæhis, Inal, de'xæs ke
ne'sinxæst kodtaj, uoj tuxxæj sære-
bari særbael, toxi khændzæstug ke
dæ, uomæj, fal ma æz ba uomæj
uældaj mæxe særmagond huttagæj
dær nezgunæj ku qirodoxæn kænun,
zæhgæ, isdzorgæj, æ sær æruaxta
kermenist, Dæguji Xangeri.

Cæbæltj hinchun kænis. Mænæ
æz nur dær dzæbæx isbadun ku næ
færaziun sædæ æma mæ jeu cæfi
ku nikkodtoncæ rozgæj, mæ bijnon-
tæ dzæhælej ku bajzadænæ, uæd
ci'ruoxtaj dæ sær. Særebæbel to-
xæg hæuwan mælgæj dær xodgæ
kænu dujnej cahajragæj isuohdæ
kænuni særbael ke mæluj, uoj tux-
xæj. Je ustur kada'j,—zæhgæ, fæl-
lux kodta æ dzubandi Elqan.

— Æma æ bijnontæ dzæhæl kæ-
mæn næ bajzadænæ, uæxæn, ba,
æmi ka baduj, uonæj kajes?—zæh-
gæ. boiarsta ægas axæstiti dær Inal.

— Jeunæg dær neke, zæhgæ, ra-
værdtoncæ dzuapp.

— Ænhardddzinadæ nez æj, ænæ-
qauræ dzinadæ'j,—zæhgæ, baftudta
dzubandibæl Elqan, æxuædækka ni-
dæn nizzardta:

„Tylædtætæ bajuærstoj
Ærnædzytæ, gæmæxtæ
Cermenæn xaj rævzærstoj
Chyfædzæstyæ, khædzæxtæ...“

Ægas axæstítæ dær bafærsag kod-
toncæ æma „Kermenit“ zur zærditæ
bajdzag kodta beræ qauræ æma æx-
sarej. Ærmæst næ zarui uæddær ba-
bæj Dæguji furt. Uomæn, zærmæ gæs-
gæ, æ cæstítæhæl uajuj æ cardi nivæ.

Uajuj æ cæstítæbæl æ zinarh uar-
zon, Asiati xodgæ roxs cæsgon, nilr
xongæ ke kodta, je.

Uærtæ jimæ xoduj, æ khox mæ
teluj uælindzæj sosækkæj, fal... Di-
ari ærbajgon æma qazajxægti ærbæ-
cud ratudtoncæ nidæn toxi-zæræg
æma Dæguji-furti cæstæbæl hazgæ ni-
vi cud.

Qazajxægti dzurdmæ gæsgæ, ba-
lædærdænæ, ændær rauænmæ sæ
ke kænuncæ, uoj. Racudænæ æn-
dæmæ æma, ænæhænæ mæjî ærdæg
arvi roxs kud næ bal fæuuidtoncæ,
uomæ gæsgæ sæ cæstítæ boni rox-
sæj nittar æncæ. Allirdægæj sæbæl
ærbanburd æncæ qazajxægtæ æma
sæ sæ razæj fættumbul kodtoncæ
hæungi. Adæm ragacau bazudtoncæ
æma gorenti ziqirtæ æma kauti chæ-
stæj kastæncæ særebæri særbael qæ-
zauaton toxgængutæmæ. Inal dær æ
cæstæ radaridæ æma adæmæn sæ
huditæ kastæj sæ cæsgænttæbæl. Kas-
tænæ ægasæj dær æma lædærdænæ,
jefstægtæj fæstæmæ si kæsgu-
tæn zin ke adtæj, uoj.

Hæuungti medægæ surx turusali
bæsti ouixtitæj læuætænæ allirdigæj
uors turusatæ.

Mænæ ærbaqærdænæ astæudo-
ni xor ranigulan farsmæ æma ærlæud-
tænæ Cægolti saugini agorin xæ-
dzærtti cormæ. Aci rauæn fæuuid-
toncæ fuldærtæ sæ adgindær xæstæ-
guti æma kæd kærædæmæ idard ad-
tænæ, uæddær sæ cæstingasæj sâ-
lam zahtoncæ—bacijnæ kodtoncæ sæ
kærædzebæl.

Xædzari duærtætæ bajgon æncæ
æma uordæmæ kond ærcudæj ker-
meni partij iuængtæj 17: Lolati Hul-
lae, Gergiti Mixel, Gæncuti Xange-
ri, Qarati Ladi, Dzukkojti Sozuriqo,
Etdzati Baris, Sumenti S., Mæxæmat-
ti Xadziræt, Mulukati Minci, Saban-

[ti I. Gabolati Aræpxan, Godzojti P., Dægjuti Xangeri, Sozajti Elqan, Mægoti Bitdeu, Botholi Dodti, æma Gogunuti Inal.

Ærbakodtoncæ æxsælti æma sæ fur cijnæj sæ cæsti sultæ næ bal uorædtoncæ. Farstoncæ sæ hæubæstítæ æma sæ bijnonti cardi uagbæl.
— Bon uajsaxat dær fæcæj æma uazal chis-chis zujmon tar æxsævæ æ sau tar bazurtæ rajtihta.

Dzubandi bauadæj æ tæmæni, æma Inal dær ænæ xaj næ fæcæj dzubandijæj. Uajsaxat æ hostæ isserttoncæ uæzzau xabar æma Bothoti Dodtij uælhos balæudtæj.

— Xuarz næ'j hudtag, — zæhgæ sosækkæj fehosun kodta Dodtijen Inal, uotæ ærlædærdtæn, fehosgæ dzubanditæmæ gæsgæ, æma, cuma, dæuæn axsævi auindzuni tærxon jes.
— Uæddær mælgæ ma mælgæ auindzuni bæsti, — zæhgæ, kud isdzurda, uotæ æ mast æ cæstítæj ræhardta Dodtijen.

— Hulækkænundzinadæ fæjjervæ-zuni xuasæ næ'j. Ændær færæznæ arazun hæuj, zæhgæ, zahta Inal tuz-mægæj.

— Amal mænmæ cædtæj. Mænæ ændæmæ racæuækkag araq ci qazaj-xagæn dætianæ, aci izær næ 11 sa-xatteinæj fæstæmæ je hæuj kændzænæj æma amal hæuj, zæhgæ, fællux kodta æ dzubandi Dodti.

— Dæ xuarænxæj, Dodti, næ khuaræn fehosun kænæ jeu, æz uonæj ustur xatirdzinadæ ke korun, sæ dzurd isænxæst kænun mæ bon ke næ bacæj, uoj tuxxæj.

Adtæj æmbes æxsævæ, uoci afonæmæ hudtag ænxæstgond ærcudæj. Æxsævæ bonærdæmæ fæuuæz-gæj æma beræ qurdoxænti fæste af-tid qæbær zænxæbæl ærxio xussa bakodtoncæ æxsærdæsemæj.

Mænæ Inal festadæj sæ xædzari æma jibæl æ madæ 'ma Nadizæt cintæ kænuncæ, xoduncæ... Adæmi ihældzæg cijní hær cæuj, surx turusataæ sæ khoxti, uotemæj... Ualdzigon xorbon. Zærdæ cijnæj mæluj. Idarddær cæuj Inal æma jibæl nixæsti æmbæluncæ uors zakħæ zærond lægtæ, cintæ gængæj, — „heræ nin cæræntæ næ roxsagor fæsevæd“, zæhgæ.

— Uælæmæ, xajuontæ! — zæhgæ fehustæj xædzari medægæ tuzmæg quri xadt. Ægasæj dær fesquidtæncæ æma se'xsæn fæuuidtoncæ ærlæ qazajxagi æd ærhuvd livortæ. Uajsaxat festadæncæ ægasæj dær æma sæ ændæmæ duarbael nimajun baj-dætoncæ.

Racudæj æxsærdæs. Axæstitæn sæ cætisug næ bal læudtæj, uotemæj sæ cæstítæ sæ kærciti dumæg-kægtæj særfgæj, rezgæ quræj xuær-zæbon kodtoncæ sæ adgin uarzon qæboldæn.

Uazal. Hist. Listuq zænxæmæ rasælidæ. Tæfældta kæradzebæl fæccæfsioncæ, uæxæn sæumæ. Kærtiki uasun, kujti ræjun, fonsi boh-boh æma adæmi æzmæluu isænxætdzæncæ. Jeumæ se'mæznældi sum ævdista cidær ustur zindzinadæ-bællaxi nisan.

Axæstiti fæjnæ farsemæ bæxgin qazax æd roppitæ ærlæudtæncæ, uædta rarast kodtoncæ Cikola ærdæmæ, uordæmæ cæuni æfsoni.

Adæm isdadæncæ tehtæbæl æma sæ fur mæstæj daudtoncæ sæ za-khitæ, zænxæmæ kæsgæj.

Inalmæ aci bonæj dessagdær ne-kad ma fækkastæj card. Alci dær uidta æma æ hosti zardtoncæ dujnej fælxatænli unæri æskhutdzægtæ, uotemæj, zænxæmæ sætdzæ kast-

gængæj, cudæj æ khax uæzzau ist-gængæj.

Ægas axætitæmæ dær, hæuej kui racudæncæ, uæd, cuma sæ ba-uærtæj sæ zærdæ isæskhudæj, uojjau kastej..

Fæxxæsteg æncæ Dur-Duri dommæ. Histi medægæj gæbinu hazuj, uotemæj uældæf je'zmældi ærbanæuj higkagæj. Næuæg uard met khæxti buni hærzuj.

Inal balædærdæj, aboni sæ cardikæron ke'rcudæj æma æxsærdæs fællojnænægi qæboli, særebæri sær-hæl sæ card næ adgingængæj, æz-nægti toppi næmugæj bacæuni fændagbæl ke fæccæuncæ, uoj.

— Hullæ, uæddær mælunmæ cæuæn æma, uoj bæsti—qazauaton mard. Toppitæmæ læboræn, zæhgæ, isdzurðta Inal, fal dzuuppi bæsti Hullæn æ sor rostæbæl ærtuldæncæ æ duuæ socgæ sugi, zærdi buni ka'scædtæj, uæxændtæj.

Dur-Duri doni sæ jex doni ku bæcæun kodtoncæ, uæd bauuændtæncæ, sæ mælætmæ ke fæccæuncæ, uobæl æma Maqoti Dzeu ma Sozajti Elqan margutæj, Borædzætæj, zæhgæ jeu æma uomæn kæugæ hælæsæj nillixstæ kodtoncæ: „Mæ næ ramaretæ æma uih beræ mulk radtdzinan, ba uin amondzinan surxuti bædæntæ, zæhgæ.

Khæxtæ sæ un bajdædtænæ, uotemæj baqærdæncæ Mæskhiagæmæ. Jeu ærtæ si fæxxecæn kodtoncæ, uædta jeu ma ærtæ, æma jeuma khuar dær. Ægasæj dær fæxxecæntæncæ æma ma rajzadæncæ Inal, Dzugk ojti Sozuriqo æma Dægutji Xangeri.

Mænæ Mæskhiagi særmæ fæxxæstæg kænuncæ. Jeu khuar toppi hæri, jeu khuar, uædta ma jeu khuar dær. Zærditæ banpuldæncæ. Dujne, mælæti

uælhos kud nekæd, uotæ ræsuhd nicæj. Axætitæ sæ cæstítæ semi-dzagæj bajgon kodtoncæ æma bærzond uors sær Kavkazi xuænxæ, ærhæfst tarhædtæ, cahajrag hæutæn ærvistoncæ xuærzæboni salan.

Mænæ ærlennæj uæhd xælfæ æma uæhd xædændtænæ. xor ranigulæn ærdæniæ ærlæudtænæ.

Xangeri æ cæstítæ bajgon kodta, je'dzagæj paraxadtæj bajgon kodta ræugutæ. Æma ci dessag æj, ci ræsuhd æj ci dujne, ci adgin æj kæd zunmagi chis-chisi gæbinatæ hazuncæ, uæd-dær. Mænæ jimæ æ uarzon, æ zærdi xaj—Asiat—ærbacæuj æ cæstisug-tæ kalgæj, sætdæj æma jimæ dzoruj: „Hæ, Xangeri, mæ zærdi 'nkhaj, cæmæn mæ fæssajdtaj, cæ“, zæhgæ.

Mænæ Inal dær næ bal æfsæduj dujnej uindæj. Mænæ æ cori festadæj kæugæ cæstæj, ivadxuzæj ænijeræg nana, niænæ jimæ uarzon uodi 'nkhaj Xadizæt dær ærbacæuj... Mænæ æ uosongæ, mænæ je'mbæltæ...

Xangerij zærdixalæn hær: „Mæ dujne! Cærun ma mæ ku fænduj! æma æ khoxtæj zænxi pæskhuti istudi xætdæzæ toppiti hærtæj hostæ nijazældæncæ.

Nimbuxta socgæ kudæj dujne, æma ærtæ æmbæli isserdtoncæ sæ metin uat. Ærmæst Inal uoci toppi hærti fæste fæggæpp kodta æma mæskhia-gi hædi fæmmedæg æj. Calinmæ margute bæxtæj xistæncæ, uædmæ æxe basæsvæd kodta.

* *

Hæubæstæ sæ mærdtæbæl kudtænæ, kudtæncæ Inali mardbæl dær æ kajjestæ Qajtuqtæmæ, æ xædzæru suhd kud ærcudæj, uotæ.

Niudtoncæ, særebæri særbæl ci fcdardæræj ærlæudtæj surx turusaj
cuppærdæs batar æj, uonæhæl, uæl-
dæf dær sau hædtæ, Kavkazi tar
bærzond xuænxtæ dær, fal Inal ba
æ axur uosongi æ zinarh uarzon
æmbældti xætdzæ, quritæ gængæj,
buni. Ærlæuudtæj æma fænnisan
kodta uoj tuxxæj æ uarzon nana-
jæn, ræxgi jimæ surx turusaj xætdzæ
ke niccæudzænæj, uoj.

Ordžonikidze. 1934-1935 az.

ŽURNAL

„Max dug“-mæ xuynd ysty æmgusdžytæj:

Ardasenty X.	Isakov A.
Besati T.	Kocojty A.
Bocity B.	Mamsyraty D.
Bædoaty Q.	Mamity G.
Dzanajty S.	Niger
Epxity T.	Qazbegti Q.
Güluty Æ.	Qajtyqty G.
Griš	Plity X.

Žurnal „Max Dudžy“ myxuyrgond cœuync
aiv literaturon uacmystæ: æmdzævgætæ,
kaddžytæ, radzyrdtæ, romantæ, povesttæ,
adæmon ysfældystad, kritikon, naukon
æmæ æxsænaden-politikon statjatæ.

RAFYSSUT

Cægat Irystony Soveton Fysdžyty
Cædisy aiv literaturon æmæ æx-
sænadon - politikon ærvylmæjon
žurnal

„MAX DUG“

Rafyssyny uag:

Afædzmæ—12 somy; || xicæn nomyry
6 mæjmæ— 6 somy; || arh—1 som;

„Max dug“ rafyssæn is æppæt posty
xæjtty æmæ žurnaly særmagond
ærvyst lægæj

Adres: goræt Ordžonikidze, Sovetty uyng. 11, žurnal
„Max dudžy“ redakci.